

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ
Видає Головна Пластова Булава

PLASTOVY SHLIAKH
Виходить що три місяці

Липень-грудень

ч. 62-63

July-December

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Plastovy Shliakh Magazine

2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 4V7

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Тоня Горохович, Зенон Дуда, Володимир Соханівський, Дарія Френкен

З М І С Т

надрукований на 3-ій сторінці обкладинки.

Статті підписані прізвищем, псевдонімом або ініціалами автора висловлюють погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції чи пластового проводу. Редакція застерігає собі право справляти мову, як теж часом скорочувати незамовлені надіслані статті та відсилати авторам до зміни ті листи чи дописи, які — на думку редакції — могли б бути для когось образливі.

Річна передплата на 1980 р.: Австралія — 10 австр. дол., Австрія — 100 шіл., Аргентина — 3 ам. дол., Бельгія — 150 бельг. франків, Бразилія — 200 кр., Великобританія — 2 фунти, Франція — 15 фр. франків, Канада — 10 дол., Німеччина — 12.50 нім. марок, США — 10 ам. дол., Швейцарія — 15 шв. франків.

Ціна одного числа: \$2.50.

Просимо своєчасно повідомляти нас про зміну адреси.

Журнали, які повернуться не з вини адміністрації, висилатимемо вдруге на нову адресу тільки за доплатою одного долара від посилки.

PLASTOVY SHLIAKH — a Ukrainian Quarterly Magazine,

published by PLAST — Ukrainian Youth Ass'n,

2150 Bloor Street West, Toronto, Ontario, Canada — M6S 4V7

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Торонто — Канада

ч. 3-4 (62-63)

липень-грудень

Редакційна стаття

ВЕЛИКА ПОТРЕБА — ДОПОМАГАТИ ВИХОВНИКАМ

У цьому зислі весь матеріал на потребу виховникам і проводам у Пласті, які плянують виховну діяльність у станицях на найближчий рік і на близьке та далеке майбутнє.

Тому, що зайняття з старшим юнацтвом завжди було і є нашою журбою (тяжко дібрати відповідний матеріал виховникам для розмов з ним), містимо гутірки, покійного вже великого приятеля Пласту, д-ра Миколи Шлемкевича про світогляд. Ці гутірки написав був М. Шлемкевич для пластового юнацтва ще у Львові в 1940-их роках. Що наша українська молодь відгуває великий брак допомоги — добрих думок про вибір життєвих шляхів на поплутаних стежках сучасного завихреного життя, це всім відомо. Сподіваємося, що «Прогулянка до великої столиці» придасться не тільки виховникам, але й усім зитазам. Нам же часто доводиться розмовляти на світоглядові теми з молоддю.

Інші статті, як «Ідентичність української молоді» пл. сен. Юрія Даревиза, «Міжнародні Роки Дитини і Родини» Тоні Гороховиз, «Не можна залишатись байдужими» Євгеній Чайки, «Тиждень Пласту» в Торонті і «Дещо про проблеми української науки» Уляни Пелех з усіма вставками — окремими

статтями, що були пов'язані з цим тижнем — ст. пл. Богдани Арнодон, ст. пл. Романа Ващука, «У дружньому колі» по-други Ірини та велика кількість різних опіній про сучасне виховання, висловлене угасниками семінару і дискусійної лави про дозвілля під гас «Тижня Пласту» в Торонті, стаття пл. приятеля Нестора Чорного, звернення пл. сен. А. Харака в справі «Залізного фонду» та інше — все це спрямоване на розкриття виховних потреб та на їх задоволення.

Та проте, — все це мова про наші щоденні потогні потреби. А щоб їх успішно задоволювати, треба мати проєкцію на далеку мету. З метою пригадати як ми недавно поважно над цими плянами на далеку мету застановлялися і щоб привернути увагу до них знову, містимо текст «Виховного Ідеалу Українця поза межами України» та коротке з'ясування ролі й можливостей праці у виховній ділянці наших Церков і українських католицьких шкіл, в яких навгаються українські діти. При цьому пригадуємо, що в резолюціях VIII КУПО також ми дуже наголосили ролі Церков і потребу тісної співпраці Пласту з їх проводами. Щоб резолюція ця не залишилась тільки на папері, треба усім нам співпрацювати з виховними проводами.

Перед нами велика дата — 1988 рік, коли святкуватимемо Тисяголіття Християнства в Україні. А підготовка до цих святкувань — це саме й є конкретні форми співпраці усіх середовища, а зокрема Церков, нал вихованням. Досі не було у нашій українській пресі, ні в наших пластових плянуваннях ніяких конкретних проєктів підготовки до цієї великої події. А подія містить у своєму змісті стільки можливостей виховних акцій, заходів, що здійснювання їх саме й буде виконанням нашої резолюції про тісну співпрацю з Церквами.

Щоб спонукати пластових виховників та весь загал лослого зленства Пласту приділити увагу цій справі, ділимося своїми думками про те, що Пласт повинен би проводити в життя, підготовляючись до цієї особливої події — 1000-річчя Християнства в Україні.

● Відбудьмо нараду активу Пласту з провідниками Церков, українського шкільництва, щоб узгіднити пляни співпраці, намітити спільний плян.

● Щоб пластова молодь могла оцінити значення християнства для України, треба допомогти їй його пізнати. Мо-

жуть захоплюватись церковним українським співом голяндії (з Візантійського Хору д-ра Мирослава Антоновича), зому ж нашій молоді не відкрити його краси? Хай би наші хори у своєму репертуарі мали в наступних роках якнайбільше релігійної творчости. Хай би письменники написали свої твори на теми християнства, хай вчителі підберуть найкращі твори з релігійною тематикою, а зокрема на тему позатків християнства в Україні, підготують їх до перевидання (якщо вони вигерпані, а наші Централі УККА, КУК знайдуть фонди на це) і спопуляризують у школах, як домашні лектури та для гитання в школі. Священники, письменники могли б відповідно опрацювати життєписи українських подвижників християнства, що їх подає Київський Патерик та інші джерела з давньої і середньої доби, для вжитку молоді. Хай би наші театральні діячі подумали над приготуванням драматизної вистави на тему християнства (наприклад, здраматизувати поему Івана Франка «Іван Вишенський», деякі легенди, поставити на сцені хоз уривки з драми Лесі Українки «Рубін і Прісцилла», драматизної поеми «Адвокат Мартіян»).

● У Пласті кожного року відтепер повинна б відбуватися мистецька імпреза на тему християнської культури (концерти з релігійними піснями, драматизні вистави). Змаги «До висот!», «Орликіяда» можуть побудувати свою програму на тему знання історії, проблематики, побуту, визначних постатей, способу життя, культурних осягів старої доби України. Познайомлення молоді з такими творами, як Ярослав Мудрий, «Свіггине весілля» Івана Козерги, «Диво» Павла Загребельного та багато інших — ги то у школі, ги у Пласті на окремих збірках хоз в уривках, пов'язавши їх відповідною розповіддю цілоти змісту тих, що здобувають змілість «розповідайка», відкрис перед юнацтвом широку панораму життя наших предків у тих далеких гасах, сповнених глибокими переживаннями наших предків, діями християнських ідей і їх носіїв у нашому народі і пов'язуть наше юнацтво гуттєво з ними, захоплять красою, так як це висловлюються ті, хто пізнав нашу стару добу.

● Програми таборів треба плянувати під аспектом зглиблення ролі християнства в Україні: у розповідях — легенди, постаті отроків, аскетів-основників Пегерського монастиря, будівничих християнських святинь, слазних храмів в Україні, їх

добродійів (Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Петро Конашевич Сагайдачний, Константин Острозький, Львівське Братство при Успенській Церкві, Іван Мазепа та багато інших), теренові ігри — оборона святинь перед монголами колись і тепер перед сузасними вандалами-комуністами; у листах під гас теренових ігор відповідні приповідки на тему християнської моралі, пункти в цих іграх — Десятинна Церква, Михайлівський Собор, Успенський Собор та інші церкви Києва, Позайів, Зарваниця, Борисо-Глібівський Собор у Чернігові та ін., декорації в куренях (шатрах), в їдальнях — листівки з цими церквами, рузні праці — малювання, різьблення й майстеркування церков та тільки їх орнаментів, копул, хрестів та інших деталей. На ватрах — спів і хороводи, інсценізація звичаїв і традицій, що віддзеркалюють християнський світогляд.

Треба думати, у співпраці з СКВУ, про конгрес, присвячений проблемам збереження й розвитку української мови серед нашої молоді, про герговий Пластовий Конгрес Третій, про святкування 75-річчя Пласту зустрігтю, яка повинна б бути одним з етапів підготовки до 1000-ліття Християнства.

Цих усіх справ ми ще не погинали розглядати на сторінках ПШляху. Чергове гисло вийде за новою редакцією. Сподіваємося, що його поява буде унормована і він зможе бути допоміжним виховником. Нема тепер для нас пекузішої потреби, більших завдань за завдання виховні. (Т. Г.)

Виховання, якщо воно бажає щастя людині, мусить готувати її не для щастя, а для праці. Щастя не може бути безтурботним і бездумним. Константин Ушинський

**

Велика небезпека у вихованні юнацтва — емоційна сплячка. Високі, шляхетні слова лишаються для підлітка пустим звуком, якщо серце його спить. А коли спить серце, істини людині зрозумілі, та вони не стають її переконанням. Там, де емоції не беруть участі в пізнанні, підліток не застосовує до себе істин, які розкриває перед його свідомістю вихователь: виховання не стає самовихованням, а тому перестає бути й справжнім вихованням. (Василь Сухомлинський)

Питання пластової ідеології

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ УКРАЇНЦЯ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

СХВАЛЕНИЙ СВІТОВОЮ КООРДИНАЦІЙНОЮ ВИХОВНО-ОСВІТНЬОЮ РАДОЮ ТА ЗАТВЕРДЖЕНИЙ СВІТОВИМ
КОНГРЕСОМ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

у Торонто 31 жовтня 1973 р.

«Українець, народжений поза межами України», в духовому й етнічному аспектах є в першу гергу українцем, пов'язаним історичними вузлами з країною своїх предків. Як рівноправний громадянин країни поселення його батьків, в ім'я загальнолюдської справедливості й оборони гідності людини, він докладе усіх зусиль, щоб український нарід мав змогу свобідно розвиватися на своїх рідних землях, у своїй власній державі.

Щоб допомогти Україні він докладе усіх зусиль, щоб зберегти сильною українську національну етнічну субстанцію поза межами України. З цією метою він буде в першу гергу зберігати й плекати українську мову, як видимий знак і сполугник національної ідентичності. Він докладе всіх зусиль, щоб його особистість і характер розвивалися на українських вартостях і традиціях у противагу деструктивним течіям діялектичного матеріалізму, клясової ненависті й боротьби, нігілізму та анархізму.

Українця повинні характеризувати такі прикмети:

1. Любов до матірньої української мови й культурних надбань українського народу,
2. Пошана і толеранція поглядів усіх українців, що служать українській національній справі.
3. Плекання християнського світогляду, як антитези сузасним течіям матеріалізму, нігілізму й атеїзму.

4. Пошана для культури країн свого поселення.

ЦЕРКВА

З усіх виховних гинників Церква має найбільший вплив на виховування життєвої моралі молоді. Вона, передусім, оперує надприродним авторитетом Христової Науки, яку проповідують катехити не лише безпосередньо з проповідальниці та шкільного пульніту, але теж Христова Наука приходить до молоді з Церкви посередньо через батьківські дома, виховні організації та деяку частину виховного доквілля.

Тому Церква повинна старатися підтримати якнайтісніший зв'язок з усіма виховними гинниками громади, батьками, школами і молодезими організаціями, наснажувати їх християнськими ідеалами, спомогати та співзувати їхній праці.

Крім свого надприродного авторитету у виховуванні та плеканні моралі своїх вірних Церква має можливості сповняти теж важливу дію, а саме допомагати унапрямувати, організувати буденні родинні, соціальні, економічні, а зокрема у недержавних народів, теж і національні питання своїх вірних. Так, словом з проповідальниці та шкільного пульніту, як і приміром угости в громадському та національному житті зленів церковної громади, священники, катехити, сестри та взительки парафіяльних шкіл можуть мати великий вплив на особову та національну ідентичність шкільної дітвори та доростаючого покоління.

В сугасних обставинах життя наших громад церковна проповідальниця має найбільше коло слухачів і при її допомозі відповідними проповідями та співзвучними акціями Церква може впливати на формування релігійної та національної ідентичності навіть тих кіл, до яких ніяка інша установа чи організація не мають доступу.

ПАРАФІЯЛЬНІ ШКОЛИ

Парафіяльні школи Української Католицької Церкви мають в Українській Виховній Системі поза межами України окреме специфічне становище.

Крім завдання парафіяльних шкіл країни їхнього поселення, а саме — вщеплювати християнську мораль та навзати й виховувати лояльних громадян країни свого поселення, парафіяльні школи мають ще додаткове завдання навзати українського католицького обряду, української мови та інших укра-

їнознавчих предметів, як також вщеплювати шкільній молоді любов та прив'язання до Української Католицької Церкви, до української спільноти, її традицій та культури.

Вони мають ще інші завдання — при навчанні української культури і культури країни свого поселення, на платформі безпосередньої їх зустрічі, виховувати в молоді гармонійне відношення до обох культур в дусі «Виховного ідеалу Українця поза межами України».

У годинах, призначених на навчання релігії та українознавчих дисциплін, а також на перервах і під час додаткових зайнять, так сестри, як і світські взительки, мають старатися своєю гідною поставою до культури українського народу, любов'ю і прив'язанням до неї, вщепити молоді передусім погуття рівновартности з культурою країни їхнього поселення, яку вони в школі подають, а також взити молодь трактувати українську культуру, як спадщину батьків та Церкви, якій вони все завдячують. І вкінці пов'язати любов до успадкованої культури з лояльністю до держави й культури народу, серед якого вони поселилися.

Дорога Мамо! У тому, що я приношу Тобі стільки горя — все ж таки наша спільна вина. Адже коли б я у дитинстві не слухав книжок, які Ти мені читала після дитячого садка, або не взився б добре, щоб бути розумним (того Ти від мене завжди вимагала), коли б я задумав красти, зазіхати на зуже, або дбав тільки про себе, забувши про все і про всіх, тоді Ти могла б сказати, що все те, що Ти прищиплювала дитині, не прийнялося. Але сталося так, як Ти хотіла, і не треба нарікати, що все оцінено так абсурдно, протилежно до всіх можливостей. Я хогу побажати Тобі, моя рідна, неможливості в Твоїх принципах взительки.

Я сердечно вдячний Тобі за все, і бажаю в день 50-річчя все такого нездоланного щастя і витривалости (останнє задля мене). Цілую. Твій син. Урал, 7 лютого 1979. (Лист Валерія Марченка до матері).

Українська молодь у діяспорі

Микола Шлемкевич

ПРОГУЛЯНКА ДО ВЕЛИКОЇ СТОЛИЦІ

(Гутірка при ватрі про світогляд і характер в уривках)

В ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЇ

Наші часи особливо гостро повчають, що немає певного щастя окремої людини без упевненого щастя спільнот, що серед них живе та людина. І наші ж часи не менше про-речисто доказують, що горе народу — це одночасно горе членів того народу. Яку цінність мають ваш достаток, ваше здоров'я, коли ваш нарід слабкий і розбитий стоїть чайкою при битій дорозі, що по ній і понад нею мчать залізні потвори сучасних воєн. Чи хто з українців може говорити про своє щастя, коли його нарід пропадає в неволі?

Тож спробуємо сьогодні перевести нашу розмову із питань про світогляд окремої людини на питання про світогляд цілих народів. Бо як із роздуму над мінливістю долі родилися погляди окремих людей на світ і життя, так із думок про непевність долі і призначення народів зроджується мудрість цілої нації. І як світогляд окремої людини, — або як казали ми — порядок її мислей і ідей, був доброю основою характеру, так і розроблений, поглиблений і усвідомлений провідною верствою світогляд нації дає порядок мислям, а разом із тим стає фундаментом порядку дій, характеру цілої нації. Для окремої людини небезпечно бути в критичнім етапі без утвердженого погляду на світ і життя. Для цілого народу це просто трагічно, коли він знайдеться на рішальнім перехресті своєї історії без просвітлених доріг минувшини і без ясного уявлення, куди йти, яке його призначення, коротко: без світогляду.

Такі трагедії нераз переживав український нарід. Тож з-під привітних тіней дотеперішніх наших роздумувань пере-

йдім в історичний музей і з особливою увагою пригляньмося до таких трагічних моментів.

РОЗЛАДЛЯ ДУШ І ВЕЛИКА РУЇНА

Ось середина сімнадцятого століття. Богдан Хмельницький дев'ять літ кув з січової уходницько-воляцької республіки, з останків колишньої княжої провідної верстви та з розбурханого революцією українського люду нову українську державу. Аж відомий український історик В'ячеслав Липинський поміг нам зрозуміти й оцінити неповторну велич цього героя і політика. Східня Європа порядкувалася досі то суперництвом, то порозумінням двох сил, двох держав: Польщі і Московщини. Та ось роками майстерно підготовлювана гетьманом коаліція — спілка держав для перебудови Східньої Європи починає діяти. В тій новій Східній Європі рішальними силами мають стати на місці Польщі й Московщини, — Україна і Швеція.

Але трагічна доля України хотіла, що саме в таку хвилину гетьман — передвісник багатьох ідей і подій наших днів — несподівано вмирає. Молода українська держава з трьох сторін обскочена смертельними ворогами. З півночі лестю і насильством пре Москва. З заходу польське панство, зігнане з українських маєтків, простягає свої ласі руки. З півдня рве живе тіло татарський хижак. А нація-держава без великого провідника і без ясного світогляду — роздерта унутрі різними думками. Козацька старшина мріє про Україну на зразок польської шляхетчини з "золотою свободою". На Січі голублять і бережуть, як скарбу, вольницю малого товариства без відповідальності за цілу державу. У вищих церковних колах вже бачать у цареві помазанника Божого. Московщина вже шукає в голоті свого знаряддя й бунтує її проти провідної верстви. Тільки найбільш зріла частина козацтва залишається вірна заповітові Богдана і прагне зберегти його монархію.

Так бачимо в той час боротьбу чотирьох світоглядів в українським світі, одного польського, одного московського і двох українських: загумінкового січового і державницького. Бачимо громадянську війну в духові, боротьбу ідеологій в той час, коли до загибуну треба було однозгідности й одностайного виступу. Вислід такого стану єдиний можливий: велика руїна!

ЧУЖА МУДРІСТЬ ВИКРИВЛЯЄ УКРАЇНСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ

Перейдім в іншу залю історичного музею. Ось 1917 і наступні роки. Здається: небо схиляється і подає українському народові можливість творити своє життя по своїй вільній волі. Та знову чужі думки мутять українську свідомість. Селянський нарід мріє про свою землю коло своєї білої хати серед вишневого саду. В той час раз-у-раз повторюються чужі слова про землю вільну, як повітря, землю, що повинна б бути вланістю всіх і нічиєю. Та це не українська думка. Це думка кочовничої Азії, що споконвіку намагається опанувати українські степи. Це саме та думка, що проти неї впродовж своєї історії боровся український нарід. Як часто чулося тоді: — “Немає батьківщини для робітника”, — гасло чуже для українця, прив'язаного душею до своєї отчизни.

Знову під впливом чужої мудрости нерадо, то знову підзорливо, часом навіть вороже, ставляться до інстинктових рухів серед народу, що прагнуть військової організації й вишколу в т. зв. вільнім козацтві, або здисциплінованих військових частин. Це діється під час великої війни, в початках будови молодого держави, коли треба найбільшої натуги організованих бойових сил народу.

Москва знову підбиває Україну своїми випробуваними засобами: лестю й насильством. Рік 1918. Відновляється українська гетьманщина. Та й провідні кола гетьманського правління не мають ще ясного світоглядного оформлення. Гетьманщина 1918 року не стає українською народною монархією, але спирається на чужонаціональні військові, потім такі ж промислові, торговельні й фінансові сили. — Вкінці державність 1919 року, не знайшовши ще своєї рідної, тривкої форми — падає в боротьбі на кількох фронтах.

ПЕРЕД ДАЛЬШОЮ МАНДРІВКОЮ

Виходимо з історичних зал музею. Густі хмари над нами і світ тривожиться, очікуючи нових рішень. Душі чують, що далеко ще наші краї ясних зір і тихих вод...

Як 1657 і як у 1917-18-19 роки, важиться доля українського народу. І як тоді не маємо виробленої своєї мудрости. В таємних глибинах сердечних, де — як учив Франко — кують будучину народу, ще досі часто вольниця нероз'яснених, невпорядкованих думок і поривів. Там ще іноді “коромола пол-

ків поганих” із чужих мислей, що на наші душі летять як тривога. Нині, більш як коли, стають пекуче-теперішніми наші мандрівки по столиці світогляду. Тож спочинемо хвилину і підемо далі.

У ПЕРВОПОЧИНІ БУТТЯ

— На початку створив Бог і небо і землю. Земля ж була пуста і пустошня, і темрява лежала над безоднею, і дух Божий ширяв над водами. — Так описує Святе Письмо постання світу. За християнським світоглядом є дві первооснови буття: матерія і дух. Одначе цінність їх зовсім не однакова. Дух порядкує, творить із безладдя матерії наш світ. Все цінне в ньому, порядок рухів небесних світил і моральний закон у людському серці, усе це — твори духа. Матерія, тіло — це осередок зла. Від них беруться покуси, в них джерела гріховного упадку. Хоч признає цей світогляд два первні буття, духа і матерію, але матерія в ньому в погорді. Називаємо той світогляд ідеалістичний.

Ця назва прийнялася передовсім для світогляду-філософії Платона. Той грецький мислитель учив, що справді існують тільки ідеї, це значить: вічні, незмінні праобрази того, що бачимо в нашій земній світі. Всі речі, що їх доторкаємось, усі наші змислові переживання — це бліді тіні ідей. Матерія — це щось, що властиво не існує. Тож смішно прив'язувати серце і душу до тих тіней, що їх називаємо нашим майном, нашими дорогоцінностями. Мудрець повинен завмирати для цього світу, щоб скоріше визволитися від влади змислів і поринути в любовне зоглядання ідей. Хто дійшов до того, не проміняє свого щастя на ніщо. — Ось ідеалістичний світогляд високої проби.

Протилежністю такого світогляду буде матеріалізм, себто світогляд, що признає за первооснову всього — не духа, не ідею, але матерію. Повернім у його вулицю і мимоходом киньмо оком на головні її виставові вікна.

Є незмінні, неподільні частини матерії, атоми. Вони порушуються на підставі чисто механічних законів. Коли б тим рухом керував дух, тоді він мав би якусь мету. Але так, той рух атомів не має ніякої означеної мети. Атоми зударяються, лучаться, роз'єднуються. Так творяться різні форми, мертві і живі. Живі форми або організми, здатні до боротьби за існування, залишаються, множаться. Організми, непригожі до життя, гинуть. Все те, що називаємо душевними явищами, — це вислід руху, зударів, об'єднань і роз'єднань атомів. Отже наші враження, почування, бажання, мислі — все те тільки наслідки матеріальних подій, або, як то кажуть, їхні супровідні явища, або ще інакше, "післяявища", згрецька епіфеномени. Платонові ідеї, християнське царство небесне для матеріалізму — це не дійсності, але чисті вигадки. Ось думки, що найяскравіше окреслюють матеріалістичний світогляд.

ПРИ ДЖЕРЕЛАХ ПІЗНАННЯ

В старих частинах міста поплутані дороги і треба добре глядіти, щоб не заблукатись. Слово "ідеалізм" — це така кручена дорога з багатьома проулками. Ось ще одне значення того слова.

Звичайно віримо, що перед нами стоять речі, якісь предмети. Ми їх бачимо, ми їх доторкаємось, ми їх уживаємо. Вони існують поза нами, незалежно від нас. Ми можемо виїхати кудись, можемо вмерти, але наш сад зеленітиме далі, цвістиме і родитиме яблука. Такий погляд називаємо реалістичним. — Та можна розумівати інакше. Ось у наших руках книжка-зшиток. Бачимо білий папір, чорні знаки. Але це не є якісь незалежні від нас прикмети паперу. Потисніть очі, — і ви бачитимете папір інакшим. Він мінитиметься кольоровими цятками. Білина паперу, кольори на образах — це наші відчущання, залежні від змислового органу, від зору. Але — завважте, — ми тримаємо той папір у руках, чуємо шелест сторінок, коли обертаємо їх. На це хтось інший відповість: — добре, але що це значить "тримаємо в руках". Це знову значить, що маємо дотикове відчущання. А що чуємо шелест — це наше слухове відчущання, а не прикмета книжки. Заткаємо уші, і нема шелесту. Отак можемо досліджувати все те, що знаємо про кожну річ і ніколи не вийдемо поза наші від-

чущання, поза себе. Ніколи не можемо пізнати самої речі. Кожна річ — це прото в'язка відчущань.

Таке переконання називають також ідеалістичним. Світ — це наше уявлення. Така основна думка того погляду.

ІДЕЯ ЧИ ПРИРОДА?

Ви втомилися? Тож зайдемо в цю церкву, що, як вулиці й доми навколо, має свою давню історію. Вдивляймося в постаті й обличчя на іконостасі. Тих людей і такої постави не зустрінемо в житті. Та не думайте, що це випадково так вийшло, що то маляреві не вдалося і малюнок вийшов не такий як треба. Він свідомо відхилився від звичайного вигляду. Він не ганявся за вірним повторюванням природи, але прагнув зобразити осяяння вірою, хотів зобразити свою вимріяну ідею, ідею відданости Творцеві.

Іноді бачили ми інші образи. Ось Мати Божа — молода гарна жінка з здоровою дитинкою на руках. Або на іншому образі — стара бабуся. З якою любов'ю передає мистець усі морщини обличчя, ті застигли хвилі бурхливого колись життєвого озера!

Подібне бачимо і в письменстві. Деякі автори докладно підглядають життя, описують кожен рух дійових осіб, кожен краєвид. Інші тільки короткими натяками вводять нас у свій окремих світ ідей і настроїв, не журячися дуже, чи те, що вони пишуть, було, чи взагалі може бути в дійсності. Таким письменникам важне тільки одне: дати нам відчутти їхній душевний стан. Ось зразок першого, докладного опису:

Вийшла з хати стара мати,

З матір'ю дитина:

Драний брилик на голівці,

На плечах — кущина. (П. Грабовський)

А тепер вірш іншого роду:

— Я прийшов з незаними

На бенкет земний;

Сам налив оманами

Келех золотий. (М. Філянський)

Напрямок у мистецтві, що вважає своїм завданням передати ідею, а не наслідувати природу, називають також іде-

алізмом. Коли — навпаки — мистецький твір кладе вагу на вірність передачі природи, тоді називають його реалістичним, а то й натуралістичним.

ЗАВДАННЯ БУДУЧИНИ ЧИ НИНІШНЯ РОЗКІШ

Виходимо на одну з головних вулиць тієї старої дільниці. Звертаємось до найбільше поширеного значення слів: “ідеалізм”, “матеріялізм”.

Є людина, що про неї можемо сказати словами Франка:

**Все, що мав у житті,
Він віддав для одної ідеї,
І горів і яснів, і страждав
І трудився для неї.**

Таку людину називаємо ідеалістом. І навпаки, людину, що, як той біблійний багач, збирає земні скарби і насолоджується ними, не зважаючи на те, що тратить душу, називаємо — матеріялістом.

Людина-ідеаліст, у такому моральному розумінні, віддає працю свого життя і навіть жертвує саме життя для своєї ідеї. Так робили великі творці, вчені, герої, що задивлені у високу ціль готові задля служби тій цілі кинути “серп і пшеничний стіг, і дім батьків, невісту молодую”. — Коли спокушує тебе око, вирви його, — ось слова божественного ідеаліста, що смертю на хресті припечатав свою вірність ідеї. Ідеалістами твориться світ і його історія, ними тримаються, ростуть нації і держави.

Матеріяліст, у такому моральному значенні, це людина, що для її слуху — як знову каже Франко — “слова про обіцяний край — це казка; м’ясо стад їх і масло, і сир — це найвища ласка”. Смачна страва, шовковий одяг, дороге хутро — мрія матеріяліста. Уживай, лови хвилини — його гасла.

ПОПЛУТАНІ ДОРОГИ

Тепер зрозумієте, товаришки і товариші нашої спільної мандрівки, чому на початку нинішньої прогулянки завважено, що жити в тих старих вулицях ідеалізму і матеріялізму не вигідно і чому люди шукають ясніших дільниць. Від частого уживання ті слова потерлися, як гріш-монета, що занадто довго ходила з рук до рук і нині трудно відчитати її вартість.

Ті слова мають уже кілька різних значень, тому можуть дати привід до плутанини, замість роз’яснювати справи і події.

Ось приклад: Був час у ХІХ ст., коли матеріялізм був панівним світоглядом учених, дослідників, мислителів, письменників. Молодий Франко визнає також матеріялістичний погляд, коли йдеться про те, як і з чого постав світ. Але в моральному розумінні назвати Франка матеріялістом — неможливо. Адже він був зразком жертвенности в службі своїй ідеї, зразком готовости терпіти переслідування від своїх і чужих, бути завжди бідним — кажучи його словами — зразком готовости “відрікатись життя і світа для високих дум”.

І навпаки, скільки то знала і знає наша земля і світ широкий великих “ідеалістів” на словах, з постійною деклямацією про патріотизм, що люблять свою батьківщину, “як хліб і кусень сала”. Скільки людей зі словами про вічність на устах ласо присмоктуються до земних розкошів!

Які поплутані стежки! Молодий Франко, як бачили ми, і матеріяліст і ідеаліст одночасно. Багато ж крикунів, що захлистуються від крику про ідею, це звичайні матеріялісти, для яких заставлений стіл і тепле ліжко — найважливіші справи.

Є ще й наш, питоменно наш, відтінок “ідеалізму”. Ось мрійник, нездібний до послідовної впертої праці. Він залюбки співає настроєвих пісеньок, любить красу природи, співчуває бідним, безрадно розводячи руками. Поруч нього інша людина, невсипущий організатор. Він не вгає, він не може дивитись на господарську відсталість села. Він напр., організує спілковий збут овочів, закладає сушарні і виріб консерв. Під його впливом селяни нищать старі, дуплаві, романтичні яблуні, що в їх тіні так солодко мріялося, і садять нові, промислові сади. Наш організатор — душею поступу. Він недоїсть, недоспить, але лічить, але працює. Він підносить добробут села. Хто з тих двох ідеаліст? Наш мрійник нераз лає того невтомного працівника “грубим матеріялістом” за те, що він перебиває йому дрімку. Але ми вважатимем саме організатора ідеалістом, а не чистого споживача, хай він і ціле життя дивиться на хмарки і мріє серед вишневого садка коло хати.

ВИЙДЕМО НА НОВІ ШЛЯХИ

Комуністичне вчення, що досі живе мислями ХІХ ст. і ніяк не зважується вийти поза нього, накинulo і нам свої ста-

рі стежки. Нині, серед молодих людей, часто чуємо слова “ідеаліст”, “матеріяліст”, і в тих словах вони шукають розгадки своїх світоглядних і моральних питань. На Східній Україні вже чверть сторіччя, на Західній у двох перших роках війни і тепер, комунізм накидував і накидає свою матеріялістичну догматику. Тож тепер радо втікають люди, особливо молодь, в ідеалізм. Це зрозуміла річ. Однак після наших мандрівок по ідеалістичних і матеріялістичних вулицях і проулках знаємо, які багатозначні ці слова, які витерті від частого ужитку. Тож користуватимемось ними рідко. Назви “ідеаліст”, “матеріяліст” не будуть ще для нас остаточним схваленням чи остаточним осудом. Ми завсіди питаємо за точнішим змістом тих понять.

А для нових питань, що накидає нам життя, шукатимем нових слів. Із дільниці старих вулиць вийдемо на широкі, модерні бульвари. (Продовження буде)

ПЕРСПЕКТИВИ ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДЕЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ДІЯСПОРІ НА ПОЧАТКУ ХХІ-го СТОРІЧЧЯ

(Дискусійна лава представників СУМУ, Пласту, МУНО, ОДУМ-у з нагоди святкування 30-річчя ОДУМ-у)

Подаємо думки представника Пласту — пл. скоба Андрія Винницького — учасника цієї лави. *Редакція*

Коли придивляємося до життя організацій української молоді й думаємо над тим чи ці організації проіснують далеко в майбутнім, або, скажім, до кінця цього сторіччя, то треба знати те, наскільки активною є наша молодь у суспільному житті в таких країнах, як Канада й США.

На початку існування молодіжних організацій у цих країнах молодь була досить тісно пов'язана з громадами, бо українці жили згущено в геттах, молодь мала більше охоти жити організаційним життям, гуртуватися та займатися тими справами, що цікавили виключно її саму. Тому, що з того часу настало багато змін і всі вияви життя до великої міри розрослися, а наші громади все більше і більше почали інтегруватися з різними сферами канадського чи американського життя, то специфічні й обмежені функції наших організацій стають надто перестарілими.

Треба до цього пристосуватися і якимсь чином поширити діяльність цих організацій, щоб покрити в якнайбільшій мірі ділянки зацікавлень і зайнять молоді, — чи це буде організаційний осередок спорту, чи організаційний комітет, що збирає інформації про політичних в'язнів і рух спротиву в Україні та боротьбу за охорону прав людини.

Не можна сподіватися, щоб члени організацій були настільки всесторонні своїми зацікавленнями, щоб кожна молодеча організація могла заспокоїти їх самостійно. Тож треба було б завести рід департаменталізації, щоб уможливити молоді займатися спеціальними ділянками, що їх цікавлять, буде це музична група, яка організувала б концерти, група драми, що давала б драматичні вистави, група любителів літератури, що улаштовувала б літературні вечори, чи танцюристів, спортсменів тощо.

Українська молодь потребує цікавого й постійно активновосередовища, в якому вона б себе добре почувала та могла б заспокоювати свої духові потреби. А це буде запорукою того, що вона продовжуватиме життя українських громад у майбутньому.

пл. скоб Андрій Винницький

ПОДЯКА ЗА ПРИЗНАННЯ СТУПЕНЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО СКОБА

Дорогі Подрузи і Друзі!

Пощо Пласт? Яких людей мав би він випускати внаслідок своєї діяльності? Ось одна відповідь на це питання пера Начального Пластуну — пл. сен. Юрія Старосольського: “Наш виховний ідеал — це громадянин, незначний громадянин, на якому основане щоденне, буденне життя народу й держави”.

У нашому випадку слово “громадянин” вказує на члена української громади. Громадський діяч, це не тільки батько народу, який всюди ходить, і всюди збирає похвали на свою адресу — це головні ті люди, які своїм поміркованим вкладом труду чи гроша, тим, що передплачують і читають пресу або навіть тим, що ходять на українські імпрези й забави, умож-

ливлюють, менше чи більше успішне, існування й діяння нашої спільноти.

Що могло б відрізняти, але не мусить, громадянина, вихованого в Пласті, від інших? На мою думку, передусім — терпеливість. Дуже часто, люди беруться здійснити ті зміни, які такі конечні для дальшого розвитку нашої громади. Їм не виходить, вони розчаровуються і відходять, кажучи, що громадська робота, це приблизно те саме, що бити головою об стіну. Пластун також б'є головою об стіну, але завжди подбає, щоб на поготівлі був хтось з бандажем. Коли болі ущухають, він знову вертається до діла.

Праця в громаді — це не тільки обов'язок, це також і приємність, і то не тільки для таких, які любуються муками. Можливість заізнатися з різними людьми, обмінятися думками, а то й просто трохи подуріти, а в додатку почуття, що робиш щось корисного для інших, як і для себе.

Гасло цьогорічного Національного Свята Квебеку було "В Квебеку всі важливі!" (An Quebec tout le monde est important). Так і в нашій громаді — кожен громадянин і громадянка важливі самим своїм існуванням, як і важливий є їхній вклад у дальшу розбудову нашої громади.

Дякую Пластовим Проводам за довір'я. Постараюся його виправдати.

Роман Ващук, гетьманський скоб, Торонто

Якщо підліток живе тільки кінофільмами, телевізором, транзисторним приймачем, магнітофонними записами, якщо він не знає, що таке роздуми над власною долею, викликані книгою, читання якої — нелегка праця, то, скільки б не було навколо нього людської метушні, він самотній. (Василь Сухомлинський).

**

"Слово може врятувати людину, слово може і вбити".

"Слово все сполоще, тільки злого слова ніколи". "Рана загойється, а лихе слово — ні". "Скажеш — не вернеш". "Що вимовиши язиком, того не вб'єш і кілком". (Народні прислів'я).

Ми і наш народ

Уляна Пелех

ДЕЩО ПРО ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

У XIX сторіччі наука відсувала на задній плян такі ще недавно панівні ділянки культури як релігія та мистецтво. Науковці почали навіть заперечувати силу їх у житті людства. Сучасна доба досягла в науці неймовірних височин. Наука зробила цілу революцію у нашому житті, коли мова про технічні осяги, але вплив наукових понять на світогляд людини змалів. Релігія, навіть у такій державі як ССРСР, що ціле життя людей намагається побудувати на "науковій ідеології", що стільки зусиль вкладає в боротьбу з вірою в Бога, називаючи її "опієм народу", не виявляє ніяких ознак пережитка і розкладу, але навпаки, там релігія не тільки не вмерла, але поширюється. Часто чуємо, що людству грозить через науку ослаблення волі, заглушення почуттів, що науково-технічні осяги роблять з людини додаток до машини, якець коліщатко, шрубку чи ланку до великої центральної машини у державній господарці. А що найстрашніше, — наука дала морально нерозвиненій людині страшну атомову зброю, що може спричинити світове самогубство.

Коли мова про українську науку, то її завдання ще складніші. Вона не тільки не має змоги вільно розвиватися, але й продукує псевдонаукові теорії й фальшиві статистики, що баламутять світову опінію, сіють дезорієнтацію, а тим ставлять заслон між Україною і світом. Наука в нашому суспільстві, її завдання й відповідальність куди більші ніж серед інших спільнот. А крім того, є ще інші, наші внутрішні недомогання, які шкодять українській науці. Наприклад, роля Гарварду ще й досі не всім відома. Скільки в пресі галасу й шкідливих випадів проти цієї установи? Тому ми з радістю привітали статтю п. н. "Наука і українці" у журналі "Вітражі"

(жовтень 1980, ч. 12), що його видають молоді інтелектуалісти в Лондоні (в тому й пластуни), яка у формі інтерв'ю автора з проф. Омеляном Прицаком наświetлює проблеми нашої науки та ролі у її розвитку Гарварду.

Український Науковий Центр у Гарварді

На часті закиди Гарвардові, що, мовляв, він закоштований, що краще мати катедри українознавства при університетах і тим дати змогу більшій кількості нашої молоді користати із студій про Україну, а зібрані гроші на Гарвард краще використати на необхідні видання. О. Прицак подає у згаданім інтерв'ю достатні вияснення, переконливі аргументи на доцільність мати таку установу.

Згадавши спільні заходи українських патріотів із сходу та заходу України, які створили у Львові Наукове Т-во Шевченка (НТШ), О. Прицак подав, що для наукової праці мусить бути база (осідок, фонди, науковці). Після другої світової війни ми втратили цю базу (залишили осідок НТШ і УВАН з їх бібліотеками), опинилися в різних країнах. Треба було обрати тепер знову якесь місце, на яким було б можливо творити незалежну українську науку. Крім території треба було обрати й наукову установу, яка б забезпечила можливість постійної дії, яка б мала якнайкращий авторитет і можливості розвитку. Якщо б були тільки катедри українознавства при різних університетах, вони своєї ролі не могли б виконати. На цих кафедрах нема спеціалістів в одній особі від усіх українознавчих дисциплін (пригадаймо події у зв'язку з призначенням відповідного науковця для катедри української історії в Торонтському університеті в 1980 році!), а кожна з основних українознавчих дисциплін — мовознавство, література й історія тісно пов'язані. Мовознавцєві треба знати історію, історикові мовознавство, літературу, і навпаки. Треба мати фахівців у тих ділянках в одному осередку й дати можливості їх співпраці, тобто забезпечити відповідною науковою атмосферою, опікою, книжковими засобами, змогою часто зустрічатися, робити відповідні досліди. У Гарварді є вже три катедри. А їм до помочі є друга інституція — науковий інститут та бібліотека, професійно ведена, постійно поповнювана. Тож у Гарварді створено науковий центр з трьома необхідними для наукової праці елементами. Інститут постачає молодий науковий доробок спеці-

ялістам кафедр мовознавства, літератури й історії, а бібліотека дає можливість дослідів.

Але, щоб цей центр міг діяти без перешкод, йому треба забезпечити майбутність, треба мати основні фонди, щоб дія катедр та інституту була вічна. Катедри Гарварду уже мають таке забезпечення, тільки частинно забезпечений інститут, треба ще фондів на бібліотеку.

Інститут і катедри є в системі загального Факультету Мистецтв і Знання (Факульті оф Артс енд Сайенс) Гарварду. Інститут є поруч цього факультету, який є напів незалежний. Їх пов'язує особа декана, провідник обох інституцій. Спеціальний комітет українських студій є найвищою інституцією, яка наглядає над тими відділами, в яких є українські катедри. Голова комітету є одночасно директором інституту. Так забезпечено ці інституції проводами, щоб не було конфліктів поміж інститутом і кафедрами.

Який же вплив матиме Український Гарвардський Науковий Центр на науковий світ, на науку в Україні та на еміграції?

Саме те, що наш науковий осередок існує в Гарварді, дає Центрові можливість кооперувати з американськими світовими вченими, з вченими інших народів, впроваджувати українську тематику в міжнародні проблеми. Наш Центр сприяє збільшенню зацікавлення науковців інших народів українською проблематикою, а в зв'язку з тим і поширенню наукових творів про Україну, зацікавлює науковців українськими проблемами, щоб вони ставали спеціалістами, бо ж УГНЦентр прямує до того, щоб наша наука була пов'язана із світовою. Цей зв'язок з світовою наукою для нас особливо важливий, необхідний. Бо, як всім відомо, світова історія не цікавиться історією України, а наша історична наука мусить зрівнятися з світовою історичною проблематикою й з її методикою дослідів. Ми завжди досі були в гетті, не було в нас такої можливості контакту з науковим світом, який маємо тепер. І нам не можна цієї нагоди не використати.

Українська наука поза Гарвардом

Наука, що її репрезентують науковці згуртовані в НТШ й УВАН, покоління старшої генерації, яка прибула з України, на жаль, ще не стала і, мабуть, не стане власністю молодшого

покоління. Чи старші не зуміли її передати йому, чи молоді не хотіли, не зуміли її сприйняти. Сумний це факт, що серед молодшого покоління тяжко знайти спеціаліста, який міг би дати вклад в еміграційну науку (матеріал до ЕУ, опрацювати підручники для українського шкільництва, провести соціологічні, психологічні дослідження еміграційного життя тощо). Професор О. Пріцак стверджує, що еміграційна наука, перенесена з України, не має найменшого майбутнього тут в діаспорі.

А коли мова про розвиток науки в Україні, то це також дуже складна проблема, яка вимагає правильного об'єктивного наświetлення. Там, відомо, специфічні обставини, але ось на прикладі таких науковців, як історик Юрій Бадзьо бачимо, що в сучасній Україні діють наукові сили й що їм треба допомогти. Коли б на еміграції була поважна наукова діяльність, — це мало б свій позитивний вислід і на розвиток науки в Україні.

З'ясовуючи осяги Гарвардського Центру, О. Пріцак бачить їх головним чином у тому, що по-перше, у важливому американському науковому центрі, яким є Гарвард, ми добилися для нашої науки бази; по-друге, що українські дисципліни мають вже загальне визнання, бо є вже опінія, що цей університет був би некомплектний без українських дисциплін; по-третє, що там є вже гурт вишколених талановитих молодих adeptів українознавчих дисциплін. А ця остання не така то й легка справа, зваживши те, що переважно здібніша українська молодь нерado йде студіювати українські дисципліни, тобто йдуть на ці студії тільки одиниці. Загал студіює дисципліни, що запевнюють високі заробітки й вигідне життя.

Дав у згаданому інтерв'ю свою відповідь О. Пріцак також і на питання взаємин поміж Гарвардським інститутом і Едмонтонським в Канаді. Інститут в Едмонтоні цілком інший від Гарвардського. Він є твором певної пригожої кон'юнктури. В Алберті добрі заробітки через нафту, головою партії є зараз при владі українець, тому можна було створити інститут. Доля цієї установи залежатиме від долі партії. А поруч з цим — Едмонтонський інститут є канадська установа, її зацікавлення спрямовані не на Україну, як Гарварду, а на Канаду. Він може причинитися до добра українців у Канаді, у шкільництві, наприклад.

Оба інститути співпрацюють, щороку відбувають спільні наради, допомагають собі взаємно, де можливо (Гарвард дає доповідачів на наукові конференції, Едмонтон фонди). Тому й О. Пріцак не поділяє думки, що треба творити ще інші інститути в Австралії, Великобританії і т. д., бо вони без постійних кафедр, які постачали б науковий молодняк, без потрібних фондів, щоб молодих науковців забезпечити необхідними бібліотеками й фінансами на наукові дослідження (праця кафедр чи інститутів не може залежати від партій і політичних кон'юнктур), без фондів на забезпечення їх нормального життя нарівні з іншими науковцями, без усього цього не можна розвинути справжньої науки.

А справжня чиста наука не може підлягати політичному керівництву, не можна її структури підпорядковувати політиці. Наука в Україні терпить через те, що вона залежна від керівництва партії. А зокрема залежні такі дисципліни, як історія, культура. Російська чиста наука, що розглядає проблеми російської культури, історії, існує тепер в Москві та в Ленінграді, вона дуже мало засмічена марксизмами, нею керують справжні науковці, але поруч з тим є наука для провінції, для загалу — це псевдонаука. Серед неї є й українська. Завдання чистої об'єктивної української науки може й повинен виконувати УГНЦентр разом з усіма іншими науковцями в діаспорі.

Ці інформації про проблеми української науки настільки цікаві й важливі, що ми уважали доцільним подати їх у "Пл. Шляху". Вони потрібні старшому юнацтву й старшому пласту, яким ці справи близькі з огляду на вибір дисциплін для своїх студій та з огляду на те, що вони активні на терені студентських організацій. Варто знати погляди організатора УГНЦентру — проф. О. Пріцака на проблеми нашої науки й членам УПС та Пластприятю.

Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не тільки слова, їх комбінації та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку та фоліософію мови. Константин Ушинський

Тоня Горохович

МІЖНАРОДНІ РОКИ ДИТИНИ І РОДИНИ (1979 і 1980)

Десять заповідей, що їх проголосили ООН, як базу праці в МРД, говорять про права дитини на любов, розуміння, опіку, плекання здоров'я, розвиток талантів, виховання в дусі миру і братерства, право бути собою і членом свого народу.

Щоб дитина могла використати ці права, тобто, щоб дорослі створили відповідні умовини для зростання дітей в середовищах, де ці права могли б реалізуватись у щоденному житті, треба: а) щоб загал громадянства зрозумів необхідність діяти в житті в дусі цих ідей при вихованні і б) щоб докладали якнайбільше зусиль у саме виховання дітей.

В нашому житті середовище, в якому виростають діти, аж ніяк не свідчить про докладання зусиль до виховання батьків, широкого загалу. Усе це покищо у плянах, теоретичних дослідах, проектах. Нема дня, щоб до нашого відома не приходили звістки про жахливі злочини молоді, про самогубства, неймовірно велику кількість конфліктів дітей з батьками, про занепад моралі, про зростання народин нешлюбних дітей у дівчат юнацького віку, про розводи, алькоголізм, крадежі, розбишацтво серед молоді та багато інших лих суспільного життя. Про всі ці болючі проблеми чуємо звідусіль. Часто розмовляємо про них, вони є предметом дискусій при зустрічах, пишемо й читаємо вже довгі роки про це в пресі й у наукових працях.

Нам відомі причини такого стану. Але треба коріння його усім збагнути до ґрунту, бо тоді щойно зможемо успішно протидіяти лихам. Страхіття війни, переселення великої кількості людей в інші країни, відірвання їх від рідного кореня, очевидно не залишилось без негативного впливу на психіку й світогляд теперішніх батьків. Батьки-українці середнього віку, наприклад, не мають нормальної української освіти, бож переживали війну, переселювалися, засвоювали мову нових кра-

їн, здобували у них професії — все це не могло не відбитись на їхньому родинному житті.

Величезний розвиток різних галузей науки, а зокрема техніки приніс ще одну трудність для дітей. Їм треба опанувати незрівняно більше знання, ніж це було у випадку їхніх батьків, коли вони були школярами. Батьки часто не можуть допомогти дітям при домашніх завданнях. Проте ж розвиток науки, хоч приніс багато добра, вигод, здобутків для полегшення життя, але й захитав духову рівновагу. Багато молодих людей пірвали зв'язок з релігією, для них Бог умер. Великі переселення людей наслідком війни й інших політичних та соціальних процесів позбавили їх батьківщини, національності, нові ідеали відривають переселенців від живого коріння. Життя переселених у двох різних культурах привело до теорії т.зв. "плавильного кітла", в якому вони мали засимілюватися й прийняти культуру автохтонів. А відомо, за доказами вчених, що людина швидше піде за добробутом матеріальним, ніж за збагаченням духовості. Тому багато переселенців за заробітки віддали вже багато скарбів своєї культури, відреклися свого народу. А що найболючіше — вони не хотіли, чи не зуміли завдати собі труду, щоб передати своїм дітям спадщину народу.

Але негативно діють на нові покоління не тільки згадані процеси й події. Добробут і матеріялізація сприяють деградації і таких вартостей, як духові зусилля батьків при вихованні дітей. Теперішнє покоління батьків — одні з вигоди, інші зі страху перед невдачами у вихованні обмежуються до однієї-дві дитини. Ми є свідками також і такого явища, як деградація материнства. Матері не хочуть займатися вихованням дітей, залишають їх на піклунок, щоб могли заробляти гроші. Ідеологія сучасного фемінізму уважає, що професійна жінка не повинна "марнувати" своїх талантів при виконуваних материнських обов'язків, вона повинна виявляти свої таланти як професіоналістка. Д-р Саллі Шевіц ("Нью-Йорк Таймс") так висловила на цю тему: "Як мати і лікарка-педіатр, я є свідком згубних наслідків деградації материнства і того, як багато шкоди це вже завдало дітям і тим молодим матерям, які саме могли б виховувати своїх дітей. Треба їх переконувати, що вони мають втішатися традиційною ролею жінки-матері не тому, що вони нездібні до іншої ролі, а тому,

що це багато корисніше для їхніх дітей'. Брак домашнього виховання, перебування дітей в нездоровому кліматі сучасної вулиці, підсилена атмосферою панівної егоїстичної виховної філософії "роби, що тобі подобається, дитино", бо, мовляв, це розвиває твою індивідуальність, ведуть до тих згубних наслідків, які ми всі спостерігаємо в поведінці дітей.

Життя під впливом двох культур ще в більшій мірі посилює натиск на молоде покоління. Воно виведене з рівноваги, не завжди може дати собі раду з усіма проблемами, що їх приносить щоденне життя. Почалися у школах нові модерні методи навчання — мовні лябораторії, індивідуальні підходи у навчанні посунені до скрайностей — т. зв. самонавчання, коли дитина сама добирає собі в школі зайняття, випробовування на різні лади метод для улегшення навчання довели до застрашуючого спаду рівня освіти у публічних і середніх школах. Маємо звіти, що молодь у початкових школах не опановує техніки читання, що середньошкільники не вміють грамотно писати, не розуміють прочитаного складнішого тексту, не вміють висловлюватися, що хаотичність у способі передавання думок є майже загальним явищем у сучасних школярів.

Провідні вчителі признаються, що теперішній освітній клімат дуже затуманений. Вони вбачають, дві головні причини цього явища:

а) Залишки старої автократичної системи навчання, яка стисла обмежена до певних норм дії, певної нееластичної методики.

б) Шкільний погляд, що опанував уми вчителів і виховників у 60-их роках, який на прапорах своїх виписав "Дитина повинна бути в осередку, їй усе вільно!" І ось пішла та дитина в життя без належного проводу, вона знає і оглядає на телевізії все те, що забруднює її дитячий ідеальний світ, вона стала жити усіма турботами й брудом, що його зустрічає у теперішньому світі дорослих.

Проте не можна відкидати вповні цих двох систем. Їх треба розумно сплітати. Автократична система в школі позитивна тим, що стимулює до праці, допомагає засвоєнню певних берегів поведінки, вона бореться з егоїстичною філософією "роби, що тобі подобається". Демократичний стиль методики впливає, заохочує, провадить учнів. Йому доводиться у методиці впроваджувати певні стандарти-узагальнення, які не-

можливі в ліберальній системі. Демократизм у методику навчання впровадив Альфред Адлер, кажучи, що треба дорослим постійно мати на оці цілу дитину — її тіло, розум, почуття і духовність. З цих напрямних виховання випливають основні природжені потреби дитини:

1) Почуття приналежності — ми всі соціальні істоти, каже вона, потребуємо мати своє місце у спільноті, ми боремося за нього. Хочемо бути акцептовані, оцінені, хочемо знати, що ми позитивні, а коли того нема, почуваємося тоді безвартісними.

2) Дитина потребує нагод, щоб могла розвинути свої духові сили й таланти, природжені можливості.

3) Кожний вияв поведінки дитини, спрямований у певному напрямі, має своє джерело спонук. Дорослим треба знати джерела цих спонук, правильно бачити й оцінювати поведінку дитини, розуміти мотивації її, зокрема у тих дітей, які поводяться невідповідно, щоб могли її спрямувати в позитивному напрямі.

4) Кожний з нас сприймає зовнішні впливи суб'єктивно (своєрідно), і не можна попадати в розпук від того, що сталося щось злого. Треба більше турбуватися тим, щоб зло направити.

5) Всі ми створені на подобу Божу з прагненнями до досконалості. Це прагнення не може заглушити ніяка інша складова нашої істоти, ні інстинкт життя, ні жодні інші чуття, жадаєба знання, бо дух більший за суму інших сил нашої істоти.

Ліберальна система у вихованні та навчанні принесла дещо позитивне в тому сенсі, що поставила дитину в осередку зацікавлення старших, але й ще більше шкоди тим, що сказала — "дитині все вільно". Тому маємо прекрасні шкільні будинки, люксове в них улаштування, лябораторії, басейни, городи, спортові залі й приладдя, але поруч з цим низький рівень навчання, розбої, наркоманів, хуліганство й погоню в дітей за матеріальними добрими, отож повна матеріялізація молоді, як заперечення природженого її вікові ідеалізму.

Виховання — найперше, найважливіше й найскладніше завдання батьків. Воно у всі часи мало й має величезні труднощі. Наші сучасні перешкоди ускладнені не тільки че-

рез вгорі подані причини, але й через багато інших змін у нашому родинному, суспільному житті.

Домашнє виховання в тих родинях, що прикладаються до нього, часто не дає бажаних вислідів.

Воно дуже утруднене у багатьох ділянках нашого життя. Виходити успішно з тих складностей неможливо без одночасного виховного процесу, вміло наладаного не тільки для дітей, але й для батьків. Хоч наші батьки мають змогу користати з найновіших досягів педагогічної літератури чужими мовами, але, як це ствердив К. Ушинський, у кожного народу є свій власний особливий ідеал людини, який відповідає його психіці, вимогам його суспільного життя. Він каже, що “виховні ідеали кожного народу просякнуті національністю більше, ніж щось інше, просякнуті до того, що неможливо їх перенести на чужий ґрунт”. Тому й українська педагогіка повинна будувати систему виховання на знанні народної психології, історичного розвитку народу, на таких звичаях і традиціях, які найефектовніше діють на розум і серце наших дітей. Ось, наприклад, відомо, що українська чуттєвість, чи перевага чуттєвості над розумом, може стати благословенням тоді, коли вона зрівноважена.

Моральне здоров'я родини основане на певних закономірностях, що їх повинні всі члени родини доцінювати. Батьки для дитини — це перше наочне уявлення про людину, яке відкривається перед дитиною, як тільки вона починає пізнавати світ. В образі батька й матері дитина відкриває для себе перші поняття про те, що гарне, добре в поведінці людей, що бридке й погане. Моральна стійкість, ідейне переконання в дітей немислимі, якщо їх не плакають батьки дома. Роля родини ніким не замінна в вихованні, у процесі дитячого фізичного, психічного, інтелектуального, морального й релігійного розвитку. Дитина мусить розуміти стиль життя батьків, а батьки повинні знати, що на їхніх дітей впливає багато різних зовнішніх, позадомашніх чинників.

Традиційним для української родини й психіки (та чи тільки для української?) є тяглість і близьке співжиття трьох поколінь — дідів, батьків, дітей. У нашій літературі багато прекрасних образів дідів, бабунь, зразків співжиття їх з дітьми. Досвід переконує, що коли між дітьми й старшими людьми заіснують тонкі й близькі взаємини, то це дасть у висліді

дітям ті шляхетні почування співчуття до немочі бабусь, дідусів, бажання дітей допомогти їм, дасть вислід тих найважливіших заходів виховання, які приносять старим радість і стимул до життя, а підліткам є найкращою школою морального й емоційного виховання. Гармонійне співжиття дітей із старшими розвиває у них шляхетність їхніх душ, бо “доброта, що поважає старість з її мудрістю і слабостями, стає величезною силою душі” — твердить Сухомлинський. Співжнучи з старшими, діти мають нагоду вглиблюватись у складність і суперечності життя, розуміти, наприклад, що співжиття в родині, в гурті вимагає компромісу, зрозуміння потреб інших, пошани до їх гідності; близькі взаємини з старшими, з людьми взагалі, дають нагоди розуміти, що самотійність дитини чи підлітка повинна мати свої розумні обмеження, бо свобода немислима без обов'язку й відповідальності.

Негативний вплив ліберального виховання на нашу молодь, недостатня увага загалу батьків до виховних проблем, байдужість, чи неспроможність долати труднощі громадських провідів, позначаються на ментальності нашої молоді. Більшість молодих людей не зацікавлена в громадському житті, вона не хоче брати в ньому участі. А активності молоді треба не тільки нашим українським громадам. Бачимо, як у цілому світі заіснував зворот від т. зв. зварювального кітла асиміляції до плекання багатокультурності в країнах з різнонаціональним населенням. Вона саме — програма багатокультурності знайшла свій вияв в одному з пунктів прав дитини, що їх проголосив Міжнародний Рік Дитини минулого року, а який каже, що кожна дитина має право на рідне виховання.

На відтинку філософії багатокультурності багато позитивного. Ось і література появляється на тему шукання коріння, і відомий фільм про негра, що шукає свого коріння з'електризував не тільки США, але й інші країни, ось у Канаді, Австралії та в країнах Європи діють уже програми багатокультурності, що їх ведуть спеціальні міністерства. У Канаді діють навіть провінційні Ради багатокультурності. Онтарійська рада видає кварталник, присвячений діяльності багатокультурних провідів. На жаль, ми не використовуємо вповні тих можливостей, що їх нам пропонує ця програма. З боку етнічної молоді не було досі виявлено зацікавлення справами багатокультурної програми уряду Канади. На 300 запрошень до мо-

лодечих організацій і окремих осіб т. зв. етніків прибути на нараду влітку 1977 року прибуло тільки 21 представник від 15 груп. Рівень дискусії був знаменитий — подає звігодавець — вони виявили знання своїх організацій та їх проблематики. Проведено ще один засіб втягнути молодь у співпрацю з урядовими чинниками в справах багатокультурності. Вислано 500 запитників до етнічної молоді із запрошенням її до співпраці. Одержано всього 20 виповнених цих запитників.

Слушно турбується автор статті в органі “Мултів’ю” майбутнім складом спільноти в Канаді. Коли етнічна молодь не цікавиться ні своєю етнічною, ні загальноканадською проблемою, то втримання спадщини своїх культур серед моря інших не буде можливим тільки плакаючи їх приватно вдома, не наголошуючи акції держави в ділянці багатокультурності. Молодь, на великий жаль, надто пасивна. Її неможливо роками активізувати ніде, і на це є свої причини. Їх треба поважно розглянути не тільки в масштабі окремих молодечих організацій, але й на поземі громадських, наукових установ у державах. Бо це є проблема не тільки самих етніків, але загальнолюдська. Яке буде майбутнє тих держав, які мають багатонаціональні суспільства, коли теперішнє молоде покоління байдуже до свого національного майбутнього?

Відомий соціолог Вілліям Мс. Доугалл твердить, що

Поступ нації, її могутність і щастя залежить головню від повноти й ширини, глибини й багатства змісту самосвідомості, від докладності й повноти, з якою цілість відбивається в кожній індивідуальній душі... від сили почувань, що концентруються в цій цілості.¹⁾

Тому тепер така тривога за молоде покоління, стільки заходів у світі, щоб оздоровити середовища, в яких виростають діти, щоб привернути увагу батьків, зокрема матерів до домашнього виховання, привернути родині її значення, усвідомити батьків про важливість родини в спільнотах. Тому стільки цікавих зворотів до глибин здорового виховання, до зв'язку особовості з своїм корінням.

“Маючи свою особовість, відчуваємося собою дома, а одночасно можемо якнайкраще порозумітися з іншими, даючи добровільно іншим і бе-

1) William McDougall: The Group Mind, подано переклад за “Дух нації — соціологічно-етнопсихологічна студія” Антона Княжинського, НТШ, Н. Й., Філад., Мюнхен 1959, стор. 35

ручи від інших. Суть ставання етнічно чутким і себебартісним — це не замикання в собі самому, це справння спільнота, шляхетна і безпретенсійна” каже Майк Новак²⁾ — колишній асимільований словак у США, який є автором відомого есею п. н. “Сповіді про білу етнічність”. Тут він розповідає про те, як він прийшов до своєї етнічної свідомості. В дитячих роках переживав згрідливе визивання товаришів забави “пігс”, “ганкі”, “полак”, “спік”, “мік”, “дог”. Дивлячись на телезвію пив пиво і не любив читати. Розвагові телевізійні програми в його дитинстві подавали згадки про етніків на те, щоб посміятись з них, нічого ніхто не робив, щоб оцінити вартості людей іншонаціонального походження. Коли ж у телевізії коментувалися гуманізм і прогрес — це була немов моральна пресія на тих, хто почував себе пов'язаним з іншим корінням, ніж англосакське. Новак каже, що тоді він почав відчувати щось досі йому невідоме — стаючи американцем, відчував провину. А поруч з цим його виводили з рівноваги ті американські студенти, позбавлені інтимних почувань, які в'яжуть нас кровно з землею і віруваннями. Вони завжди говорять про себе, як про якихось вибранців, — мовляв, ось які ми “нові”, “осамітнені” і “відчужені”. Такий їх моральний стан, цих нових атомних людей заставив Новака призадуматися над собою, своїми вартостями.³⁾

Андрю Грілей, інший теоретик етнічності в Америці, відповідаючи на питання, що є етнічність, каже:

“...ірляндці, німці, поляки чи жиди одночасно можуть бути добрими американцями, як і хто-небудь з родовитих, якщо не ліпшими”.⁴⁾

А Юдіт Герман твердить, що етнічність не служить тільки поляризації американського між-групового життя, але вона дає той людині потрібний баянс, що необхідний для здорового психічного і творчого життя людини. Шукаючи відповіді на те — чому таке важливе бути італійцем, ірляндцем чи жидом, А. Грілей здогадується, що етнічність в'яжеться з релігією. Можливо — каже він — корінь цього є і в чомусь природженому людям об'єднуватися і змагатися як “ми” проти

2) Michael Novak, The Rise of the Unmeltable Ethnics (New York: Macmillan Co., 1971), paperback edition, p. XXVIII-XXIX.

3) Joseph Ryan, editor, White ethnics: their life in working class America, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1973, p. 5.

4) Ibid., p. 15.

“них”, це є в основі психіки вже первісної людини. Бачимо, що сепаратистичні прагнення тепер куди сильніші серед народів, ніж були тому тридцять років. Католики воюють в метрополітальному Лондоні, ірляндці, шкоти обирають своїх представників до парламенту, шепчуть про сепаратизм валійці й баски, каталонці бунтуються проти Іспанії, бретонці хочуть втікати від Франції, а французи в Квебеку таки не хочуть бути в складі Канади, навіть тоді, коли вони мають свого власного прем'єра. Можливо, що тут входять в гру економічні причини. Проте, тут мусить бути найголовніша причина психічна. Якщо б не було природжених етнічних причин, різноманітності людей, то люди їх створили б. Бо хто хотів би жити в такому світі, в якому б було все однакове? Етнічний поділ — це щось глибше, це потреба людини, вона прагне окремішності, не зважаючи на наглядні раціональні вигоди.

Супроти усього цього — ми повинні мати широкі погляди на цілість виховних проблем і можливостей діяти для добра нашого народу, виховуючи для нього майбутніх громадян, тих, які будуть творити його культуру, його історію. Це проблеми в діяспорі.

Ще кілька спостережень щодо стану родини в Україні. Українська родина в минулому змогла зберігати народ у часах бездержавності. Наші матері в минулому творили легенду вічності народу й пронесли її через усі бурі й пожари в нашій історії. Матері неймовірно багато зусиль і жертв дали в процесі плекання поколінь, свідомих своєї національної приналежності. Скільки коштувало їх трудів, праці духа, щоб прищепити своїм дітям гуманні ідеали, вірування, любов Бога і Батьківщини, безкорисну любов до істини, краси й добра. І як же легко це все здобути віками втратити в наших підлих обставинах, у нашому завихреному часі. Ось якими бачить Євген Сверстюк сучасних батьків в Україні: “Довели вчені, що родина неймовірно легко повертається до тваринного стану. Щоб завмерла у нашому житті рідна мова вистане, — досить перестати її плекати, віддати її на поталу байдужим батькам, що за марні заробітки готові віддати скарби народу, які творились віками”.

Там нема релігії, змоги плекати добра, звичаїв, що його дає традиція християнської культури. Батьків заставляють трапити навіть сумління (виховувати треба ж у зневазі до Бога,

до свого минулого, до святинь, до релігійних і національних вартостей), накидають їм нову віру, чужу мову, нові ідеали, які відривають їх від живого коріння. Які вартості матір буде впоювати дітям, не маючи віри в Бога, не плекаючи обрядів, предковичних звичаїв, традицій, свят, тобто того всього, чим дорожили ми, за що нас поважають, як народ. Яку духовість може плекати матір тепер в Україні? Їй треба виріктися Бога, Батьківщини. Коли ж їх не стане, все завмре, бо не буде джерел, що дають життя духовості народу. Тепер в українському народі багато zdegradованих українців, вони позбавлені людської й національної гідності, від свого відстали, до чужого не пристали, ні гави, ні ворони. “Коли зневажаєш своє, як можеш поважати чуже?” — питає Є. Сверстюк. Життя в атмосфері голого практицизму, позбавленого духового і творчого напруження унеможливує бути людині на людському рівні.

З'ясувавши ситуацію сучасного виховання в діяспорі й в Україні, перед нами стає потреба звернути всю свою увагу на дітей і молодь. Всі народи через проголошення 1979 року МРДитини намагаються не тільки в цьому році, але й наступних десятиліттях, присвятити новому поколінню щонайбільше уваги.

В нашій пресі появляється багато дописів на тему МРДитини. Але не відчуваємо в житті того загального зацікавлення й активності, яких вимагає добро справи. Нема центрального керівництва акцією, нема пляновості, нема й належного висліді. Тут і там відбуваються імпрези в осередках, концерти, Богослуження за дітей жертв голоду в Україні (1933-ті роки), але все це капля в морі, все це не є ознакою поважнішого зацікавлення проблемами РДитини серед загалу громадянства.

Пляни у зв'язку з Роком Української Дитини, що про них ми читали в пресі, і те, що з них відбулося, дуже мало-го значення, потенціалу. Демонстрації й богослужби за дітей жертв голоду з 1922, 1933 і 1945 років не були виявом української єдності, виявом молитовного єднання з народом, могутнім протестом проти звірства ворога, бо вони не були належно проведені. Дискусійні лави про стан виховання дітей і молоді, збірки фондів на допомогу Аргентині, фестивалі, концерти, костюмівки дитячі — це імпрези, які ми влаштуємо завжди, вони не є віддзеркаленням нашої об'єднаної й поглибленої акції, що мала б лишити замітніший слід в історії укра-

їнського виховання. Дописи в пресі на тему Року Дитини — правда, було їх більше, ніж звичайно про виховання, але це дрібні повідомлення Міжкрайового та місцевих Комітетів Року Української Дитини, які не є поважнішим вкладом у виховну літературу. Ми не здобулися навіть на довші інформації та звіти про відбуту працю, не кажу вже про довші наукові праці на тему виховання. А де імпрези для дітей, які мали б заспокоювати їх голод на культурну розвагу рідною мовою і життєдайними соками, благами рідної культури? Де дитячі видання — нові, з тематикою з їхнього сучасного життя, з його проблематикою, з віддзеркаленням сучасної психіки дитини, її потреб, прагнень, ідеології. А що приготували дітям наші крайові центральні? Нові платівки з дитячими піснями, розповідями казок вмілими педагогами, мистцями слова, хто з письменників, композиторів, малярів створив новий твір, пісню, музику, ілюстрації, картини з життя дітей. Як виглядає наше шкільництво з підручниками, методичними посібниками, підвищенням кваліфікацій учителів, придбанням фондів на потреби шкіл? Що зробили ми в допомогу батькам у виконанні їх відповідальних і дуже трудних виховних обов'язків. Тривожні ствердження про жнива асиміляції повинні б мобілізувати наші центральні громадських організацій, проводи Церков до широких акцій на відтинку виховання, шкільництва зокрема, а на всіх інших форумах громадського життя взагалі. Нам треба відбутися ряд широких конференцій, конгресів, нарад, семінарів, які б були всесторонньою студією наших виховних проблем. Ініціатива померлих ініціаторів-діячів шкільництва в справі Українського Виховного Ідеалу не знайшла своїх продовжувачів. Справа зникла й навіть СКВУ ним більше не цікавиться. Але ж в світі, в наших довкіллях багато змін в нашу користь. Проблема людини, її духового життя, характеру, підготовка молоді зміни у цілому світі затривожила уряди держав. Як знаємо з історії людства, добробут не веде людей до щастя, до розвитку духових вартостей, навпаки — матеріальні достатки в багатьох випадках ведуть до руйни духовості. Ось що висловив президент Зах. Німеччини, Шее, під час своєї різдвяної промови 1979 року. Вона була передана через усі радіо та телевізійні станції.

Він казав, що наші діти не є голодними, вони живуть у достатках, але вони голодні на духовий корм, бо ніхто про той корм тепер не дбає.

У зв'язку з Роком Дитини у світі проходять різні акції в пошуках за можливостями забезпечити щасливе майбутнє кожної дитини. Найактивнішими в цьому, згідно з пресовими звідомленнями, є комуністичні держави. Вони запланували провести Міжнародню Асамблею дітей у столиці Болгарії Софії, Всесвітню Конференцію для розгляду виховних проблем восени ц. р. в Москві. Вони активізуються, не тільки в загально відомій організації ЮНЕСКО, але зокрема в такій організації як Міжнародня демократична федерація жінок та у всіх організаціях держав комуністичного бльоку. При цьому ведуть широку пропаганду проти США, взявши за головний аргумент те, що, мовляв, ця країна озброюється підготовляючись до майбутньої війни, замість того, щоб жертвувати капітали на боротьбу з голодом, хворобами, неписьменністю й злиднями в тих недорозвинених економічно країнах, у яких сотні мільйонів дітей не вміють читати й писати, з півтора мільярда дітей на землі, понад двісті мільйонів недоїдають, кожна п'ята дитина вмирає, не доживши до п'яти років. Проливають сльози комуністи й над долею дітей європейських емігрантів, що, мовляв, батьки їх без роботи, вони зазнають дискримінації й "живуть часто просто в нелюдських умовах".

Але погляньмо на пресу в справі опіки над дитиною цих капіталістичних країн, зокрема Канади, бо нам доступні є матеріали про діяльність у Році Дитини в цій країні. Тут кожна провінція виготовила й реалізує широкі пляни, що охоплюють цілість проблематики опіки над дитиною, починаючи від здоров'я, кінчаючи на популяризації преси в справі МРДитини у різних органах Канади. Подані адреси всіх спеціальних комісій в країні, які проводять заплановану діяльність, а їх в одній провінції Онтаріо подано аж 23.

Опіка над дитиною в Канаді хоч і є в руках Онтарійського та інших провінційних урядів, але в плянах нема ані одного слова про модні гасла — заклики про мир, запевнення щастя майбутнім поколінням, але подані реальні конкретні акції, що мають на меті поправити стан виховання дітей у цій країні. Наприклад — співпрацюють з урядом каледжі, університети, каледжі різного роду мистецтва і технології, пляни зобов'язують персонал окремих міністерств брати участь у проведенні акцій у громадах (починаючи від виготовлення відповідних дерев'яних іграшок, поруч на шкільних подвір'ях, ка-

сет з матеріалами для сліпих дітей), завербування того персоналу до служби і ролі опікунів дітьми у місцевих громадах т. зв. "старші брати", бути доповідачами в громадах на виховні теми, через збагачення бібліотек відповідними матеріалами в допомогу дітям, виготовлення приладдя для тіловиховання, спеціальною опікою будуть забезпечені діти й батьки при навчанні мов (уможливлення навчатися своїх етнічних мов дітям імігрантів); батьки дістали посібник для кращого пізнання і розуміння своїх обов'язків; заплановано й спеціальні курси для учителів, щоб підвищити їхні кваліфікації; через улаштування дозвілля для дітей в парках, прогулянок до музеїв, виставок та інших культурних центрів; малярі й фотографи виготовляють виставку "Образи з життя дітей", проходячи дослівно кожну сферу дитячого життя, а кінчаючи на тому, що й позиція мала провести спеціальний курс для молоді, дітей по школах і громадах, щоб освідомити їх перед можливими нещасливими випадками. У провінційному масштабі ведеться акцію "Юних кореспондентів-дописувачів", щоб спонукати дітвору й молодь до взаємного зв'язку, а з тим розвивати дружність й зацікавлення між ровесниками життям у інших провінціях і країнах.

Онтарійський уряд у висліді проведеної програми МРДитини продовжує далі цікаву працю т. зв. діялог уряду з родинами. Мета його поживавити уважливість батьків до виховних завдань шляхом відбввання конференцій (в Торонті 24 вересня відбвлася така з участю 275 представників від 150 представництв і організацій, а далі мають відбвватися по громадах такі конференції, в Кінгстоні ц. р. така вже відбвлася! Травень 1980 року призначено в Онтаріо на місяць родинної єдності, щоб спонукати членів родин поглиблювати й ушляхетнювати родинне життя). З грудня 1979 року почав вряд Онтаріо видавати свій орган "Родини" призначений для плекання скріпленого родинного зв'язку в середовищі, що протидіє цьому. Кінгстонська конференція відбвлася, а перед нами ще інші три з цього циклю.

Читаючи всі ці пресові повідомлення, пляни (вийшла брошура п. р. "Десять шляхів відзначування Інтернаціонального Року Дитини", пресові повідомлення), видання — корисно й цікаво нам знати, що в акціях співпрацюють провідники держави, професори університетів та громадські діячі, дослівно ціла

спільнота при цій важливій праці, найважливішій для майбутнього народу, який живе на своїй території, під своїм справді дбайливим проводом.

А що говорити про нас?

П'ЯТЬ ВИХОВНИХ ХИБ

"Лінивий, потайливий, впертий, несміливий" — ось повсякденні терміни, що їх прикладається до дитини для підкріплення її "від'ємних" прикмет. Ці "недоліки" дитини не завжди є її виною; у великій кількості випадків згадані прикмети розвиваються у висліді хибних поступовань виховників чи батьків. Звичайно, це не одна якась хиба у поступованні, але сума певних надмірних або односторонніх чи різнородних, неустійених виховних засобів; деколи й сама особа виховника може бути джерелом для витворення в дитини згаданих хиб. В багатьох випадках причиною хворобливої несміливости чи нервовости є батько з постійно насупленими бровами, чи мати, яка замало виявляє свої материнські почування.

"Не завертай мені голови"...

Перепрацьовані й перевтомлені батьки не раз проти своїх бажань і доброї волі одним словом чи нерозважним відрухом відштовхують від себе свою дитину й кидають її в чужі обійми. От, наприклад, дитина хоче погугорити з батьками безжурно про свої пригоди в школі. Перемучений батько вважає таку справу не гідну уваги, і у висліді падають слова, що викопують між дитиною і батьком глибоку пропасть: "Не завертай мені такими дрібницями голови"! "Не замучуй батька, він перепрацьований... Він має інші справи на своїй голові"...

Тим часом для дитини її маленькі життєві драми, колотечі, бійки, перші успіхи на життєвому шляху — це цілий її світ, це її життя. З ким же, як не з батьками, поділитися може вона своїми враженнями, почуттями, рефлексіями, у кого, як не в батьків, шукати їй поради в "дуже важливих" проблемах? Батьки повинні тішитися, коли дитина виявляє до них довір'я, коли хоче довірити їм якусь справу. Нехай це будуть навіть зовсім неважні речі, але хай дитина має нагоду розпо-

вісти про те все, що хоче, хай не замикається в собі. Замало бути формальним батьком, замало вбирати й годувати дитину — треба бути ще й першим, найближчим її приятелем. Тому викиньте з свого словника “Не завертай мені голови дурницями”, а шукайте нагод для довірених розмов з дитиною. Проте, шануйте все її таємниці і не примушуйте говорити того, чого вона не хоче сказати. Дозвольте і дитині мати свої таємниці.

“Я в твоєму віці”...

Недоцільно докоряти дитині такими словами: “Коли я був у твоєму віці, то в школі був визначним учнем”, чи “Такі дурниці не були в мене в голові”, чи “У твоєму віці твій старший брат був уже в четвертій клясі” і т. п. Такими словами не піднесемо амбіції дитини, навпаки, здеморалізуємо її, пригнітимо, онесміливо і викличемо зовсім протилежне до того, що бажали б досягнути. Зі спущеною головою, похнюплений, слухає малий чоловічок про те, що його прадід здавав матуру в... грецькій мові, дядько діставав нагороди за надзвичайні успіхи в навчанні, а батько чи мати були вершком зразкової поведінки... Замість набрати віри в себе й охоти до праці, малий Івась приходиться до висновку, що він є “закалою, випортком” і ніколи не зможе дорівняти своїй талановитій родині... У висліді — Івась раніше чи пізніше відрікається дому, родини, стає справді “закалою” родини і громади.

“І це має бути наука”?..

Погані наслідки мають також іронічні завваги під адресою школи чи вчителів. Дитина не може справедливо оцінити зусиль вчителів у їх намаганнях належно оформити дитячу структуру; якщо ж з уст батьків вона чує різні завваги під адресою школи чи вчителів, чи в зв'язку зі ставленими вимогами — це знеохочує її й від'ємно наставляє до шкільної науки. Незвичайно важливе це у відношенні до школи українознавства, висліди праці якої дуже тісно пов'язані з виховною працею батьків. “Так багато завдають вам” — чи така заввага, як: “Чого вас так мучать у тій школі”?, чи інші критичні вислови щодо зарядження шкільних властей — не вироблять у дитині пошанування не тільки до школи, але й до батьків.

Два авторитети

Ці два авторитети: школа і дім — мусять між собою якнайтісніше співпрацювати. Поки дитина не йшла до школи, для неї існував лише один авторитет: батьки. В голові малої людини панував спокій, почуття ладу й порядку. З хвилиною вступу до школи прийшов новий авторитет: учитель. Ні один з цих авторитетів не повинен діяти на некористь другого. Ні один, ні другий не повинні кидати під адресою другого легко-важних слів, завваг чи обвинувачень. Вони мають співдіяти для добра української громади.

Самостійна праця

Найбільшою перешкодою у виробленні самостійности дитини й її віри у власні сили є дуже часто самі батьки. Ще дитина не вспіла пообідати, а вже батьки кидаються на її зшитки, щоб поробити завдані лекції, в тому переконанні, що в цьому полягає правдива допомога... Такого роду “допомога” є першим кроком до вироблення лінивости, безрадности, неробства дитини. Спритний молодий чоловічок з часом вимагатиме постійного виповнювання його обов'язків сторонніми особами і взагалі перестане самостійно працювати. А якраз домашні завдання мають привчати дитину до самостійного шукання джерел, засобів чи допоміжних предметів. Якщо батьки хочуть допомогти дитині, то їх допомога повинна обмежитися розумним керуванням праці дитини, у підсуненні якоїсь ідеї для кращого сформулювання відповіді, у спрямовуванні уваги дитини в бажаному напрямі, у вказанні відповідного підручника чи книжки, з поміччю якої дитина могла б поширити свої відомості. Для такої допомоги не має ніхто ніяких завваг, така допомога будує дитину, привчає до самостійности, скріплює в ній почуття власних сил. Якщо ж батьки самі виконують ці всі завдання, тоді хай не нарікають за погані висліди.

Е. Ж-ий.

(Передрук із “Свободи”)

Ми і наше довкілля

ПЛАСТ І КУК

У Вінніпегу 10-12 жовтня відбувся XIII Конгрес Українців Канади. КУК діє від 1940 року. Членами його є майже всі українські організації з терену Канади, а на з'їзди прибувають їх делегати. Яка ж співпраця існує поміж КУК і організаціями?

Про це довідемося із звернення КПС у Канаді до свого членства, а зокрема до делегатів на XIII Конгрес КУК-у.

Пласт має свого представника в Президії КУК — пл. сен. Софію Качор. Вона звітує про сходуни Президії, а КПС її звіти містить у своєму "Пл. Віснику".

Що таке Президія КУК і яке її завдання? У ній є всі члени Екзекутиви КУК та представники всіх його складових організацій. Сходуни її відбуваються приблизно що два місяці. Як виходить із звітування та спостережень представників, Президія не має точно визначеної функції, поза потвердженням річного бюджету та прийняттям нових членів, а також звітуванням з праці комісії КУК, самої Екзекутиви і бюро КУК. Виходить, що тільки Екзекутива має право ініціювати і вирішувати всі важливі питання щодо нашого громадського, політичного та культурного життя. Всі інші представники є тільки пасивними обсерваторами, "притакувачами", бо, як відомо, до Екзекутиви можуть належати тільки представники: БУК, СУС, УНО, СУКВ, ЛВУ, ОУПП, СУСК,*) Комітет Українок Канади, з правом голосу, рішати про діяльність КУК-, а решта — це другорядні члени.

А скільки в нашій пресі й на святкуваннях мови про те, що молодь — це наша майбутність, скільки нарікань на те,

*) Братство Українців Католиків, Союз Українських Самостійників, Українське Національне Об'єднання, Союз Українських Канадських Ветеранів, Ліга Визволення України, Об'єднання Українських Професіоналістів і Підприємців, Союз Українських Студентів Канади.

що її нема в громадських організаціях, скільки турбот висловлюють громадські діячі про молодь у розмовах? І на самому XIII Конгресі КУК була дискусійна лава: "Інтеграція молоді української інтелігенції в існуючі громадські організації". Але це, мабуть, не є поважними намаганнями справді інтегрувати нашу молодь у громадське життя. Бо ось Пласт і СУМ (інші молодіжні організації не є членами КУК) стараються дістати право голосу в Президії КУК. Їм обіцяли, що ця справа буде вирішуватись на XIII Конгресі, де мала статутова комісія поставити внесок на зміну статуту. Але БУК і СУС не погодилися на зміну статуту й тому нічого не сталося (всі рішення Екзекутиви мусять бути прийняті одногосно, діє засада т. зв. "зговорення"!)). Така постава Президії суперечна рішенням Пленуму XII Конгресу, який схвалив потребу зміни статуту.

Але ж нехтування засад демократизму ніяк не сприяє тому, щоб молодь активізувалась в громадському житті. Не може бути в КУК двох родів організацій — тих, що мають голос у вирішуванні справ на Президії і тих, що є тільки "притакувачами".

Тому й КПС Канади звернулася була до своїх станиць, щоб делегати Пласту на Конгресі домагалися рівності для всіх членів КУК. Бо через рівноправність членства та демократизацію дії Екзекутиви поживавиться праця КУК і з того буде користь для всієї спільноти в Канаді.

На внесок уступаючої Президії, Конгрес погодився, щоб до Президії КУК увійшли по одному представникові репрезентанти Пласту, СУМ-у і ОДУМ-у, а інші молодіжні організації, коли стануть членами Централі КУК, матимуть також своїх представників у Президії.

Тепер проводи молодіжних організацій повинні припильнувати того, щоб здобуті можливості впливу на вирішування громадських справ були якнайкраще й розумно використані. І щоб наша спільнота в Канаді могла відчутти присутність молоді в громадському житті.

Мова — це найбільше знаряддя культури й цивілізації. В житті громадському чи в приватному успішна людина — це та людина, яка вмє думати складно, висловитись ясно, людина, що вмє передати свої думки на папері. (Рудольф Флеш)

Богдана Арнодон

ВПЛИВ ШКОЛИ НА ЗОРГАНІЗОВАНУ МОЛОДЬ

Сьогоднішня дискусія обмежиться до розважань про добрий і злий впливи цілоденних англомовних шкіл на українську молодь. Під словом “молодь” будемо мати на увазі тих, що є віком 11 до 19 року життя, які належать до однієї з чотирьох молодіжних українських організацій.

Одинадцятьлітня дитина покидає новацтво, а це одночасно дає їй почуття, що вона лишає дитинство. Її кличуть до Великої Гри, гри, яка не є ані для малят, ані для дітей старших. Цей підліток захоплений тепер юнацтвом, і, можливо, перший раз у своєму молоденькому віці починає застановлятися над значенням Великої Гри. Що це за гра, що не є ані “жарти”, ані “казки”, є ж вона “працею, бурею і негодою”, гра, що поведе її “зрадивими ярами”?.. Якщо цей підліток глибоко вдумливий, він в курсі сходин, таборів, років життя зрозуміє — яких це жертв вимагатиме від неї життя за християнськими законами, за вартостями гуманности, за плекання своєї національної свідомости. Присяга вірности цим вартостям чи цінностям характеру значить в першу чергу боротьбу зі собою, трудність дати відповідь — чи він/вона спроможний/спроможна виконувати правила Великої Гри. Підліток на кожному кроці буде чути: “Не можна піддаватися!” Треба мати незламну силу невпинно поборювати те, чого фактично молода особа ще несила збагнути. Підліток поволі завважве, що починає рости в неї відчуття війни двох сил у її істоті, поняття двох світів, двох філософій. Підліток хоче збагнути себе, свій стан війни з своїм доккіллям. Він хоче знайти шляхи, як поєднати зв'язок між своїм доккіллям і своїм світоглядом та вихованням. Як жити в зголі з правилами Великої Гри серед тих, що цих правил чи не знають, чи їх легковажать і не зберігають.

У цьому заслуга організації, що вона подає молоді ідеали якраз в її ранньому юнацькому віці, якраз у тих роках її життя, коли вони формуються в неї, дає уяву про життя за християнсько-національними ідеалами, за сприйманням світу

згідно з цими ідеалами. Бож, коли підліток цього не винесе з хати, не дасть їй цих ідеалів організація чи Рідна Школа, вона не зможе їх, правдоподібно, пізнати в державній англомовній школі. Тому, що є там погляд — не можна дитині накидати своїх або чужих вартостей, і в школах цих ігнорують плекання цих вартостей. Англомовна публічна школа — це пустеля для душі.

Вже під цим оглядом далеко краще відбувається навчання у сепаратних школах, де принаймні часто є мова з учнями про фундамент Христової науки, про любов ближнього.

Ми не будемо входити в деталі т. зв. сепаратного шкільництва, бо переважно українська молодь записана у публічних школах. Тож перед нами питання: Як впливає англомовна цілоденна школа на молодь, яка хоче сприймати життя, як Велику Гру, жити за правилами цієї гри? Англомовна публічна школа, як така, не має Великої Гри. Вона не має на меті виховати духовність дитини чи підлітка, бо в її програмі нема предмету такого, як виховання, тобто плекання людських духових вартостей. Тому, що до публічних шкіл холять студенти різних національностей, культур та віровизнань, шкільна рада рішила, що найкращим способом респектувати різноманітність студентів, це зігнорувати саму проблему плекання духових вартостей, бо, на її думку, це, можливо, викликало б протиставлення поміж батьками, дітьми, душпастирями. На жаль, шкільні провідники не зрозуміли, що можна, і конче треба про людські взаємини говорити не в рамках будьякої культури чи віровизнання, а на універсальній базі. Потреба любови, пошани, чесности, гідности, дружности, справедливости — потреба кожної людини. Подавання інформації та втримання дисципліни — це ще не те саме, що виховати людину, піти їй назустріч та задовольнити усі її потреби. Тому організації мусять доповнювати працю шкіл, часто навіть протиставитися їхньому занедбанню духових та гуманних цінностей.

Якщо підліток може зрозуміти, що її англомовне доккілля та українське християнське виховання мають себе доповнювати, вона, можливо, перестане думати категоріями війни її внутрішнього життя з зовнішнім світом. Вона знайде себе серед інших і не втратить свого “я”.

Тепер переходимо до питання, на яке дуже тяжко об'єктивно відповісти. Якщо організації справді роблять добро для

молодої людини, коли не ігнорують її потреб пізнати християнські та національні ідеали, тоді постає питання — Чому так багато старшого юнацтва відвертається від організації? Чому старша юначка чи старший юнак густо-часто неспроможні знайти себе навіть серед “своїх”?

Треба залишити на боці питання — хто провинився — чи організація, чи та молода особа, яка вкінці не прийняла чи то самої Великої Гри, чи тільки її інтерпретації. Кожний погодиться, що Велика Гра не для кожного. Може вона могла б бути для більшості та на довший час, якщо б не вимагалось певного шаблонного характеру. Тепер треба спитати, як наладнати ситуацію, яка існує уже роками, а саме — що робити, щоб молодь знаходила заспокоєння своїх потреб в існуючих молодіжних організаціях. Думаю, що причиною того є труднощі (а вони щораз збільшуються) в тому, щоб молода особа змогла пов'язати вартості двох світів та двох довкіль. Трудність через те, що самі два світи такі відмінні й такі неохочі до будь-яких змін. Тож полем бою стала молодь, а назва гри, в яку її втягають, “ловля дүш”.

Релігія — це подвиг духа, його злет, його безконечне прямування до безконечної досконалости Бога. Експресія релігійних емоцій з їх засягом у вічність створює наднормальну повноту духового життя і потребує зовнішнього виразу, заспокоєння, об'єктивізації. Так народився найвеличніший монументалізм релігійного захоплення, втілений у могутніх формах святинь, храмів, церков. Транспозиція несупокійного релігійного етосу з особливих глибин внутрішнього напруження в назверхній світ плястичного оформлення становила перший знак релігійної активності вже тут, за життя. Без здійснення її хоч би тільки в найменшій мірі людина психологічно не витримала б релігійного напруження і була б змушена шукати його розв'язки або в скороченні земного життя, або у гріховній розгнузданості змислового шалу.

Юліян Вассіян.

Виховні проблеми новацтва

Подруга Ірина

У ДРУЖНЬОМУ КОЛІ

Надійшла осінь — зранку небо понуре й захмарене, не хочеться з дому виїжджати.

Сьогодні по обіді зустріч дітвори в “дружньому колі”. Зовсім недалеко, в кінці західньої частини міста та довгої вулиці Блор у парку.

Виїжджаю з дому, небо розхмарилось, осінь сміється соняшними проміннями і в природі справжнє “бабине літо”.

Парк одягнувся в пишні багряно-жовті шати. Трава зеленіє після недавнього дощу. В долишній частині парку метушня. Дітвора бігає, усі веселі. Сумівці, пластуни та одумівці. З'їхались погратись разом. Рідне середовище насичене красою. Відчуваються чудові взаємини, які приносять стимул до праці й до життя. Он під деревом дітворі приглядаються батьки, дідусі, бабуні... Ведуть розмови. Такий близький контакт поміж усіма дітьми та виховниками. Це диво! “Треба дружити, зустрічатися”, — хтось завважує. “Тому й так важливо, щоб наші діти належали до молодіжних організацій”.

“Плекання дружби вимагає багато зусиль, заходів і праці”, — хтось додає.

Та ось починається офіційна частина зустрічі дітей. Говорить пластовий виховник В. Луців. Вітає дітвору і виховників, а їх так багато тут зібралось. Лүнають слова молитви. Тиша. Я заплющила очі, а відтак глянула на дітвору: небуденна зустріч! Чудова картина. Єдність — конечність нашого часу.

Це гасло несуть і над ним працюють виховники наших молодіжних організацій.

Пластунка подруга Віра Костецька — референтка новачок у Станиці Торонто, спокійно, зрівноважено пояснює програму. Всі слухають мов заворожені.

Друзі сумівці — Н. Середя і Д. Качмарський подають правила ігор. Ділять дітвору на групи. Охоплюють грою всіх виховників. Лунають оплески дітвори. Це гра на зарадність із спортовим елементом. Подивляємо ентузіязм їх та виховників, і порядок, що його вони зберігають.

Друзям Н. Середі і Д. Качмарському треба скласти признання за чудові помисли виховних засобів в іграх.

В усіх дитячих лицах пробивається радість. Питаю “Що граєте?” Відповідають “Круть верть”, “Жмінька води”, “У мішечку”, “Я силач”, “Мій черевик найкращий”, “Жабка”, “Крутися колесо щастя!” і т. д.

Радошам нема границь. Гучномовець заповідає, що ігри добігають кінця. Жартівливі й веселі голоси дітвори: “Ми грали б ще...”

Заїхав бфет з гарячою перекускою. Дітей велика громада. Всюди порядок. Розмова нема кінця. Всюди чути лише українську мову. Взаємини між виховниками й дітьми такі близькі. Ось виховник пояснює хлопцям символіку вогника. Дітворя має постійне зайняття. Тим то виховники створили відповідну атмосферу зустрічі. Завжди весела подруга Надя проводить дітвору до вогника. Творить дружне коло біля вогника.

Вогник запалюють наймолодші одумівець, пластунка й сумівець. Несподіванка! Друг Василь Тимошенко з ОДУМ-у приготував кольорові стрічки першим трьом групам змагунів, а всім учасникам — білі стрічки. Думаю, що друг Василь відчув — скільки радості й приємності принесли ці стрічки дітворі.

Серед пісень палає вогник дружби. Подруга Надя починає пісню “Червона рута”. Всі співають — і дітворя й батьки. Хто ж не знає цієї пісні так широко популярної тут та в Україні?..

Вечоріє... Ватра догоряє. Час їхати додому. Тяжко дітворі покидати вогник зустрічі. Але всьому є кінець. Молитва.

Дітворя розходиться з гарними споминами. Питають друзів: “Коли зустрінемось знову?”

І саме це є велике моральне задоволення і нагорода виховникам. Спасибі Вам, Друзі, за труд!

Виховні проблеми юнацтва

Юрко Даревич

ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

(Доповідь виголошена на конференції вчителів з Онтаріо, Торонто, вересень 1980)

Коли організатори вчительської конференції запропонували мені сказати вчителям про справу ідентичности української молоді в Канаді, зокрема ідентичности шкільної молоді, я пояснив, що не почувуюся особливо компетентним говорити на цю тему. Будучи науковцем з ділянки фізики, я не маю фахового знання цього аспекту соціології — в цій справі треба б було звернутися до мого колеги проф-а Всеволода Ісаєва з Торонтонського університету. Проте, я довгі роки працював і працюю з молоддю в організації Пласт, слідкую з великим зацікавленням за розвитком нашої української громади в Канаді, — ну й маю свої спостереження й думки до справи ідентичности нашої молоді тут в Канаді. Тому мене трохи кортіло поділитися з вчителями моїми спостереженнями і поглядами. До речі, упродовж останніх 10 років я провів два роки в Європі й мав можливість спостерігати нашу українську молодь в таких країнах, як Німеччина й Франція, і тому зможу зробити декілька порівняльних завважень.

Час дозволяє висловити лише декілька завваг, бо на цю тему можна б говорити цілими днями.

Коли говоримо про ідентичність українців Канади, чи української молоді зокрема, маємо на увазі ідентифікацію цієї молоді з якимсь аспектом українства й саме про це я буду говорити. На маргінесі завважу, що на мій погляд, немає сумніву, що українська молодь народжена в Канаді ідентифікує себе в якійсь мірі й формі з канадцами, а навпаки, подібне не завжди стосується української молоді народженої в

Європі. Я стрічав молодих українців народжених, наприклад, в Німеччині, які не ідентифікували себе з Німеччиною, чи точніше з німецьким народом, і — до речі — їх з німцями ніхто не ідентифікує також, хоч ця ситуація помітно зміняється під сучасну пору.

Отже, яка ідентичність, чи точніше ідентифікація з чим? З українською громадою в Канаді? З цілим українським народом у світі? З географічною Україною в Європі? З українською мовою? З українською Церквою? З українськими традиціями? З українським походженням своїх батьків? Чи може лиш з варениками і голубцями? Цікаво було б перевести опит серед нашої молоді про те, з яким аспектом українства вона себе ідентифікує. Гадаю, що більшість наших молодих людей не застосовується особливо над цим питанням.

Одним із завдань наших шкіл та організацій, а тим то учителів чи виховників, є допомогти нашим молодим людям виробити свою українську ідентичність — але яку і як?

Я подам кілька думок про одне і друге. Гадаю, що мало хто буде спорити, що вироблення ідентичности молоді української людини, народженої в Канаді, мусить охоплювати її ідентичність як члена українсько-канадської спільноти, тобто спільноти, яка є інтегральною, але й особливою й ясно окресленою частиною загально-канадської спільноти. Що більше, ця ідентичність з українсько-канадською спільнотою мусить мати на увазі зрозуміння, що ця спільнота не є "переходовою стадією", яка зникне з часом, й зрозуміння, що ця спільнота є, чи принаймні повинна бути, в засаді рівною з іншими, включно із чисельно домінуючими та упривілейованими англо-канадськими чи франко-канадськими спільнотами. Таке усвідомлення тривалости й рівновартости (якщо не рівноправности) українського компоненту Канади в порівнянні з іншими, головно з її компонентами домінуючими, напевно допоможе нашим молодим людям легше ідентифікувати себе з цим аспектом українства. Очевидно, досягнути таке усвідомлення є дуже важко, коли загал канадського суспільства й закони нашої країни Канади — тобто довілля й дійсність — не визнають цієї засадничої рівноправности всіх національних компонентів Канади. Ми провадили, провадимо й будемо провадити довгу і затяжну боротьбу за це рівноправне вкорінення в структуру канадського суспільства — покищо ми далеко від

успіху, хоч протягом попередніх двадцяти років зроблено певний поступ.

Але наші молоді люди мусять відчутти, що ми самі, їх батьки, учителі, виховники, провідники й представники віримо в цю рівновартісність і рівноправність української Канади. Коли батьки в хаті розмовляють з дітьми між собою по-українському, але тільки в чужому середовищі — тобто між англо-канадцами, переходять на англійську мову, то це краще, ніж всякі напостереження й аргументи, переконує дитину, якою мовою дійсно слід розмовляти. Цим прикладом я лиш хочу вказати на те, що молодій людині важко ідентифікуватися із середовищем, до якого не мають респекту, зокрема не мають самопошани самі члени цього середовища. Тому я вважаю, що програми навчання наших українських шкіл мусять вводити навчання про українців Канади, їх історію, їх дуже трудні початки, їх вклад в Канаду, ну й їх сучасне, й далеко ще не певне і незavidне становище, як частини т. зв. канадської мозаїки. Тепер, для прикладу, ведуться переговори прем'єрів про конституцію — багато балаканини про права англійців і французів, але про нас, про багатокультурність немає багато мови. Навіть ця справа представлена так, що переговори ведуться між єдиними дійсними канадцами — англо-саксами і французами, чи т. зв. основуючими групами, як вони себе звуть, а все інше — це лиш імігранти — тимчасове явище.

Очевидно наша українська ідентичність не може кінчатися на Канаді. Я гадаю, що вона мусить охопити ідентичність з цілим українським народом, розкиненим по цілому світі, — очевидно включно з його головним компонентом в Україні. Але не виключно в Україні. Ми не можемо впоювати в наших молодих поняття, що вони, як канадські українці, є якоюсь другорядною частиною українського народу, що їх єдина роля — це бути музеєм для скарбів, зроджених і загрожених в Україні, перекладаючи написані там твори, чи бути пропагаторами там зроджених ідей. Хто хоче ідентифікуватися виключно з музеєм?

Мені здається, що наша українська шкільна система мусить допомагати нашій молоді зрозуміти, що вона так само може робити вклад в українську культуру, як і хтось народжений біля Києва. І що в нас, подібно як і серед англомовного чи іншого світу, рішає якість твору чи праці про їх вартість, а не географічне походження його автора. На жаль, я спосте-

ріг, що в нас часто впоюється протилежно: У школах дітям дається відчувати, що українська мова, якою вони говорять, далеко не рівна цьому мітичному “полтавському діалектові”, який єдиний являється дійсною чистою українською мовою та що їм нічого не лишається крім того, щоб ціле життя старатися виправити їх дивні, з дому винесені наголоси, а не то вже думати про те, що тією мовою можна створити щось путнього. Для контрасту — серед англомовного світу запримічується, що всі варіанти англійської мови приймаються за рівні. Між англійською мовою, яку вживають в Великобританії, в США, Ірландії чи в Австралії є велика різниця у вимові, структурі та навіть у значенні слів, але ніхто не спорить, що ірляндці, американці не лиш англійці, дали й дають світові шедеври англомовної літератури.

Знову ж, наводячи цей приклад, я намагаюся сказати, що нашим молодим людям слід представити наше українське суспільство Канади так само рівновартісним компонентом світового українства, як також і рівновартісним компонентом канадського суспільства. Їм треба пояснити, що українці в Канаді й в інших країнах світу поза межами України теж роблять вклад у загальну скарбницю української (а в тому і світової) культури. Для прикладу — українське образотворче мистецтво в Канаді, США і Західній Європі ледве чи уступає тій навалі “соцреалізму”, що його продукують в Україні, а продукція українських науковців Заходу з ділянки політичних наук далеко перевищує якістю ту псевдонауку, що її продукують в Україні (до речі, останні видання навіть не українською мовою), — гадаю, що подібний стан швидко стосуватиметься й історії.

Мені здається, що програми навчання в наших школах повинні включати інформацію про кожен віток українського народу — в Аргентині, Югославії, Австралії, Бразилії не менше, ніж в Україні, бо дійсність така, що хоч в Західнім світі немає великих перепон щодо контакту між українцями, скажім, Канади і Парагваю, але такого контакту майже немає. До речі, нема навіть елементарного знання серед нашої молоді, що подібно, як вони, взагалі живе й дише тим самим духом, скажім, молодь у Венесуелі. Сам можу сказати вам про мое здивування, коли на Зелені Свята у Страсбургу в Франції з'їхалося поперх 500 українців і українок з доколiшніх містечок,

і що в Нормандії, поруч пам'яток французької історії та архітектури, є й українські живучі й вельми гостинні громади й українська молодь. Я бачив на власні очі, який позитивний ефект на молодих українців з Канади має зв'язок з подібною їм молоддю якогось містечка Сото у Франції, — це відкриття, що помимо віддалі, іншого довкілля й часто недосконалого знання української мови, їх єднає невидимий й незрозумілий зв'язок українства.

А скільки інформації про українців поза межами України подається в наших школах. Скільки нашої молоді переїжджаючи через Париж, навіть не знає (не то що відвідує) наших громад там, не знає про бібліотеку ім. Симона Петлюри, про церкву і гріб Анни Ярославни в Сенліс, про Закуток Володимира Винниченка біля Конн, про літні табори й оселі їхніх ровесників, що ведуться скрізь по Європі. А це лиш кілька дрібних прикладів. Гадаю, що наші школи й організації повинні організувати спільні відвідини нашої молоді в українських громадах, знайомити їх безпосередньо з пам'ятками української культури в Південній Америці, Західній Європі чи навіть Югославії і Польщі. Всі ці відвідини є далеко доступніші (й політично неконтроверсійні), ніж організовані поїздки в Україну.

Кінчаючи, хочу підсумувати. Ми зможемо найкраще допомагати нашій молоді виробити свою ідентичність, знайти своє українське “Я” живим зв'язком з живою Україною в Канаді, в США, в Західній Європі, в Україні, і в цілому світі. Не починати вічно з княжої доби, але зосереджуватися над сучасним станом України тут, там і всюди. Наша молодь напевно не буде мати проблем ідентифікувати себе з суспільством, в якому є для неї місце творити і рости, а не лише зберігати та вивчати минуле.

Немає нічого кращого, як хороше виховання...

Істинна дружба, правдиве щастя і пряма юність ніколи не зістаряться.
Григорій Сковорода

“ГІРСЬКИЙ ХОЛОД ТА ВЕЛИКІ СНІГИ ЗИМИ ЗАМИКАЮТЬ ДВЕРІ МОГО МІСТЕЧКА...”

Я жию далеко від українського середовища Нью-Йорку. Життя поза межами гамірного міста — спокійніше. Проходить воно повільно та відрізняється від Нью-Йорку багатьма прикметами.

Серед таких обставин легко забути про українське життя, бо воно проходить серед багатьох англійських книжок та англійського товариства. Гірський холод на великі сніги зими замикають двері мого містечка і здається, що інше життя, крім шкільного, не існує. Мої товаришки займають важливе місце у моєму житті — ми разом вчимося, жартуємо, радіємо нашими перемогами, сумуємо нашими невдачами — зживаємося.

Але минає зима і приходить весна. Одного дня сиджу я при моїм столику, пишу завдання. Підводжу очі й бачу чудові рожеві квіти райської яблуні, що розцвілася в нашій горі. З другої кімнати доходить до мене чарівна мелодія й тихі слова відомої української пісні. Пісня будить в мені приспане почуття. І англійської книжки якимось чином не можу відкрити. Її не хочуть відкрити мої думки про веселі бадьорі дні в таборах та замріяні вечори при ватрі.

Щойно тоді я збагнула, що англійські товаришки є тільки частиною мого життя. В одній хвилині всі речі, що нас єднали під час шкільного року, набули іншої вартости. Двері мого містечка відкрилися, і я побачила, що хоч воно є моїм домом, моя дорога провадить далі. Щойно тоді побачила, що дуже велика частина мого “я” належить до того рухливого Нью-Йорку, а ще більше до домівки на Другій Евеню, де закоренилися всі мої таборові мрії, переживання та спомини.

Пл. уч. Христина Левицька,

Гурток “Лебеді”, 18 Курінь УПЮ-ок, Н. Й.

(Передрук з Станичних Вістей “Чи знаєш ти”?.. ч.2, 1980, Нью-Йорк)

Духовна зброя сильніша за тілесну...

Григорій Сковорода

ГУТІРКИ

У пластовому таборі “Спартанки”, що відбувся на оселі “Вовча Тропа” в Іст Четгем, гутірки були дуже цікаві й приємні. Ми слухали багато гутірок. Одну провела подруга Надя Світлична. Вона нам розповідала про різні звичаї в Україні, як також навчила нас гагілку “Кривий танець”. Пані Раїса Мороз розповіла нам про різні рослини та про те, яку користь ми маємо з них. Братчик Ромко Ковч з табору новаків розповів нам про вужів і комах. Комендант табору юнаків Роман Копач оповідав нам про Цюпу Паліїв, яка була патронкою нашого табору.

Але найцікавіша гутірка була про астрономію подружки Наді Світличної. Вона розповіла нам про сонце, місяць, зорі та молочний шлях. Всі юначки були дуже захоплені гутірками.

**Пл. уч. Христя Грицин, Гурток “Троянди”,
II-ий Курінь УПЮ-ок, Нью-Йорк**

(Передрук з Станичних Вістей ч. 2, 1980, Н. Й.)

Протягом багатьох тисячоліть філософи й пророки намагалися зрозуміти й пояснити Бога. Двісті років тому людський розум спрямувався на інший шлях: що таке гроші? І хоч спочатку ніхто не твердив, що це одне й те саме питання, однак для багатьох людей політекономія замінила релігію.

Капітал (Маркса) витиснув Біблію, яка відповідала на питання: хто є Бог? Маркс усе своє життя присвятив одному питанню: що таке гроші?

Ну, а як же з Богом? Мова йде не про підміну одного другим, а про одну й ту саму сутність. Ми тримаємо в руках якусь нитку, не розуміючи, куди вона нас може привести.

Політекономія хотіла бути наукою. Але одна справа хотіти, а друга — могли. Те, що побудоване на вірі — не є наукою. Мене не виключили б з партії, якби я сказав: “Не розумію Айнштейна”. Але я так сказав про Маркса — і мене виключили. Як не розумієш — вір! Інші розуміють? Але чи розуміють інші?... (Микола Руденко)

З пластового життя

“ТИЖДЕНЬ ПЛАСТУ” В ТОРОНТІ

Уже стало традицією Пластової Станиці в Торонті влаштовувати кожної осені “Тиждень Пласту”. Мета його — на-в’язати ближчий контакт з громадянством, зокрема з батьками. У цьому тижні є багато нагод батькам і громадянству зустрітися з членством Пласту під час зайнять в роях, гніздах, гуртках, куренях, побувати в домівці й оглянути кімнати, їх декорації, книги, пам’ятки з таборів, бути з молоддю на Богослуженнях, на святкових збірках, прислухатися змагові з українознавства “До висот”, допомагати організувати ходотон з нагоди святкування 1 Листопада, бути учасниками святкової вечері (з програмою у виконанні юнацтва) та забави. У цьому тижні є змога батькам та громадянам обмінятися думками на тему дії Пласту на форумі дискусійних лав, доповідей тощо.

Цього року в програмі “Тижня Пласту” були відкриті сходи новачків роїв, гнізд, зустріч новацтва з ровесниками з СУМ-у, ОДУМ-у для змагу в іграх на лоні природи, для гуртового співу при вогнику на березі річки, був семінар п. н. “Пласт у Торонті сьогодні”, дискусійна лава для всіх зацікавлених п. н. “Як впливає на українську організовану молодь до-вкілля?”, участь членства в Богослуженні, апелі з наказом і надаванням відзначень та признань за працю, змаг “До висот!” поміж юнацькими куренями. На Богослуження на закінчення та на святкову збірку всього членства Станиці загостив Начальний Пластун — пл. сен. Юрій Старосольський з Вашингтону.

На новачких і юнацьких сходинах та в інших виявах діяльності Пласту батьки мали нагоду пізнати, що організаційна структура Пласту розбудована так, щоб рій, а далі й гурток, мали завдання реалізувати самовиховання, тобто шляхом співжиття в гурті, вивчанням знання про Україну, щоденного доброго вчинку розвивати релігійні та патріотичні почування. Що вияви любови до ближнього виростають саме з

ідейних переконань, спонук і прагнень. Їх дає пластова романтика, що є в обрядовості, в перебуванні серед природи, у формах зайнять, у однострої, у співжитті з виховником, у почутті приналежності до роя-гуртка, гнізда-куреня, станиці та свого уладу. Рій, гурток буде успішно діяти тоді, коли його члени об’єднані спільними уявленнями й почуваннями, коли буде єдність їх думок і діяльного життя.

Семінар

Семінар про теперішній Пласт в Торонті мав на меті у шістьох дискусійних групах, учасниками яких було юнацтво, активні й колишні активні виховники та члени Пластприятю, проаналізувати причини незадовільного стану виховної дії Пласту в Торонті зібрати їх опінію, поради для поправки того стану.

Семінар тривав сім годин з короткою перервою на обід. Дискутантів було 58. Провідником його був пл. сен. Ераст Гуцуляк, провідниками дискусійних груп: пл. сеніори Всеволод Ісаїв, Таня Джулинська, Роман Мельник, Нуся Пенцан, Василь Палієнко, Василь Янішевський. Відкрив семінар друг Е. Гуцуляк, пояснивши його мету — почути критику, завваги про причини загальної апатії старшого членства Пласту, подати поради для боротьби з нею, повідомивши, що семінар не є законодавчим, попросивши висловлюватись щиро і вільно.

Друг Микола Юник — станичний, щоб з’їлюструвати теперішній стан в Станиці, представив глядачам рисунок воза, колеса якого — чотири улади, віз дуже поломаний, він котиться з гори вниз без коней, а побіч стоять старші — якісь глядачі. Коліс у возі тільки два на місці, одне вже скотилось на землю, а друге — близько до того стану. Не міг більше сказати друг Юник словами. Він подав статистичні дані членства: новачок — 88, новачків 69, 137 юначок, 126 юначків, 60 ст. пластунок, 12 ст. пластунів і 78 сеніорів. “Здавалося — назав друг Юник — усе в нас є — організація, міцні ідейні основи, фінанси, але бранує найважливішого — виховників (їх всього 48), запалу, посвяти, панує серед більшости членства УСП, УПС та Пластприятю байдужість”. Заклинав він присутніх до глибокої застанови над станом, просив подати поради.

Завданням пл. сен. Василя Янішевського — у своєму слові подати мовою статистики про Пласт у Торонті й українське мовлення в Канаді стан нашої мови, його проаналізувати та порівняти в минулому й тепер. У 1970 році всього членства було в Станиці 598, в тому юнацтва — 400, новацтва — 200.

Стан виховників: в УПН-ок було 99 новачок у трьох гніздах, у них 10 сестричок; в УПН-ів було 100 новачків у 4 гніздах з 11 братчиками.

У 1979 році було новачок 106 у 3 гніздах з 10-ма сестричками; новачків було 76 у 2 гніздах з 9 братчиками та 2 сестричками. В УПЮ-он в 1970 році

було 190 юначок у 4 куренях з 18 виховницями; в УПЮ-ів було 209 юнанів у 5-ох куренях з 22 виховницями; у 1979 році юначок — 152 в 4-ох куренях з 14 виховницями; юнанів було 109 у 4-ох куренях з 10 виховницями (бранувало 5 впорядників!).

У великій мірі ріст чи занепад росту Пласту в Канаді залежить від загального стану українського життя в країні. Статистика росту українського населення в Канаді: в 1901 році було в Канаді українців 26.000 — 0.5%; у 1911 — 128.00 — 1.8%; 1921 — 220.00 — 2.5%; 1951 — 500.000 — 3.6%; 1971 — 711.000 — 3.3%. Приплив членства до Пласту залежить від знання української мови, а воно у великій мірі зберігається і плекається у родинях, де є обоє батьки українського роду.

Знання мови серед українців в Канаді: в 1921 році — 92%, в 1931 — 93%, в 1941 — 92%, 1951 — 80%, 1961 — 64%, 1971 — 49%.

Знання української мови в 1971 році в містах, де є більші скупчення українців:

	повне	частинне	бран
Монтреал	26.7%	49.2%	24.1%
Торонто	51.1%	44.6%	4.3%
Вінніпег	22.9%	59.1%	18.0%
Едмонтон	23.7%	70.1%	6.2%
Ванкувер	24.1%	63.5%	12.4%
Загально в Канаді	31.0%	58.0%	11.0%

Українські подружжя: 1921 — 87.4%, 1931 — 81.5%, 1941 — 65.7%, 1951 — 59.2%, 1961 — 53.5%, 1971 — 38.7%.

З повищої статистики бачимо, що УПН не є в критичному стані щодо кількості членства, найгірший стан в УПЮ-ів. Бракує виховників, рівень діяльності цього уладу понизився, бо ж хлопці завжди з природи трудніші для виховання і труднощі побільшилися в нашому часі.

У поясненні щодо мети семінару на закінченні першої пленарної сесії пл. сен. Всеволод Ісаїв назвав його завдання: семінар має спонукати учасників поважно застановитися над станом Станиці та подати поради, щоб його поліпшити. "Всі ми" — казав він — "відчуваємо, що пластовий віз котиться сам додолу. Сприймаємо це явище з огірченням. А живемо в добі розвитку науки. Наука подає багато порад. Тож нам треба щиро, без прикривання правди, дивитися на дійсність і шукати засоби лікування недуги. Організація зникне, якщо ми не зуміємо поставити правильну діагнозу, не будемо відповідно лікувати її з недуги".

Друг Ісаїв подав шість головних тем, довкола яких має зосереджуватися дискусія:

- 1) Чому таний малий відсоток колишніх пластунів готовий працювати у Пласті?
- 2) Що, на вашу думку, Пласт має і може досягнути в Торонті?
- 3) Чи можна від старшого пластуництва вимагати праці в Пласті й у громаді?
- 4) Яка повинна бути співпраця батьнів і громади у вихованні пластової мо-

лоді? 5) Хто має і може бути пластовим виховником? Як придбати виховників? 6) Чи організаційна структура і програма праці у нашій Пластовій Станиці відповідає вимогам сучасности?

Важливою справою є й те, щоб колишні успішні виховники подали щиро причини — чому вони відійшли. Друг Ісаїв, крім поданих шістьох тем, натякнув на кілька додаткових, на які організатори семінару банали б мати відповіді.

1) Є серед громадянства опінія, що Пласт у Торонті став для потреб пластових родин. Мовляв ті родини працюють тому, що їхні власні діти є у виховних уладах. Чи це правильний підхід? Чи Станиця може при такому підході успішно далі діяти?

2) Багато суперечностей в інтерпретації мети пластового виховання можна почути серед громадянства — кого має дати Пласт — провідників майбутнього громадського життя чи тільки активних громадян. Супроти такою поділу поглядів треба б було стосувати відповідні методи. Кожна метода веде до виховання певного типу людини. Муштра й безоглядний послух, наприклад, ведуть до виховання пасивних і малотворчих людей.

3) Коли в Пласті будемо постійно наголошувати принцип українського мовлення, тоді він завжди буде на периферіях життя.

4) У вихованні найванливішою особою і впливовою людиною є та, яка співпрацює з молоддю, яка їй близька. Чи так діють і так думають зв'язкові?

Чи достатньо співдіють виховники з батьками? Чи Станиця задовільно наладує зі свого боку співпрацю з Пластприятом?

5) Чи можна провадити Пласт у дуже складних умовах сьогорнішнього завихреного світу без кваліфікованих виховників?

6) Хто винен, що так багато колишніх успішних виховників відійшло від Пласту? Хто винен — вони, чи проводи? Де корінь лиха?

Шість груп відбули дискусії, змінюючи провідників груп тричі та зосереджуючись над шістьома поданими темами. Провідники груп, зібравши головні думки дискутантів, передали їх для загального відома на другому пленумі.

I. Чому таний малий відсоток колишніх пластунів готовий працювати в Пласті?

Було цікаво слухати відповідей на поставлені питання різних дискутантів з юнацтва, колишніх активних пластових виховників, і від теперішніх, — словом від людей різного віку, різного ступеня пов'язання з дією Пласту тепер. Найцінавіші були погляди наймолодших — сестричок, братчиків, юнацьких виховників. Молоді активні виховники найбільше відчувають брани в діяльності Станиці, бачать їх: у брану співпраці внутрі кадр — поміж дівочими і хлоп'ячими, внутрі кожної кадри зокрема — новацької, юнацької, мала допомога від КВ для виховників; малий наголос на самовиховання, провід часто не бере до уваги побажань юнацтва, накидає свої ідеї щодо пляну праці, недостатньо діють ради гурткових. У пластових зайняттях останніми

часами заведено багато форм шкільних занять, це ж повторення школи, воно виникає знеохоту. Юнацтво хоче мати більше нагод для товариського спілкування і для культурної розваги.

Молоді активні виховники висловлювались, що коли юнацтво переходить послідовно вишні та успішне життя в УПН і УПЮ, тоді багато з них залишається працювати виховниками. Праця в Пласті, дехто з них казав, дуже трудна, невдячна тепер. В молоді тепер, мовляв, інші ідеали, оцінки вартостей, виховник б'є головою об стіну, а з того малий вислід. Це знеохочує. Тому треба їм помагати.

Праця з молоддю дає тоді задоволення, коли вона успішна, а успішною буде за умов: близького спілкування з молоддю, за добре налаштованої допомоги виховникові з боку кадри виховників, станичних, крайових та головних пластових проводів, за добре налаштованої співпраці з батьками. Праця з молоддю, очевидно, кожному імпонує, бо вона найвідповідальніша й найпочесніша, бо формує духовність і характер людини, а через те служить Богові, Батьківщині й ближньому.

II. На питання "Що Пласт мав би і міг би досягнути в Торонті?" — тобто дати громаді провідників українського життя, чи тільки мав би наголошувати виховання пересічних свідомих українців — дискусанти не дали ясної відповіді. Ті, що висловлювались на цю тему, вважають, що кожна людина доброго характеру, національно вироблена виявить цю свою свідомість і добрість в якомусь гурті — буде це школа, організація чи навіть сама тільки родина, отже буде корисною в громаді. Життя показує, що багато пластунів є видними провідниками. Видно Пласт себе виправдує, якщо успішно реалізує своєю методою виховання за пластовими ідеалами серед сучасної молоді. Зважаючи на пластову ідеологію, наша Організація не може звести своєї діяльності тільки до плетання товариського життя. Це у принципі розходиться з ідейними напрямками Пласту. Очевидно, що товариське спілкування має великий вплив на успішність праці в Пласті, але коли воно позбавлене ідейного спрямування, може виховати тип т.зв. "золотої" молоді людини, метою життя якої є безтурботне, вигідне й веселе життя, що користує з матеріальних і духовних надбань, що їх приготували для неї інші, а не вони самі. Добрий громадянин — це й добра людина, справжній пластун. Бо яка добра людина не має дбайливого відношення до іншої людини, до свого довкілля?

III. Чи можна вимагати від членів УСП праці в Пласті й у громаді?

УСП хоч і не проявляє діяльності як улад, проте саме він постачає найбільше виховників. І яка ж велика шкода (і через те, мабуть, нема достатньої кількості виховників), що багато членів УСП, не можучи бути виховниками й не маючи іншої форми діяльності в Пласті, відпадають від Пласту, а з тим Пласт втрачає багато членства, слабне його громадський потенціал.

Порожнеча в УСП відстрашує юнацтво переходити до цього уладу. Улад організаційно не упорядкований (немає правильного, діють окремі ма-

терні курені, але багато членів Уладу не належить ніде!), нема програми, нема системи відзначень. На останньому крайовому з'їзді УСП в Канаді членство схвалило резолюцію, що воно не вважає доцільним мати в своєму уладі систему відзначень.

І те, що від років у цьому уладі нема діяльності, і є у великій мірі причиною сучасної кризи виховників в Пласті.

З цього також походять і такі погляди, що, мовляв, у Пласті завузька програма для старшої молоді, що багато більше цікавого знаходить вона поза Пластом. Але чи справді це так? Якої діяльності бракує в Пласті — чого не можна змістити на його ідейній платформі? Коли не може бути хтось виховником — може бути редактором, співробітником його, автором виховних матеріалів, адміністратором, культурно-освітнім діячем, спеціалістом будь-якої вмілості, науковцем-психологом, істориком, соціологом — кожне знання придатне у пластовому житті. Найсуттєвіше те, щоб старше пластунство влючилося в духовний процес, в ідейне прямування Пласту, чи то вносячи нове в методи, чи шунаючи нових стежок до мети. Бо коли не буде носія ідей і реалізаторів методи, обірветься життя Пласту, не буде помосту поміж юнацтвом і сеніоратом.

Отже, вимагати від старшого пластуна праці в Пласті й громаді ніхто справді не може, бо приналежність до Пласту є добровільна. А проводи в Пласті на всіх щаблях справді дуже мало дбають про те, щоб розбудити в членства УСП зацікавлення до пластування як такого, а не то що до виховної праці.

IV. Яка повинна бути співучасть батьнів пластової молоді і громади в її вихованні?

Не можна мати успішного виховання дітей, коли батьки не співпрацюють з виховниками, а тим більше тоді, коли вони не поділяють пластових ідейних основ, коли не знають виховної програми. Дуже корисним було б, щоб батьки, ставши самі відповідальними за якусь частину виховної праці, могли розуміти потребу співпраці з виховниками своїх дітей.

Контакт з батьками передумова успішності виховання. Але на цьому відтинку батьки й виховники не дописують. Контакт дуже утруднений. Повідомлення телефонічні часто не доходять, присутність батьнів на сходах роїв, гуртнів, гнізд чи куренів не в кожному гнізді чи курені задовільна. Правда, це залежить у великій мірі від здібностей і солідності організаторів. Батьки-дискусанти нарікали, що їм невідомі всі вимоги виховників і Пласту, що їх часто не інформують. А виховники жалілись, що багато батьнів не йдуть на співпрацю. Опінія виховників щодо впливу батьнів на програму й діяльність Пласту — батьки не можуть впливати на програму занять безпосередньо (в порозумінні з КВ), але мають відповідальність за здоров'я і безпеку новацтва і юнацтва під час занять у природі.

V. Хто має бути виховником і як його підбирати?

Не кожний пластун(-ка) хоче і може бути виховником, бо до виховної праці треба мати вроджені здібності. Вишні побананий, але через брак

вишколів відповідних кандидатів не відкидати, бо не раз є кращими виховниками ті, що хоч і без вишколу, але з вродженими здібностями.

Загал дискусантів висловився проти оплачування виховників, навіть у таборах. Можна допомогти їм дістати працю під час літа (листи до фірм з проханням від станиці), винагородити признанням, дати змогу виховникам безкоштовно бути на лежачарських та інших таборах, давати дарові квитки для них на імпрези (Маланна, святкові вечери чи забави тощо). Вік виховників танож не відіграє аж вирішальної ролі, хоч старші віком мають більше життєвого досвіду, вони відповідальніші. Зате молодшим легше зживатися з дітьми й працювати на виховних постах. Основна позитивна прикмета виховника — це його ідейність, ентузіазм, любов до молоді й терпеливість та витривалість.

Підбирати виховників мають в першу чергу референти, провідники КВ, зв'язкові, але це завдання кожного дорослого члена Пласту і Пластприятю слідкувати за відповідними кандидатами й в порозумінні з КВ їх вербувати до праці. Тоді це не падає тягарем на одну референтку чи зв'язкову. Виховники ростуть в Пласті, ініціативних і добрих та відповідальних одиниць, яких спостерігаємо чи то в таборах, чи на прогулянках, чи в домівці на сходинах як таких, що можуть стати провідниками, треба стимулювати, працювати над ними безпосереднім їх зверненням. Добрими виховниками можуть стати батьки, матері, вчителі — охочі люди з-поза Пласту, якщо допомогти їм познайомитися із пластовою системою дії.

VI. Чи організаційна структура і програма праці в Станиці відповідає вимогам сучасності?

Дискусанти уважали, що ані велика кількість членства, ані брак більшого на завелику кількість членів приміщення не є такою перешкодою в праці, як те, що всередині поміж членством нема доброї атмосфери. Багато було мови про те, що у проводі діє група ("кліна"), що були спроби творити спеціальні рої, гуртки з вибраними дітьми в них та з спеціальними виховниками. Це створює погану атмосферу. Навіть зачасе наголошування, без відповідної інтерпретації та дії, елітарності Пласту робить злу опінію для Пласту, бо надто багато довкола нас негативного, щоб говорити про елітарність. Пластова молодь не має уяви про тямну елітарності, часто зле її розуміє і це некорисно впливає на саму молодь. ("Я син адвоката й ніхто не може мене покарати!" — каже новак у таборі). Проте майже всі дискусанти уважали, що розпорозувати пластові частини по передмістях Торонта невказане (були в минулому спроби, вони не були успішні). Потрібне приміщення для плекання товариського співжиття. Домівка тепер не сповняє цього завдання, бо вона відкрита в означених годинах, часто непригожих для молоді.

Щодо ролі УСП і УПС — були різні голоси. Дехто є за тим, щоб ці улади розв'язати, а займатися тільки виховниками, але більшість уважала, що, навпаки, треба їх діяльність за всяку ціну оживити, а з неактивними таки мати постійний зв'язок, об'єднуючи їх відповідними прибудівками ("алу-мні") та видаванням інформаційного листка про діяльність Станиці, запро-

шуючи на товариський зустрічі. Це їх зв'язуватиме з Пластом, не будуть відходити від нас з негативним наставленням. Усім, що були успішними, давати заслужене признання — подяку на письмі. Вони можуть жертвувати хоч якийсь свій час і знання для допомоги виховникам.

На заключній пленарній сесії провідники груп подали ось такі головніші думки дискусантів та цікавіші конкретні поради:

1) Щоб пошквалити зв'язок з батьками й познайомити їх з вимогами в Пласті та зобов'язати до співпраці, при вписі дитини давати брошуру "Батькам про Пласт", відбувати сходини й подавати та продискутувати плян праці. Треба, щоб Пластприят проводив діяльність — допомагав батькам у їх трудових виховних обов'язках (доповіді, поради).

2) Щоб було юнацтву більше нагод для ініціативи й вияву своїх здібностей, улаштувати час від часу різні імпрези, які активізували б їх (виставки, нурінні сходини з мистецькою програмою, відбувати хоч одні сходини роїв і гуртків по домах, щоб познайомитися з батьками й домашнім середовищем вихованків.

3) Завести скриньку побажань батьків до проводу й до виховників.

4) Щодо українського мовлення в Пласті дискусанти ствердили, що принципово треба його вимагати, але, коли в англійських батьків і дітей є настанова вивчити мову, то це вартісніше, ніж те, що хтось її знає, але не вживає.

5) За всяку ціну треба зрушити діяльність у УСП. Створити ядро хоч би з кількох членів, пленати співжиття хоч би тільки на базі товариського, бо саме у цьому уладі воно дуже важливе. УСП є помостом до громадянства.

6) Дорожити ідейним наставленням та ентузіазмом молодого членства, зокрема виховників. Старші повинні допомагати їм контантуватися з батьками. Вишколи й проби дуже важливі, але форми відбування їх не можуть бути трафаретними за бездушною рутинною. У КВ повинні бути (для цього окрема людина) реєстри спеціалістів з окремих ділянок. Вишколи потрібні зокрема для тих, хто підготовляє і проводить I, II і III проби. Відбувати вишколи для новачків і юнацьких виховників на терені станиці, щоб могли взяти у них участь більше учасників.

7) Треба опрацювати правильник Станиці. Там мала б бути подана мета її дії, раціональна програма. В житті Станиці повинні бути акції поза домівною (лікарні, доми для старших, громадські акції, збірні добрі вчинки).

8) Оминати в проводі т. зв. "клік", бо вони не допускають новий ідей. Вивчати інтелектуальні і мистецькі зацікавлення юнацтва, давати відповідні для того гасла для праці. Замість праці з членством куренів УПЮ різного віку, спробувати працювати з членами різних куренів одного віку, не розв'язуючи їх.

9) Перед таборами слід познайомити ближче членство-учасників даного табору. Молодше юнацтво в зустрічі з природою, а ще в даленовіддалених

і диких теренах часто переживас травми. Про це треба пам'ятати виховникам і організаторам.

10) Щодо УСП і УПС — створити один осередок для тих старших пластунів і сеніорів, що є чи хочуть бути активними виховниками чи їх помічниками, й окремо згуртувати вільних членів, що перебувають на відпустці, які зобов'язані платити тільки членські внески і деколи допомагати Станиці.

Атмосфера під час семінару була дружня. Її завдячувати треба у великій мірі гостинності Проводу Пластприятю Станиці в особі голови Івана Дичка, який подбав про обід та перенуски для учасників, гостив щедрістю запопадливого господаря. Проте, коли порівнювати наставлення наше до праці в Пласті тепер і в шістдесятих роках, воно інше. Багатьом з нас трудно посвятити для добра молоді хоч кілька годин в тижні, тоді, коли давніше ми більшість свого дозвілля жертвували для Пласту. Усі наші аналізи стану, вичислення недомагань, усвідомлення їх причин нічого не будуть варті, якщо не буде серед нас носіїв пластових ідей, втілених у характери справжніх пластунів, якщо не буде у Станиці живих прикладів для молоді.

Дискусійна лава

Черговим пунктом у “Житті Пласту” була дискусійна лава на тему: “Впливи довкілля на українську зорганізовану молодь”, які відбулися при участі великої кількості пластуництва і громадянства 29-го жовтня в приміщенні Інституту св. Володимира.

Учасниками дискусії були: ст. пл. **Богданна Арнодон** (вчителька — з'ясовувала впливи школи), **Іван Боднарчук** — інспектор Рідних Шкіл на Канаду (доповідав про українські школи), д-р **І. Таращук** (лікар — говорив про здоров'я), д-р **О. Романишин** (його тема: “Політичне оточення”), **О. Купловська** (мала тему “Впливи телебачення”), провадила дискусію ст. пл. **Ірина Макарик-Заяць**.

Доповідь Б. Арнодон подаємо цілу в іншому місці цього числа ПШляху.

І. Боднарчук, з'ясовуючи вплив середовища українських шкіл на молодь, зокрема довше зупинився над проблемою українського мовлення серед учнів цих шкіл. На початку висловив радість, що пластова молодь цікавиться і турбується проблемою мови. В боротьбі за втримання українського мовлення серед молоді й дітвори в рідних школах малі можливості, бо ці школи не можуть конкурувати з докільям і державними школами, які мають перевагу не тільки усіма допоміжними технічними посібниками при навчанні, але й тим, що учні

більшість часу й дозвілля проводять у цих школах. Українське середовище обмежене дослівно до кількох годин. А коли до того додати ще й безконтрольне сидження при телевізорі дома, то зрозуміло, що життя української мови дуже zagrożене. Доповідач висловив признання матерям за те, що стараються передати мову своїм дітям, тому й молодші учні мають куди краще українське мовлення, ніж старші учні, яких полонить часово й емоційно та інтелектуально державна школа. А коли середньошкільник опинюється в університеті, тоді його дуже часто взагалі нема дома (завелася мода — студенти мають мешкання в університеті, і то ті, які живуть у його осідку!). Студенти, якщо й беруть курси української мови, не чують багато української мови (виклади англословні!), наставлення професорів до українського мовлення байдуже. Ось як розуміє професор університету (говорив очевидно по-англійськи!) передумови визволення України на публічних зборах — “Гроші, політика, спорт — це засоби визволення нашого народу”. На молодь нарікати нема підстав. Вона має пов'язання з Україною. Вона активна на різних відтинках культурного життя, бачить, що наша культура успішно конкурує з іншими. Але мову вона втрачає. Винні цього старші, що про це ніяк не дбають. Книжок для молоді не купують, не видають, не дбають про популяризацію друкованого слова українською мовою. Багато матеріальних засобів легко даємо на різні “витрибенки”, але для школи, книжки нема ні грошей, ні уваги проводів наших громадських організацій. А це говорить про духовий занепад. Радости й оптимізму додають ті молоді, які принципово, і публічно і в інтимному житті, користуються українською мовою. На них надія. Коли до того додамо ще заходи для уможливлення молоді побувати в Україні, вивчати процеси в ній, коли зорганізуємо виміну й співжиття нашої молоді з її ровесниками в інших країнах, тоді вона скріпить свої національні почуття, а з тим і поглибить відчуття ваги рідної мови у її житті.

Д-р Олег Романишин, колишній пластунок, у своєму виступі ствердив, що наша молодь до політичного життя ніяк не підготована, вона розгублена й виразно антистабільна. Щоб молодь могла правильно розуміти й діяти в українській політиці, для цього потрібно сконсолідованої й політично виробленої цілої мережі організацій і середовищ, а згодом і

впливу позитивного політичного середовища (не політиканства!). Дім, церква, школа, молодечі організації повинні бути тими ліхтарями, що просвічують молоді шлях до дорослого життя. Якщо одне політичне середовище підготовляє молодь до політичної активності, то це гаразд, але куди гірше, коли за молодь починають боротися багато політичних середовищ. Тоді настає критичний момент у молодій людини й вона перестає взагалі цікавитися політикою. В більшості випадків стає аполітичною, вигідною, байдужою, або попадає під вплив некорисний для нас (секти, які стали останньо дуже популярними на кемпусах університетів, лівих політичних середовищ тощо).

На жаль, КУК не має правильної постави супроти молоді. Він не старається втягати молодь у громадське життя, не має ніякого пляну щодо молоді. У нас нема наукової установи, яка б слідувала за політичними справами в українських громадах, у чужих докільях й пресі й подавала наукові джерельні інформації. Таке завдання повинен мати Канадсько-Український Інститут з Едмонтону. Ось пише поляк про українсько-жидівські взаємини, інформує світ, що в 1936 році був український юдофобський наступ під проводом Митрополита Андрея Шептицького. Чи ж не насмішка над науковою об'єктивністю?! Необхідно, щоб батьки, церква, організації мали на увазі потребу політичної освіти для молоді і щоб вона, попадаючи в суматоху безлічі ідеологій і теорій і впливів в університетах, могла мати хоч у якійсь мірі освітлені стежки політичного українського думання.

Як впливає оточення на здоров'я нашої молоді нам дещо відомо. Але те, що подав д-р І. Таращук, фахівець-лікар, що має безпосередній контакт з проблемою здоров'я кожного дня, переходить наші сподівання. Ось, як впливає середовище на хворобу, наприклад, рака нижчої кишки — 90% раків походить з курення. В тому хворі — великий відсоток молоді. Раки легенів, уст і горла походять у високому відсотку з курення. Хворі на серце в 60-70% курці. Курення шкодить кровообігові. У курців жінок народжуються діти ненормальні, неживі, менші вагою. Що спонукує молодь курити? Впливи моди — тепер модно курити жінкам, тож починають з раннього юнацького віку. Поширення звички курити таке загрозливе, що треба бити у дзвін тривоги.

Другим лихом є алкоголізм. А він лучиться переважно з куренням. Алкоголізм має психічні причини (розводи, конфлікти, напруга). Алкоголь в пияків стає харчем, а курення дуже популярне з запиванням його або кавою, або алкоголем.

Щоб охоронити дітей і молодь від цих суспільних лих, треба співжиття батьків з дітьми, близького і дбайливого контакту, щоб пізнати можна було всі їх проблеми й оберігати перед небезпекою. Світ, в якому живемо, дуже відмінний від того, в якому жили дітьми ми — старше покоління. Тому 40 років не було модного жіночого руху, який навчає, що професія жінки важливіша від її материкнської ролі в родині. Батьки нормально живуть для дітей, а тепер живуть для себе. Ліберальна система виховання і навчання Дюї, хоч дала деякі позитиви, проте захитала рівновагу в родинях щодо взаємин батьків з дітьми, послабила дисципліну, а з тим настало багато хаосу в житті та в інтерпретації виховних метод й мети.

Після коротких виступів (10 хв.) учасників дискусійної лави було багато запитів. Ставили запитання й молоді. Їх найбільше "боліла" справа української мови й тому наголошували, як найважливішу виховну проблему справу допомоги молоді плекати українське мовлення. Молодий старший пласту́н Роман Хабурський на нарадах Едмонтонського Інституту на терені університету, коли всі старші, включно з професорами-українцями, у виступах користувалися англійською мовою, говорив по-українському. І коли йому звернули увагу, щоб перейшов на англійську мову, заявив, що перше висловиться українською мовою, а потім повторить усе англійською. Про цей його виступ потім позитивно висловлювались свідки цієї події.

Закриття "Тижня Пласту"

Воно відбулося 2 листопада у приміщенні Колегії оо. Василіян з такою програмою: Богослуження, Листопадова збірка, змаг "До висот!". Богослуження у каплиці, вщерть виповненій діворою, молоддю і старшими, відправляв капелян о. Іван Сиротинський. Була гарна вдумлива коротка евангельська наука про боротьбу добра зі злом. Співали й відповідали на Службі Божій всі присутні.

Після Богослуження стали в чотирокутнику з прапорами новацтво, юнацтво з своїми виховниками побіч та Про-

водом Станиці. Серед кількох відзначень особливим було **іменування пл. скоба Романа Ващука** гетьманським скобом. На цю нагоду прибув Начальний Пластун **пл. сен. Юрій Старосольський**. Він привітав не тільки самого друга Романа, але й його батьків та дідуся, гратуюючи їм за успішного сина і внука. Оплесками і голосним "Сильно! Красно! Обережно! Бистро!" вітали відзначених: улюблену довголітню зв'язкову пл. сен. **Божену Іванусів**, пл. скоба **Юрія Гуцуляка** — курінного, та працьовитого пл. скоба **Андрія Перекліту**, а при кінці вже третього (крім двох дівчат — гетьманських вірлиць) в Торонті гетьманського скоба — Романа Ващука.

Збірка відбулася справно, без зайвої метушні. Приграла в марші оркестра Станиці. Святковий збір закінчився молитвою "Царю Небесний, джерело світла".

Участь у змагу "До висот!" брали юначки й юнаки у двох вікових групах. Змагалися першими молодші представники куренів у знанні мови, зокрема словника з різних ділянок, що подані у "Мій перший словник" — видання Об'єднання Українських Педагогів Канади (ОУПК). Перше місце здобув **15 Курінь УПЮ-ів ім. Івана Чмоли**. Старше юнацтво змагалося у знанні словника зв'язаного з побутом і культурою України. Змаг виграла юначка з **10 Куреня УПЮ-ок ім. Ольги Косач**.

Тиждень був виповнений багатою активністю. Вимагав енергії та часу від загалу членства, не згадуючи організаторів. Ми й не взяли за зле одному з них, коли він задоволено сказав: "Як добре, що тиждень вже скінчився!".

Але саме закінчення не було на святковій збірці чи на змагу. Хотілося активові Станиці побути в товаристві Начального Пластуна. Тому вони зібралися на спільний обід — не у домі, ані в домі однієї з пластових родин, але в українському ресторані. І там було, не так як дома, але таки в українській атмосфері. Дякували Начальному Пластунові за труд, Начальний Пластун за гостину, ділилися своїми спостереженнями про відбутий тиждень ті, що хотіли і люблять говорити (а може й не бажали говорити, але їх приневолити), були жарти й поважна застанова над якістю Пласту в Торонті. Були серед присутніх юнаки, молодші й старші сеніори та приятелі Пласту. Мабуть цей "Тиждень Пласту" кожному з нас, що були його учасниками, зміцнив переконання, що в дружній співпраці й довір'ї, у спільному зусиллі можна і серед неспри-

ятливих обставин нашого завихреного світу плекати вартості пластового характеру, можна вірити у невмирущість Пласту.

3 думок Дороти Лов

Коли дитина живе в постійнім світі критики усього — вона вчиться карати,
коли живе серед ворожнечі — буде битися,
коли вона плаче — буде потребувати співчуття, співчуватиме сама собі,
коли житиме серед насмішок — буде соромлива,
серед заздрощів — почуватиметься винною,
серед толеранції — буде терпеливою,
серед відважних — матиме довір'я,
серед прихильних їй — буде любити,
серед погодження з її переконаннями — буде поважати сама себе,
коли прагнутиме знання — буде вчитися правди, що добре мати в житті мету,
коли житиме з гідністю — знатиме й любитиме правду,
коли — з щирістю — навчиться справедливості,
коли чутиметься безпечною — буде мати довір'я до себе самої і до тих, що з нею,
житиме в приязні — відчуватиме, що світ гарний, що як же добре в ньому жити.

Давно вже зауважено, що ні в гім так не виявляється міра людського в людині, як у ставленні до жінки, в найінтимній сфері кохання, і, мабуть, душевний склад поета найогочевидніше і найприродніше постає саме в тому, як він любить і як говорить про свою любов. А це визнається так само поетовою індивідуальністю, як і духовим кліматом суспільства. Отож візна тема жінки, найособистіший мотив любови здебільша є водночас і гимось парадоксально узалежненим від духовного злободення, від масових психічних імпульсів; може бути тогним діагнозом актуального душевного стау суспільства. Іван Дзюба: «Секс, секс... і трохи «антисексу» (Жіногий ідеал у поезії).

Проблеми У.П.Сеньйорату

ОДНА З СУТТЄВИХ ПРОБЛЕМ УПС

Ще в 1975 році за виконання діловодства референта пластових видань ГПБґлави пл. сен. Володимир Соханівський започаткував акцію збирання нерухомого залізного фонду Пласту, відсотками з якого можна б було розгортати, поліпшувати виховну працю і давати фінансову допомогу Пл. Видавництву. Він тоді у короткій статті п. н. "У власній справі" (дивись ПШ ч. 2/45, 1975) цю акцію назвав найсуттєвішою "сеньйорською проблемою". В тій справі були розіслані звернення від ГПБ до КПСтаршин, у пластовій пресі появлялися повідомлення про надходячі пожертви на цей фонд. Щедрі жертводавці, такі як Ярослав і Олег Цюки (батько і син) створили в пам'яті своєї дружини й матері св. п. Ольги з Марчуків Цюк окремих фонд на дарові передплати "Юнака" і вже 12 років складають по \$120.00, пл. сен. Андрій Харак пожертвував — \$1.025.00 на "Фонд ім. Софії Харак", пл. сен. Ярослав Іванусів з дружиною Іванною — \$1.000.00, надіслали по \$600.00 VIII-ий Курінь УСП-ок "Лісові Мавки", Курінь УСП-ів "Побратими", пл. сен. о. Володимир Івашко, пл. сен. Ольга Кузьмович і пл. сен. Володимир Соханівський вплачують річно по \$100.00, надсилають КПС та громадські установи.

Тому, що Пластове Видавництво має постійно фінансові клопоти, треба акцію збирання залізного фонду пожвавити. Подаємо список дотеперішніх жертводавців і просимо тих, яких, можливо, тут не подано, про це повідомити Адміністрацію Пл. В-ва. А також стукаємо до сердець усіх, кому турботи про Пласт не дають спокою, своїми жертвами причинитися до побільшення фонду. Бо ідеї тоді стають живими, коли їх виявляємо в прагненнях і вчинках. Тому й назвав друг В. Соханівський найсуттєвішою "сеньйорською проблемою" цю акцію, бо вона є виявом нашого прямування до ідеалу, нашого пла-

стування тоді, коли в інший спосіб пластувати багато з сеніорів не має змоги.

У вдячній пам'яті збережуться ті жертводавці, які, подібно як родина Я. і О. Цюків, хотіли б складати свої спеціальні фонди, вшановуючи своїх близьких чи відмічуючи події, що їх хочуть зберегти в пам'яті людей.

Пл. сен. Андрій Харак
референт пл. видань ГПБґлави

Усі народи прагнуть й прагнуть до незалежності, в тому числі й політичної, державної, і тільки українці й білоруси випадають із цього загальноісторичного процесу — мріють «воз'єднатися з російським народом в єдиній Російській державі» (Т. Сергієнко, Великий історичний акт, ст. 2). Слухайте, панове взені, та яким же гиним сталося, що українці та білоруси, всупереч своїм «споконвічним мріям» створили раптом свої суверенні держави, добровільно об'єдналися, а не воз'єдналися) з Росією у федеративний союз республік і залишили за собою право вільного виходу з Союзу РСР? Чи ви, панове «інтернаціоналісти», ніколи не чули про право націй на самовизначення — принцип, що його проголошували Ленін та більшовики? Вам же доволалося гитати в Леніна про те, що більшовики розглядають Україну та Білорусь як території анексовані, загарбані російською державою? І взагалі — як же тоді пояснити національну ідеологію й практику великої Жовтневої соціалістичної революції, якщо вже була здійснена «мрія» народів «воз'єднатися» в «єдиній російській державі»?..

Юрій Бадзьо (подано за «Сучасністю»)

... немає смертельнішої для суспільства виразки, як марнотратство — сховок лицемірам, прикриття шахраям, затінок дармоїдам, стрекало і піджога недоумкуватим.

Григорій Скворода

Куток Пластприяту

Нестор Чорний

В ДОПОМОГУ ВИХОВНИКАМ

Щоб покращити виховну працю в Пласті, нам, батькам, треба допомогти виховникам в їхній праці.

Мета виховної праці — виховати молодь на повновартісних членів Пласту й української спільноти. Щоб її досягнути, треба багато заходів. Один з них — це підготовка й вмiле використання виховних матеріалів.

На жаль, сьогодні не всі молоді виховники читають підготовані матеріали і на цьому терпить вислід праці. Коли додати, що знання української мови з кожним роком слабшає, то це щораз більше утруднює користати молодим виховникам з матеріалів українською мовою.

Щоб улегшити працю виховникам, а також уможливити молоді краще сприймати подаваний матеріал, нам треба уживати модерні засоби комунікації, і в той спiсiб улегшити процес сприймання необхідного теоретичного знання, зокрема поживити українське мовлення.

Виховний сектор у Пласті має і може ще більше мати виховних матеріалів (прозiрки, фiльмові стрiчки, яких уживає на вишколах виховників чи зв'язнових). Нам треба почати використовувати подiбні матеріали в праці з молоддю в пластових осередках. Щоб краще зрозуміти вагу допомiжних засобів у виховній праці, проаналізуймо коротко процес вивчання. Його пояснення у словарі таке: 1) це знання набуте систематичними студіями; 2) це процес чи акт набування знання; 3) це зміна поведінки через кращу взаємодію з довнiллям.

Отже бачимо, що вивчання зводиться до засвоєння знання і вмilostей. Воно не здійснюється, якщо нема студій (уваги), переведення в дію засвоєного знання, нема вияву в поведінці сприйнятого знання. У процесі вивчання людина набирає зрозуміння ідей, принципів, концепцій і фактів. В іншому випадку людина здобуває вмilostі розумові й фізичні, а ще в іншому розвиває певні зацікавлення, зрозуміння і любов до вартостей та ідеалів. Всі три фази навчання є споріднені й звичайно відбуваються при допомозі п'ятьох органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху й смаку. Через ці органи чуття людський розум сприймає все, що міститься у процесі пізнання.

У плануванні навчальної функції важливо пам'ятати, що всі п'ять органів сприймання — це шляхи, якими людина набирає більше знання й вмilostей.

При навчанні мусимо пам'ятати, що:

а) Діти навчаються, що хтось (учитель, батьно, виховник) каже, що треба вчитись. Людина повинна мати бажання здобувати знання.

б) Дітей можна переконати навіть погрозами, що треба вчитись, а старших треба переконати, що знання потрібне для їхнього майбутнього, що воно принесе їм користі.

в) Всі навчаються швидше, коли процес пізнання получений з дією, а не тоді, коли подавати знання тільки словом при пасивному слуханні.

г) Молодь і старші сприймають і реагують краще на подачу знання, коли інформація доходить до них через більше, ніж один орган чуття.

Передавання інформації чи знання — це комунікація, яка є одночасно й сприйманням фактів чи ідей. Без них нема комунікації.

Для братчика, впорядника, гурткового, зв'язкового та будь-якого іншого виховника вміння ефективно комунікуватись — передавати ідеї, знання щодо вмilostей дуже важливе. Мати знання — велика цінність, але ще більшою вона тоді, коли вмiти її передати іншим. Хто працює священиком, вчителем, виховником, мусять працювати над тим, щоб передавати думки, ідеї точно, виразно, їм треба знати багато способів, як зацікавити слухачів і втримати їхнє зацікавлення впродовж лекції, довшої гутірки, чи сесії. Бо не може бути успішного навчання без доброї комунікації.

Є дві методи комунікації — усна й писана. Перша користується говореним словом. Цієї методи вживаємо (вона найвигідніша!) на сходинах і різних сесіях. Друга — це листи, звіти, записки тощо, яна доповняє усний зв'язок.

В додатку до цих двох методів, інструктор може уживати зорово-слухові прилади: мапи, картини, фiльми, прозiрки, слухово-зорові тасьми. Деякі з цих матеріалів є допомiжними в комунікації, інші — це методи комунікації. Їх успішність в праці залежить від способів їх використання. Слуховозорові прилади, які лучать слух і зір, дуже ефективні у виховній праці, вони те пер дуже популярні.

Мовлення, як найзручніший і найлегший засіб комунікації, не завжди успішний, навіть при дуже уважному й дбайливому виборі слів. Не завжди вдається передати докладно думки чи ідеї. Танож їх можуть різно сприймати та інтерпретувати слухачі.

Зорові засоби помагають нам ілюструвати слова, чи додавати їм важливості тому, що ці матеріали діють на більше, ніж один, наших змислів.

Комбінація слуху і зору ефективніша, бо при тому затримуємо зацікавлення й увагу слухачів. Лекція чи гутірка перестає бути монотонною. Зорово-слухові засоби заощаджують час, показують даний матеріал виразніше, повніше і швидше. Часом в кількох хвилинах можна передати такий матеріал, на подачу якого тільки словом треба витратити годину дискусії. Учасники бачать те, про що говориться. Допомiжні зорово-слухові прилади звер-

тають увагу на головні пункти, тим допомагаємо вивчати, задержати в пам'яті й розуміти матеріял.

Допоміжні матеріяли є такі:

1) **Таблиця** — на ній добре писати головні пункти гутірки чи лекції; писати чисто, виразно, коротко — ключеві слова.

2) **Палір** — карти такого паперу на дерев'яній чи металевій підкладці служать подібно, як таблиця. Матеріял можна написати на сторінках перед сходинками, що дуже корисне. Тоді на кожній сторінці виписані тільки ті справи, про які буде розмова, а інший матеріял закритий аж до часу, коли буде час про нього розмовляти. Це є дуже важливе, бо слухачі не випереджують інструктора в часі гутірки. Якщо знайде потреба, то сторінки можна повісити на стінах кімнати й вести про них розмову тоді, коли будуть підсумки всього матеріялу.

3) **Карти-діаграми**. Це переносний допоміжний матеріял, який помагає нам показати знімки, діаграми, рисунки, слова чи комбінації усього. Вони можуть бути дуже докладні, або ж елементарні. У них є ідея, яку передаємо радше ніж якісь графіки.

4) **Пронектор (проектор) для прозорих матеріялів** (Overhead transparency projector). Такий прилад дозволяє нам висвітлити на екрані перед слухачами друковані чи рукописні матеріяли на транспарентних плястичних картках. На деяких плястиках можна писати, уживаючи товщевих олівців. Звичайно такі матеріяли легко виготовити при допомозі копіювальних машин ("зірокс" чи інші). Їх можна переховувати й уживати, коли знайде потреба повторення виховного матеріялу.

5. **Пронектор для прозирок** (Slide projector). Ним висвітлюємо індивідуальні знімки, які є дуже ефективні в комунікації і навчанні. Різні карти, діаграми, картини можуть бути зроблені у формі прозирок при допомозі фотографічних апаратів.

Презентація матеріялу на прозирках вимагає підготовки, щоб передати тему, яку вони зображають. Треба приготувати скрипт для наративної частини. Недобре давати забагато прозирок, це томить. Прозірки мусять бути дуже виразні, щоб улегшити сприймання. Є тепер можливість отримати прозирки з самозаписним звуковим апаратом, в якому записана слухова частина гутірки чи лекції. Таку гутірну легше переводити молодим виховникам.

6. **Фільмовий прожектор** (Chart pad). Фільми можна показувати із звуком і без нього. Тому що є рух, фільми дуже успішні при зображенні подій в кількох хвилинах. Звичайно по висвітленні фільму треба провести дискусію, щоб учасники краще зрозуміли значення подаваного матеріялу.

7. **Самозаписний зорово-слуховий нотатник** (Video tape records). Це один з найновіших допоміжних засобів комунікації. Він допомагає брати на плівку висвітлюваний матеріял, записуючи при тому звукову частину. При допомозі спеціальної камери можна записати на зорово-слухову тасьму всякі сходини, концерти, свята, лекції і передавати їх при допомозі прожектора на телевізійному екрані. Такий спосіб передачі дуже успішний при вишкільній ви-

ховників, бо вони себе бачать при праці в гуртках. Це дає їм змогу критично подивитися на себе самого та оцінити себе самого.

8. **Фільмові стрічки** (Film strips) виконують таке саме завдання, що й прозирки, тільки показують серію образів.

Всі допоміжні матеріяли дуже допомагають в комунікації чи в навчальному процесі, але виготовлення їх вимагає певних зусиль. Вони мусять бути: а) пов'язані з темою дискусії, ілюструвати цю дискусію і наголошувати головні пункти; б) легкі, не скомпліковані, щоб не було замішання; мають допомагати учасникові краще зрозуміти подаваний матеріял; в) точні; г) легкі, щоб читати й зручні для користування.

Допоміжні прилади і матеріяли є дуже успішні, щоб їх можна було запам'ятати, але вони не заступають живого виховника, а лише допомагають йому зібрати та прикувати увагу слухачів до потрібної справи.

Допоможімо, постараймося впровадити ці матеріяли у виховну працю. Зорганізуємо батьків для зібрання фондів, щоб придбати ці прилади. Треба провести вишколи, навчити виховників уживати такі допоміжні засоби. Крім того, треба зібрати бібліотеку таких матеріялів по пластових осередках.

Велику допоміжну роль можуть тут відіграти батьки, які мають досвід в користуванні тими методами комунікації, які можуть дати багато заохоти іншим членам Пластприятю, щоб уможливити Виховному Секторові в Пласті впровадити все це в ужиток виховникам по осередках.

Сьогодні я знову в Москві. Привіз із Києва стареньку свою матір. Сьогодні ж узнав од Більшакова і тяжку новину: моя повість «Україна в огні» не впадобалася Сталіну, і він її заборонив для друку і для постановки.

Що його робити, ще не знаю. Тяжко на душі і тоскно. І не тому тяжко, що пропало марно більше року роботи, і не тому, що возрадуються вразі і дрібні гиньовники перелякаються мене і стануть зневажати. Мені важко од свідомости, що «Україна в огні» — це правда. Прикрита і замкнена моя правда про народ і його лихо.

Знажить, нікому, отже, вона не потрібна і ніщо, видно, непотрібно, крім панегірика. Щоденник О. Довженка, 26. XI. 1943 р.

ВІД ПЛАСТПРИЯТУ

Дорогій Подрузі Мотрі і всім, що працювали при виданні наших "Станичних Вістей", від нас, батьків, щире "спасибі"!

"Вісті" дали нам змогу зорієнтуватися докладно, "хто", "де" і "що" в нашій Станиці. Познайомили нас особисто з усіма активними членами, від пластового садочку почавши, на подрузі Станичній закінчивши. Знаючи всіх, ми-батьки тепер в Станиці багато більше "в себе вдома".

Читаючи "Вісті", бачимо, як виховники затурбовані занепадом української мови між нашими дітьми. Мова нам коначна для збереження національної свідомости, для прочитання Шевченкового "Заповіту". Учителі українознавства й виховники в Пласті не зможуть дітей навчити мови, якщо ми батьки не говоримо до дітей завжди по-українськи. А вже найгірше, що ми робимо, це те, що дійсно руйнує українську мову — говоримо самі між собою і до дітей по-англійськи в будинку Пласту, чи то в нашій школі.

Стараймося познайомитися краще з програмою праці в нашій Станиці. Може від батьків можуть вийти якісь нові ідеї для зайнять. Утримуймо контакт з виховниками наших дітей. Даймо їм змогу пізнати, це відразу допоможе їм увійти в ближчий контакт з дитиною. Скажім і покажім цим молодим людям, яка важлива і цінна нам їх виховна праця.

Прохання до виховників: не забувайте про українські пісні. Всі діти люблять співати. Учіть їх наших пісень, а також співайте з ними по-українськи, навіть, коли мелодія є мотивом з фільму "Стар Варс".

Тетяна Тершаковець

Організац. реф. Пластприяту Станиці Нью-Йорк

(Передрун з Станичних Вістей ч. 2, 1980, Нью-Йорк)

„Плакайте мову...“

НАС ЛУЧИЛА НАША УКРАЇНСЬКА МОВА

Від Реданції: Подаємо допис пл. уч. Роми Кекіш, який є доброю ілюстрацією до статті Юрка Даревича, що її містимо в цьому числі. Дописи пл. уч. Христі Грицин, пл. уч. Христини Левицької ілюструють зв'язок юначок з Пластом через співжиття у домівках і через таборування.

Часто чуємо, що багато українців живе не тільки в Америці, чи в Канаді, але також у різних країнах світу. Минулого року я мала нагоду відвідати два осередки українського поселення в Югославії, у провінції Сербії, а саме — Кула і Новий Сад.

Новий Сад — це місто на північ від Београду. Там я побачила українську католицьку церкву й відвідала сестер Василіянок.

Сестри були дуже гостинні, говорили по-українськи та дуже гарно співали. Каплиця в монастирі була дуже гарно прикрашена вишивками. У бібліотеці було багато українських книжок, а на стінах, крім ікон, висіли портрети Тараса Шевченка та українських владик з Патріярхом Йосифом на почесному місці.

Кула — це мале містечко на північ від Нового Саду. В Кулі відвідали ми монастир оо. Василіян, де живуть два українські священники, що ведуть парафію. У цьому містечку є багато українців, які називають себе рутенцями. Деякі навіть говорять "мішаною" мовою. Югославський уряд не дозволяє їм збудувати свою церкву.

Хоча наші відвідини були короткі, мені залишилися гарні спомини. Я відчула, як це добре знати українську мову, бо в той спосіб ми могли порозумітися, розмовляти з сестрами та оповісти їм про життя в Америці

пл. уч. Рома Кекіш

Гурток "Троянди", II-ий Курінь УПЮ-ок
Нью-Йорк

З молодечої преси

ПРО ЩО Є МОВА У “ВІТРАЖІ”?

“Вітраж” — кварталник інформації, коментарів і дискусії, ч. 12 — жовтень 1980, Лондон, Велика Британія.

Редакційна колегія ч. 12: Надя Дюк (гол. ред.), Марта Єнкала, Богдан Нагайло, Володимир Слезь. Видавництво об'єднує 19 членів.

Число 12 “Вітражу” подає дуже цікавий актуальний матеріал. Редакційна стаття закликає до скоординованої дії в обороні наших політичних в'язнів. Згадуючи про голодівку Вячеслава Чорновола й успішну акцію в справі припинення знущань КГБістів над Валентином Морозом, Редакція докоряє громадянству, що після того воно не спромоглося хоч би на одну солідну акцію оборони інших політв'язнів. Автор редакційної статті, ствердивши те, що тоді, коли в Україні щораз більше і більше арештують патріотів-правозахисників, українська еміграція свариться, ділиться на угруповання, бо одне з них упереджене й недоброзичливе до тих колишніх політв'язнів, які прибули з в'язниці й живуть тепер серед нас. “Скільки ще потрібно арештів, ув'язнень, скільки смертей в невияснених обставинах, перед тим, ніж ми наберемось здорового глузду й усвідомимо собі, що тільки скоординована дія українських угруповань й організацій може принести конкретні висліди?” — питає автор статті.

Інтерв'ю Редакції з проф. Омеляном Пріцаком ми переповіли й помістили в іншому місці цього числа ПШляху.

Добра й дуже корисна стаття про “Церкву, релігію, молодь” — це інтерв'ю про “актуальні питання української дійсності” Редакції з проф. Василем Маркусем. Питання й відповіді заторкують справи: Надзвичайного Синоду Української Католицької Церкви, що його був скликав Папа, Патріярхату — його ваги й дальших заходів про його заіснування в сучас-

них умовах, про посилення внутрішньої праці мирян в Церкві, про те, чого можна очікувати від Синоду, що відбувся у листопаді ц. р., про екуменізм серед нас, про відродження християнства в Україні, про ролі в тому еміграції, зокрема молоді, про можливості посиленого релігійного виховання молоді й приєднання її до активного християнзму.

Характеризуючи відношення більшості української молоді до релігії, проф. В. Маркусь тривожиться, що до релігійних справ її відношення літепле. Вона не є проти, але не включається в життя Церкви, як миряни. Для них Церква лиш фольклор, потрібна для парадного вінчання, для інших врочистостей, деякі кажуть, що вона “навіть корисна суспільна установа”.

Проф. В. Маркусь вважає, що винне старше покоління в тому. Воно не виховало своїх наступників. Не грішить великою релігійністю генерація, що виростала по війні, також і теперішня молодь, що живе у часі жахливого “зісвітчення”, занепаду релігійності в довкіллі, не має зацікавлення життям Церкви. Хоч з другого боку, у цієї генерації родиться бажання жити глибшими вартостями, вартостями первісного християнства, що відкидає вигоди і модерний консюмеризм. Це справжні ідеалісти, бо вони шукають за глибшим сенсом життя не в екзистенціалізмі, але в Христовій Благовісті. Є серед нашої молоді й такі, що хочуть служити ближньому в духовному стані, що захоплюються харизматичними постатями духовних провідників. А це знак, що ми виходимо з духової кризи.

В. Маркусь пропонує молоді, що цікавиться Церквою, зосередитись в першу чергу над відновленням духовного життя. Засобом до цього будуть пізнання Святого Письма і молитва. Молодь може працювати в малих гуртках, навіть неформальних. Провід добрих священників може бути, але не мусить. Молоді треба піддавати ідеї, інспірувати, сугерувати, але не накидати. Реалізувати їх має сама молодь. Добрими співробітниками серед молоді можуть бути молоді активісти у суспільному, а зокрема церковному житті. Добре було б чути голос молодих у справах Церкви, так як чуємо вже їх у справі українознавчої освіти, оборони політв'язнів, ставлення до України тощо.

У відношенні до груп “лівих” серед молоді В. Маркусь не радить бути войовничими (тоді нема толерантності!), бо

їх радше треба перше пізнати, зрозуміти, вивчити їхні доктрини. З ними треба мати діалог, бо саме життя, сила інтелектуального і морального аргументу можуть зробити своє, якщо буде культура дискусії й поведінки. Проте, на думку В. Маркуся, найнебезпечнішими є ті, хто зовнішньо виявляють свою релігійність, а насправді вони лише конвенційно є релігійними. В Європі організація молоді, що має за своє гасло "Бог і Україна", улаштовувала свято і зустріч. У програмі було все — дефіляда, промови патріотичні, забава, але не було часу на Літургію. Очевидно, вина тут не самої молоді, але її провідників, що привчають молодь тільки афішувати свою релігійність.

Цікавою є також і розмова з редактором "Студента" — органу Союзу Українських Студентів Канади. Журнал цей почав виходити в 1968 році в Монреалі. Від другого числа до 1977 газета виходила в Торонті, останні три роки в Едмонтоні. Спочатку "Студент" в більшості зосереджувався над діяльністю студентських клубів і життям студентів. Від 1970-их років в ньому почали з'являтися статті на політичні теми, українського життя в діаспорі, зокрема в Канаді, на теми культури тощо. Якщо мова про політичні статті, в "Студенті" були часті критичні голоси про події й про їх опінію в громадській пресі (а відомо, що наша преса зв'язана з певними політичними середовищами, вона не є об'єктивною), а це часто викликало гострі реакції, мовляв, "то є наше, тобі зась нас критикувати!".

Редакцію "Студента" обирають кожного року поруч з проводом СУСК-у. Тому цей орган вповні студентський. На нього не має впливу ніхто з-поза студентства. СУСК — єдина студентська організація в Канаді. Він фінансово допомагає "Студентові" за те, що часопис інформує про життя і діяльність студентства, об'єднаного в СУСК-у.

На Конгресі СУСК-у в Монреалі 1979 року "Студент" перестав його бути органом. Тепер "Студент" має взаємини з Канадською Університетською Пресою, а це уможливило часописові мати контакт з ширшим студентським життям в Канаді, а крім того, дає змогу здобувати певні фонди. Також взаємини з Канадською Університетською Пресою (вона є федерацією студентських видань в Канаді) уможливають популяризувати українське питання поміж майбутніми журналістами в Канаді.

Щодо мови — "Студент" намагається бути двомовним. Але тут багато труднощів, бо активними в студентському русі є молоді українці з четвертого й п'ятого покоління, які не володіють українською мовою. Труднощі є, щоб мати дописувачів українською мовою.

У Канаді є приблизно 750,000 українців, в тому 8,000 до 10,000 студентів, 10% їх є активними в студентському житті. Тож ще один аргумент про доцільність видавати "Студента" англійською мовою, тобто дати змогу масі студентській читати свою пресу.

"Студент" містить матеріал не тільки вужчого канадського змісту. У ньому багато чого є про Україну, країну предків, зв'язок з якою в сучасних студентів таки живий. Передплата "Студента" — річно 5 кан. дол. Адреса: 206, 11751-95 St., Edmonton, Alta, Canada, T5S 1M1.

Ст. пл. Марко Томашек зупиняється у статті "Рефлексії послання патріярха Йосифа про поєднання в Христі" над проблемою "недотягненість" українського суспільного життя, над загрозою його дальшого існування, над тим, що молодь бажає і шукає розв'язки поточних проблем того життя. Марко Томашек, бравши участь у студентському житті чотири роки, прийшов до висновку, що лихо наше, яке замкнене у питанні "Кво вадіс, український народе?" актуальне не тільки в середовищах молоді (якій грозить асиміляція), але в житті всієї діаспори. Рятунку треба шукати у тих ідеях, що їх подав Патріярх Йосип у своєму посланні "Поєднання в Христі". "Творячи сильне українське духове й культурне "я", виховуючи високоякісні й моральні одиниці, віра не тільки в розумінні побутовості, а й в значенні дійового духового зусилля — творить передумови буття народу, як такого та існування колективної свідомості, на основі яких боротьба народу бути чимсь (а саме бути собою), значить своє "резон д'етр", тобто свій глибокий зміст, своє оправдання і обосновання", — кінчить М. Томашек, закликаючи до застанови над Посланням Патріярха Йосифа.

Стаття відомої поетки Віри Річ, яка перекладає творчість Лесі Українки на англійську мову, п. н. "Думаючи вголос" або "Я не мушу бути жінкою, щоб любити Лесю" приносить прецікаву аналізу змісту й проблематики твору "Бояриня". Авторка пов'язує проблематику цього твору з сучасним

політичним життям і становищем в ньому поневолених народів. Твір "Бояриня" вона вважає великим твором, про який вона "дещо" дискутує ціле літо з приятелями.

Є у "Вітражі" й інтерв'ю з молодим Валентином Морозом, є фахові статті про мистецтво — фільм "Тіні забутих предків", "Український авангард у мистецтві ХХ століття", є "Хроніка репресій в Україні" за 1980 рік, "Кольори у вітражі" — інформації про цікаві події в житті діаспори, інформації про нові видання "Екс лібрис".

"Вітраж" радує читача тим, що в ньому широка панорама проблематики, рівень її інтерпретації, а головне, що це журнал думаючої молоді, її думки, почування, турботи.

Ціле своє життя я виповнив мистецтвом, і ніколи не думав, що може прийти час, коли я буду страждати через нього. Я не знаю такого періоду часу в історії інших країн, в якому переслідували б мистців за їх мистецькі відкриття, за їх творчу свободу. Останньо я працював над темами близькими мені, я знаю свій народ, його історію й бажав, щоб мою мистецьку творчість сприйняв народ, щоб вона послужила йому. І коли б я мав іншу професію, я робив би те саме. Але я мистець і тому виконую Божу волю. Феодосій Гуменюк (Талановитий переслідуваний за своє образотворче мистецтво маляр у ССРСР. Народився 6. IX. 1941 р. в Україні (Поділля), живе тепер у Ленінграді. Дві індивідуальні виставки його картин відбулися в Торонті).

Моя свобода може обірватися кожною хвилиною. Тому змушений бути лаконічним. Через те погинаю з висновків і кваліфікацій. найперше з висновку про тотальну фальсифікацію історії України сучасною радянською історичною наукою, фальсифікацію, що охоплює всю етнічно-національну історію українського народу, заперезуючи його історичний розвиток як самодостатній процес і підпорядковуючи тлумачення нашого минулого великодержавним політичним інтересам Росії. Від «давньоруської народності» через «воз'єднання», міт про так званий «український буржуазний націоналізм» і до сьогоднішньої культурної та національно-політичної ситуації в Україні — скрізь у всьому базимо нерівноправність українського народу, його залежність від Росії. Юрій Бадзьо (за «Сучасністю»)

ЯКІ СКЕЛІ СТОЯТЬ ПЕРЕД СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ?

(Юначка відповідає на одне з питань на тему Франкових "Каменярів")

Каменярі тяжко працювали. Вони молотами "лупали" скелю. Відламки скелі ранили їх. Хоч вони були дуже змучені і усе їх боліло, вони працювали без перерви. Їх рідні тужили й плакали за ними. Дехто з них кляв "їх, і намір їх, і діло те". Хоч каменярі жалували рідних, тужили за ними, але роботи не переривали, хоч знали і те, що ніхто й по смерті їх не прославить.

Перед нами — сучасною молоддю, стоїть багато скал. Найбільше з них — це українська мова. Всі українці по цілому світі повинні володіти українською мовою. Ми повинні знати історію наших предків і культуру, географію та літературу. Українська мова є український дух. А нарід без свого духу не може існувати. Тому ми повинні шанувати нашу рідну мову і говорити нею. Українська культура є дуже багата й гарна, особлива. Ми маємо різні традиції, звичаї й обряди, але без української мови вони також не можуть існувати. Навіть чужинці вчать нашу мову, бо вона така чудова. Ми можемо вчитися інших мов, але "свого не можемо цуратись", "бо хто матір забуває, того Бог карає" — каже Шевченко. Якщо ми не будемо уживати нашої мови, то український нарід згине і зникне наша культура, а пізніше люди будуть згадувати його, як народ, що мав усе, лише не мав зусилля людей, щоб зберегти мову, говорити по-українськи. Ми є у Вільному Світі, де маємо можливості далі розвивати свою мову. Якщо ми, молоде покоління, не використаємо цієї нагоди, то наші предки й талановиті письменники намарне витрачували свої сили, щоб підтримати нарід. Тому ми мусимо, так, як каменярі, тяжко працювати, розбивати ту скелю — пильнувати себе та інших, щоб говорити по-українському і зберігати нашу мову.

*пл. розв. Оля Яківчик, учениця 10 класи
Свято-Миколаївських Курсів Українознавства
Торонто*

Огляди і погляди

“ЛІЕРАТУРА? — ВОНА НУДНА! Я НІЧОГО НЕ РОЗУМІЮ!”

Такий вислів можна часто почути у розмові з теперішніми середньошкільниками, коли їх заохочувати читати українські книжки. А ще зокрема тоді, окли вони підготовляються до т. зв. матури й знають, що їм треба прочитати певну мінімальну кількість книжок.

Вчителям і батькам відомі причини цієї неохоти учнів наших курсів українознавства до українських книжок. У них нема сучасної їм тематики, вони далекі своєю проблематикою від сучасного життя, багато слів і ситуацій там незрозумілих нашим учням.

Але причини не тільки ці. Вони не тільки в самих якостях нашої літератури. Адже наша молодь вивчає в державних школах творчість Шекспіра, вони ведуть дискусії на теми сучасної політики. В учнів своя філософія на тему доцільності праці, на тему потреби здобувати вищу освіту. Вони спроможні дискутувати про складні проблеми, але свосередно. Змагатися за гуманні ідеали, за вплив молодого покоління на суспільство, бажання реформувати його, бути Франковими каменярями на “шляху поступу” — це природжені потреби кожної здорової молоді, це не цікавить сучасну молодь (хоч є й зацікавлені, вони одиниці, і ними треба опікуватись, цікавитись).

Злочинність молоді у всьому сучасному світі привертає увагу усіх, хто турбується нею. Ось цікава стаття Стівена Мюллера — президента Університету Джонса Гопкінса в Балтіморі.

У статті **“Університети стали вишколювати висококваліфікованих варварів”** він вказує на такі причини цього явища:

● Університети не виконують своїх завдань. Вони не дають для молоді ясно визначених ідеалів, що за ними кожне покоління молоді шукає. Це сталося тому, що теперішні університети обмежилися до подавання молоді наукових метод.

Це потрібне, але поруч з тим треба подавати й порядок — систему людських вартостей. Наукова метода, хоч і розвиває допитливість, дає високу продуктивність людського інтелекту, але не виховує в молоді змоги бачити цю систему вартостей. Наша традиційна система вартостей — релігія й ідеали гуманності вже довгий час осторонь молоді. Треба довгого часу, щоб ситуацію змінити.

Після другої світової війни настало найбільше розщеплення соціальних вартостей у нашому житті й спричинило великі зміни в історії людства. А у висліді — наші інституції, з ними й університети, затратили порядок вартостей. Треба повернути систему, але ми тепер не знаємо, де її шукати, як її знайти.

● Без правильного порядку вартостей дуже трудно досягнути вищий стандарт у спільноті. Ми можемо сказати, що всі ми рівні перед Богом, всіх однаково обов'язує закон, але всі знаємо, що ми справді не є рівні своїми вродженими талантами. Не всі наші студенти можуть мати високі оцінки, ми мусимо їх справедливо оцінювати, тим ми їх і ділимо. Коли кажемо їм, що вони повинні висловлюватися поправною мовою, вони відповідають, що англійська мова є їх друга мова. А тимчасом незнання мови в деталях, наприклад, щоб знати значення слова “прінціпал” і “прінсіпл”, треба знати мову в нюансах, бо без цього не зможемо порозумітись. Учнів не можна переводити з кляси до кляси, треба від них вимагати знання. Тому іспит конечний, за ним стоїть певна система вартостей і її ігнорувати не можна. Але система оцінювання знання тепер дуже захитана.

● Теперішні університети вишколюють високої якості експертів в лябораторії, хірургів, знавців компютора, правників, але всі вони не спроможні розуміти проблем своїх власних громад, спільнот. Ми не робимо нічого в тому напрямі, щоб на відповідальні громадські становища не попадали себепевні активні люди, які використовують принципи демократії й здобувають відповідальні становища, не маючи найменших даних, щоб їх виконувати. На цих становищах повинні бути ті, які себепевні, але при тому, щоб вони були тими, що вміють оцінювати справжні вартості.

Згадані явища деморалізують молодь. Вона питає, спостерігаючи життя: “Чому я мушу працювати?” “Куди це все

веде?” “Що це все значить?” “А чи я маю контроль над чим-небудь?”. Тому на університетських кемпусах такий урожай на наркоманів, містиків-сектантів. Молодь шукає чогось. Університети не заспокоюють духового голоду, спільноти не виконують своєї ролі, тож молодь сконфужена, вона злоститься, стає цинічною. Це буде продовжуватися, якщо ми не привернемо людям порядку вартостей.

Треба філософів, але чи ми їх маємо? Давніші традиційні гуманісти чи гуманістичні дисципліни, такі як історія, філософія — тепер не вистачають. Сучасне навчання історії не подає оцінки вартостей, що були в минулому, подає щораз більше і більше наукових дослідів — чим було те минуле, яке його значення. Студенти вивчають Платона, Арістотеля, але вони необов'язково знають оцінку вартостей Платонової та Арістотелевої філософії.

Автор признається, що він не знає періоду й спільноти в минулому, в яких був би такий брак філософської аналізи, який ми відчуваємо тепер. У 19 сторіччі Ралф Вальдо Емерсон мав надзвичайний вплив на інтелектуальний світ його доби, навіть якщо його творів не читали фермери чи юнійні робітники. Валт Вітман на свій лад мав також великий вплив. А хто сьогодні має такий вплив? Можемо покликатися на Джона Дюї чи на Альфреда Норт Вайтгеда, але поміж сьогоднішніми мислителями — кого можемо клясифікувати філософом сучасної спільноти? Автор не знає такого і не думає, що така особа існує.

Треба відродити традиційні американські чесноти — уважає С. Мюллер. Університети повинні бути спроможні відродити зв'язок нашого життя з вартостями, а цього не можна зробити без гуманістичних вартостей. Треба знайти шлях до них. Один шлях — це повернення до організованого релігійного життя. Але автор не вірить, що це спроможна буде зробити сучасна спільнота США. Він скорше схильний вірити, що відродить їх традиційна американська демократія, позитивні вияви якої ще живі серед американців, вартості вільного, а не контрольованого ринку. Якщо б відродити їх, це була б основа для більшості ідей, правильний порядок їх.

На це багато людей zareагують негативно, мовляв С. Мюллер не має рації. У школах же вчать соціології, учні пишуть свої есеї на тему ООН, вони мають змогу висловлю-

ватись у дебатах про все, що їх цікавить. А такі є серед нас релігійна молодь, бо над релігійним вихованням працюють церкви та батьки. Це правда. Але мова тут про тих дітей, які походять з домів розведених батьків, з домів, де панує телевізія, мова про дітей, які ніколи не йдуть до церкви, які не звертають уваги й своїх почувань до того, чого навчає школа, зокрема гуманістичні дисципліни — література, історія, філософія.

Університети повинні зосереджувати свою увагу на молоді віком 18-22 років. В Балтіморському університеті Джона Гопкіна є програма 4-річного навчання математики, природознавства і технології; біології людини; сучасного суспільства, тобто в основному історії, літератури, економії та їх вартостей. Це має на меті спонукати учителів і студентів у семінарах і викладах шукати за взаємозв'язком поміж вартостями. Проте, ми свідомі, що вислід такого підходу до навчання молоді буде щойно в дальшому майбутньому, воно виявиться у життєвій кар'єрі теперішніх студентів. Бо ще довго треба боротися з жадобою студентів, підсиленою спінією їхніх батьків, спільнот і браком правильної оцінки вартостей у громадянстві, — вивчати тільки ті курси, які забезпечують молоді швидкі користи із здобутої освіти.

Вища освіта на те, щоб мати матеріальну користь. Вища освіта тепер скалічила сама себе і спільноти через те, що продає себе, щоб повернути витрачені кошти. Тому маємо високо кваліфікованих вузьких спеціалістів. А краще було б, коли б всі студенти мали змогу попрацювати пару років після закінчення середньої школи. Ніщо інше, а сама праця дасть їм змогу зрозуміти, чого їм треба йти в університет. Студенти вузьких спеціальностей, ставши старшими, входять щораз більше в життя. Тоді вони глибоко відчують потребу вміння вибирати вартості, вони шукатимуть шляхів приєднатися до них своїм життям, бо інакше вони почуватимуться дуже непевно, незабезпеченими тим, що становить основу життя. Тож є в тому глибокий сенс, щоб університети могли доповнювати освіту 30 і 40-річних студентів, які прибувши з життєвим досвідом назад по навку, матимуть зовсім іншу її оцінку, розумітимуть вагу її для свого життя.

Таке пропонує С. Мюллер. Каже, що краще це, ніж не мати нічого. Бо куди гірше буде, коли голод свій молоді бу-

дуть заспокоювати алкоголем або телевізією, чи будуть повертатись назад до часів варварства, що робить уже тепер велика кількість людей.

**

Прочитавши такі розважання, нам відразу стає зрозумілим взаємозв'язок поміж висловом середньошкільника про літературу й висловом С. Мюллера про те, що теперішні "університети вишколюють висококваліфікованих варварів", тобто успішних спеціалістів технологів, але духово zdegradованих членів спільнот. А духово zdegradовані не внесуть нових ідей, не поведуть нас з "дільниць поплутаних вулиць на широкі модерні бульвари".

Тому й таку велику роллю відіграють у житті нашої молоді українські, хоч і такі недосконалі, дуже обкромлені у своїх методичних засобах навчання рідні школи та курси українознавства. Дисципліни українознавчі з усіма своїми несучасними проблемами проте залишають слід у тих, хто мав змогу з ними хоч малою мірою познайомитися. Послухайте, що говорять випускники наших шкіл тоді, коли вони стають старшими. Читайте, хоч би ті короткі статтейки юнацтва, що їх містимо в цьому числі ПШляху.

Пригадується вислів однієї юначки ще з шістдесятих років, яка обурилась, коли її хвалили за українську мову: "Ви думаєте, що тільки вам потрібна Україна, її мова. Нам вони потрібніші, ніж вам, бо скільки небезпек для нас у нашому майбутньому житті? А ви ж вже їх не маєте".

(Подано за статтею "A Conversation with Steven Muller" у *U. S. News & World Report*, Nov. 10, 1980).

Теперішні університети не виховують людей з довір'ям до себе самих. За демократичної системи життя — це потенційно катастрофічна проблема. (Стівен Мюллер).

Євгенія Чайка

НЕ МОЖНА ЗАЛИШАТИСЬ БАЙДУЖИМИ

(Коментар, який був виголошений на радіопрограмі "Пісня України" в Торонто)

Нарікання, а то й розпач, все більше і більше огортає матерів та батьків. Дивуються люди, як сталося, що за відносно короткий час, так занепала мораль, і що діти докорінно змінилися на гірше. В багатьох родинах панує непошана до старших, діти не тільки не слухають батьків, але й буває, що вони, без довгої надуми, покидають рідний дім, при чому, втікши від батьків, часто ступають на згубний шлях.

Виявилось, що багато учнів у середніх школах, погано сприймають лекції. Їхні тупі погляди не виявляють майже жодного зацікавлення до викладів учителів. Вони розсіяні і, не по літах, нервові. Уже писали в англійській пресі про те, що є випадки, коли випускники середніх шкіл не вміють добре читати й писати, а про математику просто нема чого й говорити. Швидкими темпами серед молоді зростає злочинність, розпуста та наркоманія. Вже 12-літні діти народжують дітей! Приголомшені батьки не можуть, і не знають, як зарадити лихові.

Що сталося? Знаємо, що в усі віки були розходження між генераціями. Молодь завжди бунтувалась — все щось хотіла додати, чи змінити в суспільному житті. Тому й поставали прірви між батьками й дітьми. Але це немає нічого спільного з поведінкою і домаганнями частини молодшого покоління в наші дні.

Найбільшою причиною цього лиха, перш за все, є неправильне виховання, особливо в школах. Велика біда в тому, що скасувалося в школах вивчення Закону Божого, послабили дисципліну та впровадили лекції про секс. Спочатку деякі батьки були навіть задоволені такими лекціями і говорили: "Та добре, нехай в малій голівці потрохи відкладається поняття про нелегке для нас, батьків, питання для пояснення — питання про статеве відношення, про появу на світ Божий дітей.

Але скоро виявилось, що розповіді та фільми про запліднення, спочатку різних комах, а потім звірят, розкриття таємниці про народження дітей, нічого корисного не відкрили в дитячих головах, а тільки “викликали вовка з лісу” — іншими словами, завчасно розбудили статевий інстинкт, тобто інстинкт продовження роду. А це надзвичайно сильна природна спонука. Саме цей інстинкт потребує ушляхетнювання і його треба починати задовго до пробудження інстинкту.

Найбільші педагоги запевняють, що від степеня та старанности ушляхетнювання значною мірою залежить, ким стане істота, що народилася з людським мозком, людськими центрами мислення, людськими органами відчуття, — справжньою людиною чи людиноподібною твариною, поведінкою якої керують сліпі сили інстинктів. Вони (педагоги) підкреслюють, що педагогічна мудрість статевого виховання полягає в тому, щоб якнайменше говорити про фізіологічне у взаємовідносинах статей, винятково важлива тут гармонія фізичного розвитку й духового життя.

А з того виходить, що батьки та вихователі мусять дбати, щоб до часу повного фізичного дозріння, наповнювати розум своїй дітей чи учнів, поняттями про духову красу. Розвивати любов до людей, до природи, до мистецтва, літератури. Виховувати пошану до старших, любов до праці, плекання поняття про людську гідність, відповідальність, свідомість високої мети життя, ідейність, розвивати у людини творчі здібності і тому подібне. А понад усе — впоювати глибоке зрозуміння **Заповідей Божих**, заохочувати й привчати до невхильного виконання **Заповідей Божих**. Дитина мусить глибоко засвоїти, що не існує нічого **більш досконалого, як Божа Наука**, яка проповідує добро, красу і любов.

Так формується шляхетна людина, сильна фізично і духово. Але як може нормально розвиватися дитина, коли її голову, замість понять про добро і красу і потрібних відомостей — набивають розмовами про секс, ілюструючи такі розмови фільмами на цю тему, чим викликають згубний для нерозвиненого ще організму інстинкт, на якому зосереджується вся їхня увага, і тоді, звичайно, немає місця для сприйняття жодної науки, ні музики, ні природної краси. Мозок гарячково збуджений розмовами про секс, не фіксує нічого, крім бажання, за всяку ціну, задовольнити, злочинно розбуджений

інстинкт. Результатом чого є: переповнені шпиталі венерично хворими молодими людьми, неповнолітніми матерями. Тому стільки ненормальних, непрацездатних молодих калік.

Діти, назагал, народжуються з добрими, світлими душами, і готові сприймати від старших все, що бачать і чують. Ну, а так, як у багатьох випадках, батьки працюють, і не мають часу займатися дитиною, то першим вихователем теперішніх дітей — є телевізор з, переважно, кримінальними фільмами.

Діти годинами дивляться на телевізійні екрани, на яких дуже часто яскраво виступають героями вбивці та взагалі всякі покидьки суспільства, які своєю поведінкою відкидають закон “хочеш їсти — працюй чесно”, підміняючи його “хочеш їсти — шахруй і кради”. Різні життєві проблеми вирішуються кулаками, ножами, револьверами. Дитина спостерігає, як юшиться кров з розбитих носів і ран. Ці кримінальні сюжети поступово, але глибоко просякають в чисту, ніжну душу дитини, привчаючи сприймати ввесь цей жах, як щось абсолютно нормальне. І з такими поняттями дитина виростає, і в її скаліченій душі та голові міцно закорінюється кримінальний закон про те, що всі питання в особистому, родинному житті, чи в житті спільноти — треба вирішувати кулаками межі очі, чи пострілом, що людину можна зарізати, як курку.

Про визнання чийогось авторитету, дисципліни — нема чого й говорити, це “перестарілі, нікому не потрібні, нісенітниця”. А коли ще додати, що вітрини кіна, книгарень та різні реклами наповнені порнографією, а в школах лекції про секс та майже безкарна продаж наркотиків, а вдома вічно зайняті батьки, то звідки ж може з’явитися в дитячій душі поняття про порядність, красу, про людську гідність?

Навіть коли вдома дитиною займаються батьки, то й тоді, беручи під увагу навколишні обставини, вони не можуть виховати свою дитину як слід. І тому так багато нарікань та розпачу, так багато скаліченого молодого життя. А тут не нарікати, а вимагати треба, щоб державні мужі, знову запровадили в школах порядок: вивчення Закону Божого, строгу дисципліну, боротьбу з наркотиками, щоб відмінили лекції про секс, а в кіно та телевізіях, щоб панувала сувора моральна цензура. Щоб були заборонені порнографічні журнали та фото. А натомість, щоб будувались будинки, де б підлітки та молодь могли виявити свої здібності, маючи для того все необхідне:

драматичні гуртки, спортові залі, фотографічні лябораторії, гуртки до вивчення історії, літератури, малярства і т.п.

Але до того треба спонукати державний провід загальними силами, як це було з ліквідацією порнографічних фільмів на міському каналі — писали, телефонували масово доти, доки не заборонили цю гидоту. Вибираємо провідників для того, щоб вони упорядковували життя країни, чи міста на краще, а не навпаки. Але маханням пальцями в черевиках ніхто і ніколи нічого путнього не добився. Тут діяти треба. Наші жіночі організації можуть легко нав'язати контакт із жіночими організаціями інших національностей, бо це справа не одної етнічної групи, а всіх мешканців міста, і домовившись між собою та приєднавши на цю акцію чоловіків-батьків та духовенство всіх віровизнань, — почати спільними силами вимагати, щоб Міністерство освіти навело порядок у школах, впроваджуючи все те, про що тількищо говорилося та додаючи свої поради і пляни.

Та коли на таку акцію немає ні енергії, ні часу, ні зрештою відваги, то тоді нема чого стогнати й нарікати, бо знаємо, що “як собі постелиш — так і виспишся”.

Дуже хочеться вірити в те, що в першу чергу матері, а за ними батьки, енергійно почнуть боротися за нормальний фізичний і духовий розвиток своїх дітей.

На закінчення звертаємося до тих, хто каже: “Нехай масть собі голови ті, у кого є діти, а нам, бездітним, нема до того діла”. Ні, справа виховання теперішнього покоління торкається абсолютно всіх. Бо коли так піде далі, коли замість здорової, фізично і духово, зміни, будуть підростати неўки, наркомани, фізично і морально скалічені покручі, то життя усіх громадян стане суцільним кошмаром, прояви якого вже позначаються досить яскраво. Затруєні каліки будуть народжувати тільки дегенератів, старші громадяни змушені будуть працювати у всіх галузях, доки зможуть рухатися, бо не буде досить молодих, здорових, кваліфікованих робітників. За гріш на придбання наркотиків будуть серед білого дня грабувати, а то й вбивати, що вже має місце в наші дні. Уже доводилось не раз чути, що підлітки вбивали старших, німецьких людей, щоб забрати їхні гроші. Ніхто і нікуди не зможе захватитися від морально і фізично звихнених. Спокою не буде. Не минуть страшної участі й ті, які з різними цілями, настирли-

во впроваджували в школі такі ненормальні “порядки” і “програми”, скреслюючи все людяне, святе. Але ні слухняної безвольної маси, ні дешевих робочих рук, на що розраховують, — ніхто мати не буде, бо, ще раз повторюємо, що скалічені фізично і духово, будуть відбирати, всіма засобами, для свого існування все у тих, хто щось має. За понюшку наркотику, не маючи чим заплатити, будуть нищити тих, хто його розповсюджує-продає.

Уже і тепер є випадки, коли вбивали продавців наркотиків, бо вони не хотіли давати в борг.

Нам можуть закинути, що мовляв, це перебільшення, що випадки, коли підлітки замордовують старших, дуже рідкі, нема чого попадати в паніку. На це відповідаємо: “Завдайте собі труду і подивіться уважно, що робиться в школах, шпиталях, в пізніх вечірніх годинах на вулицях, ресторанах і всіх публічних місцях. Читайте та слухайте поліцейні звідомлення, там знайдете кримінальні вчинки підлітків усіх “кольорів” і у великій кількості. І якщо тепер є ще багато старших, які стримують процес загнивання суспільного життя, які вміють і хочуть працювати, то з часом, коли це старше покоління не візьметься за правильне виховання підлітків, то немає сумніву, що повториться історія Содоми й Гомори. Дай, Боже, щоб цього не сталося!

До джерел Пласту

Микола Садовський

“ТО БУЛИ СПРАВДІ ПЛАСТУНИ — ОСТАНКИ СЛАВНОГО ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО”

Від редакції: Нашим читачам, може, цікаво буде довідатися дещо про українських кубанських пластунів, від яких сьогоднішні пластуни перебрали не тільки назву, але й деякі звички й умілості. Тому ми передруковуємо тут уривок із спогаду Миколи Садовського про російсько-турецьку війну, в якій він брав участь як вояк російської 14-ої дивізії. В спогаді п.з. “Через Дунай” описана важна переправа російського війська через Дунай 15 червня 1877 р. В цьому війську було багато українців, а між ними й кубанські пластуни,

яні йшли перед військом, як розвідувачі. Вояки-українці тоді спочатку не пізнали пластунів, яні мали на собі козацький одяг, подібний до черкеського. Уривок ми передруковуємо з книжки: Антін Крушельницький, **Український альманах**, Київ — Львів — Відень — Нью-Йорк, 1921.

Ми перебігли трохи далі і знову залягли.

— Гляньте! — промовив стиха Гавриш, що лежав у корчах біля мене і злегенька штовхнув мене в бік.

— Що? — спитав я ще тихше.

— Черкес!

— Де?

— Онде попереду нас у корчах!

Я потихеньку підняв голову, щоб роздивитися, але не побачив нічого.

— Заховавсь! — промовив Гавриш, тримаючи рушницю на плечі.

— О, о! Гляньте, знов вилазить.

Справді попереду нас, не далі, як палицею кинуть, щось ворухилось у корчах.

— Стій, не стріляй! — промовив я і присів на коліно. Я приклав рушницю до плеча і ждав. Корч захитався і з'явилась черкеська чорна шапка з червоним верхом. Я підвів мушкету нижче шапки і вже хотів спустити курок, як черкес, прочуттям почувавши, знать, що я на нього цілюсь, повернувся до мене лицем і махнув рукою, ніби хотів тим сказати: "Куди ти цілишся, дурню!" і знов сховався у корчах.

Що воно таке? — думалось мені. — Коли це черкес, чого ж йому сидіти до нас спиною! Повинен лицем. Та й чого ж він на нас не стріляє? Він же нас так само бачить, як і я його. І чого він рукою мені махнув? — Такі питання пробігали у мене в голові, коли Гавриш знов штовхнув мене в бік і промовив:

— Стріляйте, стріляйте! Он другий. А то й цей утіче!

І не встиг я ще добре роздивитися, куди саме показує Гавриш, і де той, за кого Гавриш так боявся, щоб не втік, як він спустив курок. Постріл грякнув.

— Та куди ти стріляєш?! Бодай тобі повилазило, крупа чортова! — гримнув черкес по-українськи. — Хіба ти не бачиш, що свій! — і з цими словами як ящірка шурнув у корчі.

— Чули? Вже й балакать по-нашому навчився! От, сучка! Шкода, що не попав. А здається й прицілювався добре.

Знать, повисив.¹⁾ — І Гавриш з серцем ударив рукою по прикладу немов би по щоді.

Всі зачали стрільбу і раптом замовкли.

— Їх тут багато, він не один! — шепотів мені Гавриш, закладаючи новий набій у рушницю.

— А може ж то й справді наші?

— Хіба не бачите, що черкес?

Справді одяга на ньому була: чорна черкеська, з-під неї на грудях червонів жупан, а на голові чорна шапка з червоним верхом.

— От, бачите, вже нема! Пошився в кущах, голомозий. Ну, та ти донебудь виринеш! — втішав себе Гавриш. — Тепер не промахну, ні!

Мені вже й самому досадно, що не стріляв. А він ще й вилаяв!

До нас підлазить Гайдамака.

— Взводний²⁾ наказали не стріляти, бо попереду ланцюг наших пластунів, — промовив Гайдамака і поліз далі.

Слава Тобі, Господи, що я не стріляв, — подумав я. Гавриш засоромився.

— Ну, а хто його розбере? Нічого не кажуть! Трохи гриха на душу не взяв! Та й ви ж хотіли стріляти?!

— Так я ж не стріляв, а тільки хотів, а ти стрельнув.

— Добре, що хоч промахнувся, — перехрестився Гавриш, — це ти, моя люшенько, так зробила, а ще я тебе по пиці вдарив. Спасибі, душечко!

І Гавриш поцілував рушницю в те місце, куди раніше ударив.

Як потім виявилось, то були справді пластуні. Це останки колишнього славного Війська Запорозького, яке заставляло колись тремтіти й татар, і турків, і всіх, кому приходилось з ними стикатися: ще й тепер це лічиться найкраще військо між усіма козаками. Про те, що вони тут, нам нічого раніше не сказали і ми трохи свого не вбили.

Це у нас обійшлося якось благополучно³⁾, а на другім крилі минці⁴⁾ одного полонили і привели до генерала. Пластун хреститься, що він свій, а йому не вірять. Та вже генерал завірив, що він справді пластун і звелів відпустити. Його бідного ще й ранили в палець.

Після цього випадку пластуни понашивали собі білі хрести на шапках і, як ідуть попереду, шапки хрестом назад повернуть — дивись, мовляв, — я пластун.

- 1) Стрілив вище (Примітка автора).
- 2) Командир військового підвідділу.
- 3) Щасливо (Російське слово).
- 4) Вояки Мінського полку.

Примітка: Уривок із споминів М. Садовського надіслав пл. сен. Адольф Гладилевич з Монреалю.

СПИСОК ДАТКІВ НА "ЗАЛІЗНИЙ ФОНД" ПЛАСТОВОГО ВИДАВНИЦТВА

(які вплинули від 31. 1. 1973 до 15. 11. 1980)

Австралія:	\$165.00 — Службовці УНСоюзу, Дженрі Ситі;
\$175.80 — Пластова Станиця, Сідней;	\$150.00 — Пластова Станиця, Бафало;
\$ 17.51 — Пластова Станиця, Брізбен;	\$105.00 — Володимир Мерещан, Велдерсфілд;
\$ 13.21 — Пластова Станиця, Аделейда;	\$ 97.00 — Пластова Станиця, Дітройт;
Австралія разом: \$206.52	\$ 50.00 — Пластова Станиця, Нью-Йорк;
Великобританія:	\$ 45.00 — Пластова Станиця Албанської Округи;
\$400.00 — КПС і Пластові Станиці;	\$ 40.00 — Г. Кульчицька-Склеккович;
\$ 94.00 — Пластова Станиця, Волвергемптон;	\$ 39.00 — Пластова Станиця, Кентон;
\$ 31.49 — Пластова Станиця, Лестер;	\$ 36.00 — Пластова Станиця, Нью-Гейвен;
\$ 28.00 — Ольга Пендюк, Банбурі;	\$ 30.00 — О. і О. Березницькі, Бафало;
\$ 25.50 — Ярослав Мицко, Ловборов;	по \$25.00 — 25 Курінь УПС "Верховинки"; КПС США; Мар'ян Маренін, Сан Гозе;
\$ 24.23 — Пластова Станиця, Нотінгем;	по \$20.00 — Андрій Лемішка, Балтімор; 8 Курінь УСП "Орли";
Великобританія разом: \$603.22	\$15.00 — Пластова Станиця, Вашингтон;
США:	\$ 6.00 — Марта Городиловська, Чикаго;
\$1,440.00 — Ярослав і Олег Цюк, Філадельфія, "Фонд ім. Ольги Цюк";	
по \$600.00 — 8 Курінь УСП "Лісові Мавки", Курінь УСП "Побратими";	
\$300.00 — Пластова Станиця, Ньюарк;	
\$220.00 — Ольга Кузьмович, Бабилон;	

\$ 4.00 — Пластова Станиця, Рочестер;
США разом: \$4,057.00

Нагада:

\$1,025.00 — Андрій Харан, Торонто, "Фонд ім. Софії Харан";
\$1,000.00 — Ярослав і Іванна Іванусів, Едмонтон;
\$ 460.00 — Володимир Соханівський, Торонто;
\$ 400.00 — о. Володимир Івашно, Саскатун;
\$169.00 — Пластова Станиця, Едмонтон;
\$137.00 — ОП УПС і Пластприят, Торонто;
\$120.00 — 10 Курінь УПЮ-ок ім. О. Косач, Торонто;
\$105.00 — Іван Манастирський, Торонто;
по \$100.00 — Ірина і Роман Вжесневські, Тоня Горохович, Фірма "Джедфро" (усі з Торонта);
\$64.00 — працівники університетської бібліотеки в Торонто;
\$62.00 — ОП УПС, Вінніпег;
по \$50.00 — Пластова Станиця, Оттава; М. Хархаліс, Торонто; Українське Лікарське Товариство, Торонто;
\$40.80 — Пластова Станиця, Торонто;
\$33.75 — Пластова Станиця, Ст. Кетерінс;
\$25.00 — Ігор і Богданна Велигорські, Торонто;
\$20.00 — Ольга і Петро Саварин, Едмонтон;
\$12.00 — Олександр Марченко, Торонто;
по \$10.00 — Юрій Бабій, Ігор Бардин, Стефанія Буцик, Зенон Дуда, Ярослав Елиїв, Богдан Пендзей, Василь Радь, Ігор Старак, Василь Янішевський (усі з Торон-

та);

\$6.00 — Леся Радкевич, Торонто;
по \$5.00 — Наталка Головата, Анізія Жаровська, Марія Зелена, Марія Комісар, Дарія Кордюк, Іван Лещиншин, Володимир Мазяр, Євгенія Мельник, Олександр Підгородецький, Оріся Синишин, Іван Франів, Омелян Хабурський, Марія Щука, Марта Велигорська (усі з Торонта); Софія Климкович, Едмонтон;
\$3.00 — Марта Яців, Вітбі;
по \$2.00 — Степан Генін-Березовський, Ярослава Зорич, Уляна Дичок, Ярослава Мисановець, Звенислава і Олександр Сагайдаківські, Торонто;
по \$1.00 — Василь Максимець, Марія Мудрик, Торонто.
Канада разом: \$4,309.55

Німеччина:

\$194.00 — Крайова Пластова Старшина в Німеччині.
Німеччина: \$ 194.00
Усі разом: \$9,370.29

ДАТКИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД

"Пластового Шляху", які вплинули до 30. 10. 1980

Австралія:

по \$2.00 — Г. Мадре, В. Турчин,
\$1.00 — А. Жунівський.
Разом: \$5.00 австр. дол.

Великобританія:

\$2.00 бр. ф. — Р. Гринаш (Манчестер)
\$1.00 бр. ф. — Я. Іваницький (Ноттінгем).
Разом: 3.00 бр. ф.

США:

\$10.00 — Олена Сацюк (Сан Джермен, П. Р.)
--

\$5.00 — Іван С. Гула (Ваватоса, Віск.)
Замість квітів на могили
(дивись посмертні згадки) 145.00
Разом США: \$160.00

Нанада:
Замість квітів на могили
(дивись посмертні згадки) \$40.00

Німеччина:
Замість квітів на могили
(дивись посмертні згадки)
300.00 НМ

Замість квітів на могилу
св. п.
інж. БОГДАНА ПІДГАЙНОГО ТУРА
складає \$20.00 на пресовий фонд
"Пластового Шляху"
мгр. Теодор Ординець
(Торонто, Канада)

Замість квітів на могили Покійних
св. п.
пл. сен. МИХАЙЛА РУДНА
пл. сен. ІВАНА МРИЦА
пл. сен. ВЯЧЕСЛАВА ВАЩЕНКА
пл. сен. ОЛЕКСАНДРА
КУЛЬЧИЦЬКОГО

учасники 13-го Крайового Пластового
З'їзду склали 300 НМ на видавничий
фонд пластових журналів.

Замість квітів на могилу
св. п.
ПРОКОПА НАДОЗІРНОГО

Батька пл. сен. Олі Надозірної-Корж
склали на пресовий фонд пластових
видань:

по \$20.00: Ірина і Володимир Піни,
Осипа Галярович,

по \$10.00: Петро і Володимир Войто-
вичі, Юрій Галущинський, Миро-
слава і Остап Гуки, Надя Зінне-
вич, Андрій Лемішна, Галина Пі-
сецьна, Анна і Богдан Сатурські,
Дарія Чорнодольська, Люба і Ан-
дрій Чорнодольські, Лідія Шавян,
\$5.00: Теофіль Попович.

Разом: \$145.00
Гроші переслала пл. сен. **Галина**
Пісецьна (Балтімор, США)

Замість квітів на могилу Матері
складає 2.00 бр. ф.
на пресовий фонд "Пластового
Шляху"

Р. Гринаш
(Манчестер, Велика Британія)

Замість квітів на могили
Наших дорогих дітей
св. п.
РОМАНА ГАБРОВИЧА
і
ЛЮБИ ГАБРОВИЧ-ПЯСЕЦЬКОЇ

складаємо \$20.00 на пресовий фонд
"Пластового Шляху"

Василь і Олена Габровичі
(Гамільтон, Канада)

З М І С Т

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ: (тр): Велика потреба — допомагати виховникам	1
ПИТАННЯ ПЛАСТОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ: **: Виховний ідеал українця поза межами України	5
УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ В ДІЯСПОРІ: М. Шлемневич: Прогулянка до Вели- кої Столиці; А. Винницький: Перспективи існування україн- ських молодечих організацій в діаспорі на початку ХХІ ст; Р. Ващун: Подяка за признання ступеня геть. скоба	8
МИ І НАШ НАРОД: У. Пелех: Дещо про проблеми української науки; Т. Горохович: Міжнародні Роки Дитини і Родини; Е. Ж-ий: П'ять виховних хиб	37
МИ І НАШЕ ДОВКІЛЛЯ: **: Пласт і КУК; Б. Арнодон: Вплив школи на зоровану молодь	42
ВИХОВНІ ПРОБЛЕМИ НОВАЦТВА Подруга Ірина: В дружньому колі	45
ВИХОВНІ ПРОБЛЕМИ ЮНАЦТВА: Ю. Даревич: Ідентичність української молоді; Х. Левицьна: Гірський холод та великі сніги зими замінають двері мого містечка; Х. Грицин: Гутірки	47
З ПЛАСТОВОГО ЖИТТЯ: Т. Г.: "Тиждень Пласту" в Торонті	54
ПРОБЛЕМИ УПСеньйорату: А. Харан: Одна з суттєвих проблем УПС	68
КУТОК ПЛАСТПРИЯТУ: Н. Чорний: В допомогу виховникам; Т. Тершаковець: Від Пластприяту	70
"ПЛЕНАЙТЕ МОВУ...": Р. Неніш: Нас лучила наша українська мова	75
З МОЛОДЕЧОЇ ПРЕСИ: **: Про що є мова у "Вітражі"? О. Янівчин: Які скелі стоять перед сучасною українською молоддю?	76
ОГЛЯДИ І ПОГЛЯДИ: **: "Література? — вона нудна! Я нічого не розумію!" Є. Чайна: Не можна залишатись байдужими	82
ДО ДЖЕРЕЛ ПЛАСТУ: М. Садовський: "То були справді пластуни — останки війська запорозького"	91
СПИСОК ДАТКІВ на "Залізний фонд" Пластового Видавництва	94
Датки на прес-фонд	